

DE WIELEWAAL

maandblad
jaargang 47
november 1981

DE WIELEWAAL

maandblad voor vogel- en natuurstudie

uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur.

Hoofdredacteuren: E.H. Fr. SEGERS: jaargang 1 tot en met 23

Dr. Fr. GROOTAERS: jaargang 24 tot en met 46

Redactie

Dr. H. MEEUS, redaktiesekretaris, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout (014/41 57 58)

P. HERROELEN, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek (02/751 85 76)

J. VAN DEN STEEN, Metdepenningenstraat 1A, 9000 Gent (091/24 04 21)

Dr. P. VAN SANDEN, Parklaan 14, 9000 Gent (091/21 44 70)

Redaktieraad

H. FRANCKX, Dr. Fr. GROOTAERS, J. BLOEMEN, A. DE JONGHE, J. KIEBOOMS, R. WILLOCKX, Prof. Dr. U. LIBBRECHT, G. LUYTS, Prof. Dr. A. DHONDT, P. VAN DEN BREMT, M. BECUWE, Dr. R. EYCKERMAN, J. VAN WINKEL, H. VOET

Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie DE WIELEWAAL

De vereniging heeft tot doel: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels te bevorderen door alle middelen, o.m. door het oprichten van plaatselijke afdelingen, het houden van studiedagen, het uitgeven van een tijdschrift, het verspreiden van vogelboeken en natuurboeken, het oprichten van natuurreservaten. De vereniging werd in 1933 opgericht door E.H. Fr. Segers.

Samenstelling van het Bestuur

RAAD VAN BEHEER

Dagelijks Bestuur

H. FRANCKX, voorzitter, Vredelaan 29, 2500 Lier (031/80 47 32)

P. HERROELEN, ondervoorzitter en afgevaardigde Brabant, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek (02/751 85 76)

F. VAN DEN BROECK, sekretaris, De Wilgen 41, 2060 Merksem (031/45 02 52)

E. MEYERS, penningmeester, Prof. Devochtstraat 39/4, 2300 Turnhout (014/41 00 69)

Leden

G. LACRES, Bekelstraat 62, 2700 Sint-Niklaas

W. ROGGMAN, Parklaan 139 bus 8, 9300 Aalst

J. VAN DEN STEEN, afgevaardigde Oost-Vlaanderen, Metdepenningenstraat 1A, 9000 Gent.

W. VAN SPAENDONK, afgevaardigde Antwerpen, Zevenbergen 50, 2500 Lier

R. DEBRUYNE, afgevaardigde West-Vlaanderen, Iepersteenweg 60, 8178 Woumen

E. WELLENS, afgevaardigde Limburg, Statiestraat 89, 3900 Lommel

Afgevaardigden Wielewaaljongeren

C. VAN LIERDE, Oude Grensstraat 2 B4, 1850 Grimbergen

J. ROYEARD, St. Hubertstraat 277, 9800 Deinze

P. DELVAUX, Gierlesteenweg 351, 2300 Turnhout

TECHNISCH ADVISEUR VAN DE NATUURRESERVATEN

Ir. S. TYS, Beekstraat 16, 2800 Mechelen (015/41 12 78)

LIDMAATSCHAP EN ABONNEMENTEN

België: 350 F, Nederland: 400 F, andere landen: 500 F. Bijlid (zonder abonnement): 50 F.

Administratie: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Giro: 000-0319785-73. Tel.: 014/41 22 52.

Voorwoord bij de uitwerking van Watervogeltellingen

door Eckhart Kuyken

In opvolging van T. Robyns de Schneidauer, toenmalige konservator van het Zwin, kregen wij, precies tien jaar geleden, de verantwoordelijkheid toevertrouwd voor de nationale IWRB-sectie.

Dit betekende in de eerste plaats het (laten) organiseren van de jaarlijkse midwintertellingen van watervogels, via de gekende werkgroepen en hun verantwoordelijken. Verder was het onze taak een jaarlijks overzicht betreffende watervogelonderzoek en -bescherming voor te leggen binnen het IWRB-Hoofdbestuur, gevestigd te Slimbridge in Engeland. Dit gebeurde meestal door deelname aan de Annual Meetings van het Bureau.

Om dergelijke opdracht harmonisch te kunnen vervullen wordt van de nationale afgevaardigde verwacht goede contacten te onderhouden met officieel verantwoordelijke overheden (i.e. het Bestuur van Waters en Bossen), met diverse instituten en met private organisaties voor vogelstudie en natuurbehoud. Wij hopen hieraan nog steeds te voldoen.

Reeds lang is ons duidelijk dat de weinige „beroepsornitologen” hun verantwoordelijkheid inzake ekologisch gefundeerde natuurbehoudsinbreng niet mogen ontwijken. Zowel naar de overheid als naar de private verenigingen toe hebben wij getracht dergelijke inzet ten volle te doen renderen. Helaas verglijdt men aldus fataal in een veeleisende advies- en overlegsfeer, die nog nauwelijks tijd laat voor veldwerk en voor tijdige of uitgebreide rapportering naar de basis.

De hoop die wij uitspraken (Wielewaal, november 1979) was duidelijk gewettigd. Via BTK en wetenschappelijke mandaten konden wij aan jongeren tijd en middelen ter beschikking stellen voor de organisatie en uitwerking van de verdere tellingen, zoals uit hiernavolgende bijdrage en uit bijdragen in volgende nummers van dit tijdschrift zal blijken. Wij zijn zeer verheugd dat Prof. Hublé dergelijke „opleiding” in ons Laboratorium ruimte en mogelijkheden biedt. Ook de medewerking vanuit de Katholieke Universiteit te Leuven (Prof. de Bont) wordt zeer op prijs gesteld.

Met de publikatie van de telresultaten in „De Wielewaal”, als grootste vereniging voor vogel- en natuurstudie in Vlaanderen, hopen wij zo ruim mogelijk te voldoen aan de morele verplichting om de individuele medewerkers te laten ervaren hoezeer hun inspanningen zinvol en noodzakelijk zijn. Het blijft onze taak dergelijke gegevens op de meest operationele manier te „vertalen” zodat ze ondubbelzinnig ten goede komen aan vogelbescherming en natuurbehoud.

Dr. E. Kuyken, verantwoordelijke Belgische Sectie IWRB, Laboratorium voor Oecologie der Dieren, Zoögeografie en Natuurbehoud, Rijksuniversiteit Gent, K.L. Ledeganckstraat 35, B-9000 Gent.

Watervogels in Vlaanderen gedurende het winterhalfjaar 1980-1981

door Johan Royeaerd*, Jan Desmet en Dirk Draulans*

INLEIDING

Sinds 1967 propageert het „International Waterfowl Research Bureau” met zetel te Slimbridge in Engeland, het tellen van watervogels, naar het voorbeeld van Groot-Brittannië en Nederland, waar nationale watervogeltellingen reeds langere tijd tot het populaire veldbiologisch onderzoek behoorden. De eerste dergelijke telling werd in België georganiseerd in januari 1967. Voor een uitgebreide rapportering hieromtrent zorgde toen Van der Vloet (1967).

In januari 1968 en 1969 kende dit onderzoek een vervolg (Burggraave, 1969). Vanaf de winter 1969-70 kwam naast de bekendste januari-survey ook een november-telling in voege. Burggraave (1974) publiceerde een volgende rapport, dat de landelijke januari-gegevens van 1971, 1972 en 1973 omvatte. Mid-november en mid-januari bleven de hoofdteldagen terwijl vanaf 1976 ook een maart-telling aan het programma werd toegevoegd. Uit deze periode zijn enkel de verwerkte gegevens uit januari 1976 voorhanden (Burggraave, 1978). Vanaf 1977 startten maandelijkse tellingen in het winterhalfjaar. Ook futen, duikers, reigers en aalscholvers maakten nu deel uit van het pakket. De verwerking van deze gegevens liet echter op zich wachten. Enkele regionale verslagen kwamen intussen deze nood lenigen (o.a. uit het Antwerpse: Benoy *et al.*, 1978, 1981). Een gebrekkige stimulans van de tellers leidde tot een vorm van impasse wat betreft doorstroming en verwerking van het telmateriaal. Daarom werd in 1980 besloten hernieuwd van start te gaan (zie I.W.R.B.-Sektie België, 1981). Het hier voorgestelde rapport omvat de gegevens verzameld gedurende de zeven tellingen van het winterhalfjaar 1980-81 in de vijf Vlaamse provincies. Het materiaal uit Wallonië zal zoals gewoonlijk in „Aves” worden gepubliceerd. Dit overzicht omvat o.a. een bespreking van het organisatorisch aspect van deze tellingen, een kort overzicht van de weersomstandigheden en een toelichting bij de methodiek. Hierna volgen de telresultaten per soort (belangrijkste pleisterplaatsen), veelal in vergelijking met oudere gegevens.

Tot slot volgt een globale kijk op de bekomen resultaten, waarna de gegevens per teldatum en per regio in tabelvorm dit verslag afronden.

DE TELLINGEN

Ten behoeve van een vlotte koördinatie en verwerking werd het Vlaamse landsgedeelte ingedeeld in 23 regio's (Fig. 1). In de meeste van deze gebieden organiseerde een regionaal verantwoordelijke de tellingen, die de resultaten naderhand naar de centrale doorstuurde.

Teldata dit winterhalfjaar waren:

11/12 oktober
15/16 november
13/14 december
17/18 januari
14/15 februari
14/15 maart
11/12 april

De november-, januari- en maart-telling primeerden, terwijl de andere data een meer fakultatief karakter hadden. Niet overal werd met evenveel entoesiasme het veld ingetrokken. Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal per regio bezochte gebieden. De in oktober en april verzamelde gegevens zijn het minst volledig. Met de internationale november- en januari-tellingen zijn we echter goed op weg een betrouwbaar beeld van de in Vlaanderen aanwezige watervogels te schetsen. Toch dient benadrukt dat van meerdere belangrijke pleisterplaatsen waarnemingen ontbreken of onvolledig zijn. Gegevens van futen en eendachtigen voor de kust (o.a. ter hoogte van de Vlaamse Banken) zijn niet voorhanden. Verder ontbreken regelmatige gegevens uit de volgende gebieden: vijvers rond Ieper (regio 1), kleiputten en polders in de streek van Oostende (regio 2), de polders rond Bazel (regio 8), het Donkmeer te Overmere (regio 9), het Blak te Beerse en de Heuvelmannekes te Ravels (regio 16) en de meeste vijvercomplexen van Midden-Limburg met o.a. de Maten te Genk en de Borchgraven-vijvers te Bokrijk (regio 20). Van watervogelrijke terreinen als de polders en opspuitingen van Kallo-Oost (regio 15), de Eendenkooi te Bornem en de Notelaerplaat te Hingene (beide regio 14) sijpelden slechts schaarse gegevens door. Ook de belangrijke ontgrindingen uit de Maasvallei (regio 21) zijn ten dele onvolledig. Tot slot dient er op gewezen dat een aantal regio's ongeteld bleven (4, 10, 17, 22 en 23). Gezien het geringe aantal waterrijke gebieden hierin aanwezig lijkt het aanvaardbaar te veronderstellen dat dit hiaat

* I.W.O.N.L. - Bursaal

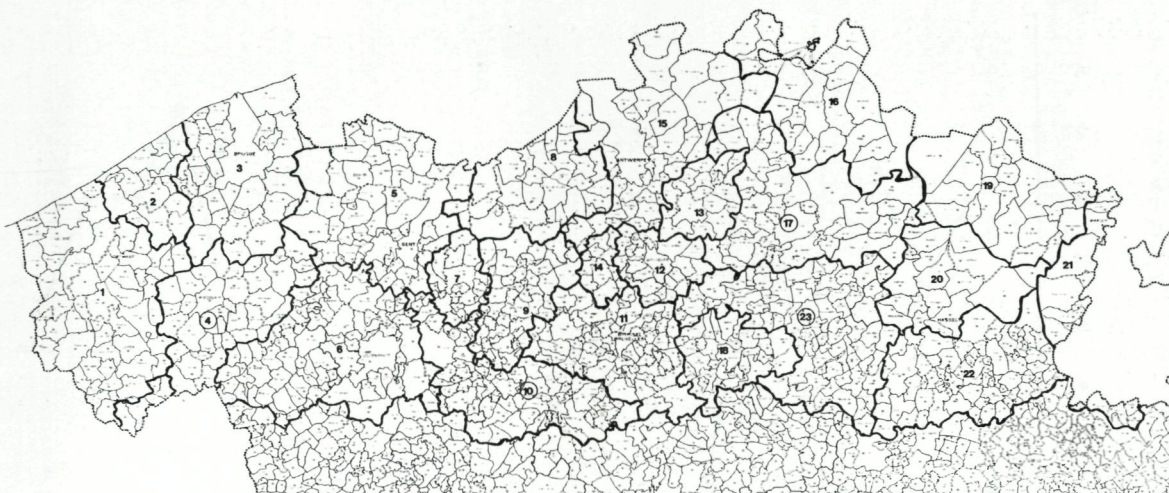

Fig 1. Regio-afbakening (zie tekst)

X : regio-nummer
 (X) : geen koördinator

REGIO	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	TOT.
OKT.	8	1	22	—	9	19	—	—	—	—	—	11	1	—	14	18	—	—	—	—	—	—	—	103
NOV.	3	1	28	—	23	25	6	10	9	—	—	9	1	2	17	23	—	7	4	—	11	—	—	179
DEC.	9	1	31	—	24	22	8	6	—	—	—	11	2	—	18	24	—	—	—	—	2	—	—	158
JAN.	9	5	31	—	23	24	8	8	7	—	—	10	1	2	17	26	—	5	4	—	7	—	—	187
FEB.	7	2	39	—	17	18	7	4	—	—	—	10	1	—	16	24	—	—	—	2	4	—	—	151
MAA.	6	1	25	—	24	17	4	8	—	—	—	11	1	—	14	23	—	12	4	—	3	—	—	153
APR.	—	1	18	—	—	13	—	8	—	—	—	—	1	—	8	18	—	—	—	—	—	—	—	67

Tabel 1: Aantal bezochte gebieden in Vlaanderen tijdens de watervogeltellingen 1980/1981.

de totale aantallen nauwelijks zal beïnvloeden. De in dit rapport geciteerde aantallen dienen aldus voor de meeste soorten als strikte minima beschouwd. Vooral voor Dodaars, Wintertaling en zeeëenden zullen de bekomen aantalsopgaven de reële toestand slechts in geringe mate benaderen.

WEERSOMSTANDIGHEDEN

De winter 1980-81 was eerder zacht. Een verloop van de gemiddelde temperaturen per dekade is weergegeven in Fig. 2. (naar gegevens K.M.I.). Twee koudeperiodes sprongen afgelopen winter in het oog. Vooreerst de negatieve temperaturen van 2 tot 5 november. Aanhoudende vorst, zo vroegtijdig in het najaar, is uitzonderlijk en in dit geval zelfs de vroegste van de eeuw. Hierna duurde het tot in de eerste dekade van december vooraleer opnieuw enige vorst- en sneeuwdagen voorkwamen. Het zachte winterweer hield naderhand, op enkele uitzonderingen na, tot midden februari aan. Dooi en hevige regenval medio januari zorgden in verscheidene regio's (Gent, Schelde-Leie) voor zware overstromingen. Rond

22 februari werd het opnieuw bitsig koud. In maart daalde de temperatuur te Ukkel nog slechts tweemaal onder het vriespunt. Met twee sneeuwdagen op 22 en 23 april werd het hoofdstuk winterweer afgesloten. In totaal noteerde Ukkel 24 sneeuwdagen.

METODIEK

De basisgegevens werden verzameld per regio en vervolgens geordend per soort en per telling. Hieruit zijn de algemene totalen berekend (Tabel 2). Bij de soortbesprekingen werd frekwent geoogd naar vroegere gegevens (Burggraave, 1969, 1974, 1978; Van der Vloet, 1967). Voor duikers, futen, reigers en aalscholvers bleek dit echter onmogelijk, daar deze in vroegere analyses niet werden opgenomen. Suggesties omtrent toe- of afname van deze soorten zijn dan ook niet relevant.

Door de huidige aanpak werden waarschijnlijk meer gebieden aangedaan dan vroeger, zodat ook in dit opzicht een vergelijking met de eerder gepubliceerde gegevens voor de andere soorten met enige omzichtigheid dient te geschieden. Het

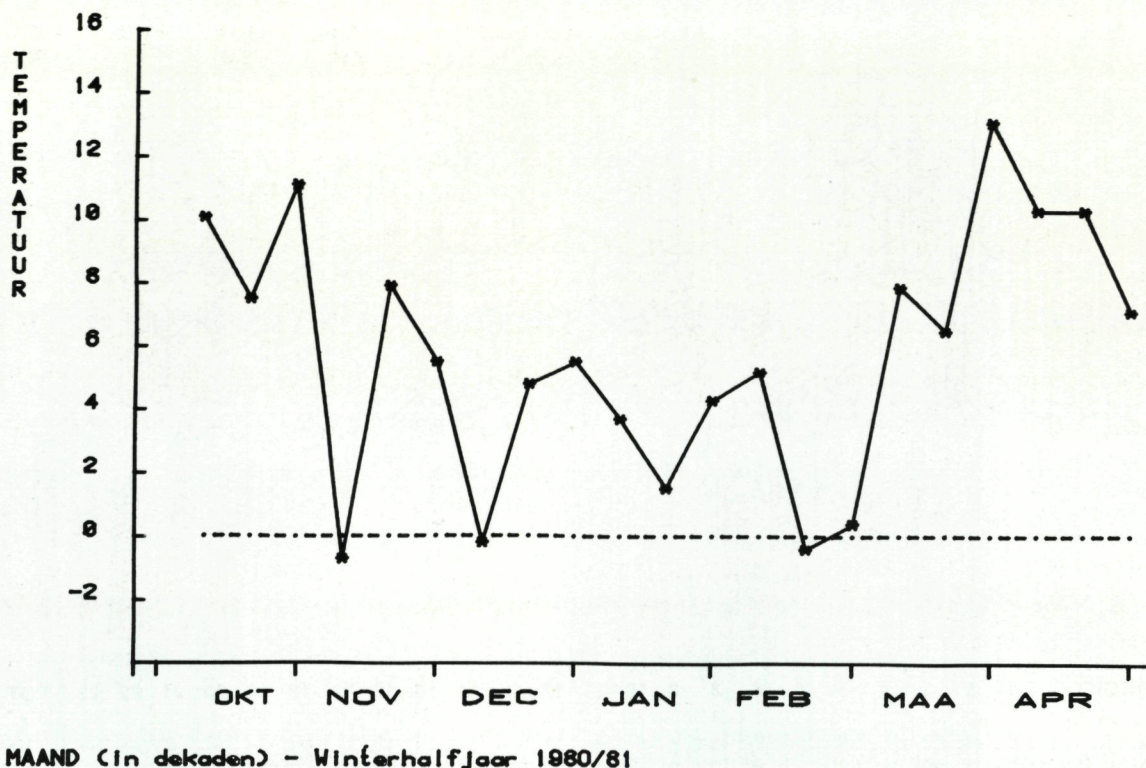

Fig. 2. Temperatuursverloop te Ukkel gedurende het winterhalfjaar 1980/81.

materiaal uit de oudere rapporten diende omgewerkt in die zin, dat uit de totalen enkel de aantallen voor Vlaanderen werden weerhouden (tabel 3). Een vergelijking per provincie kan op heden niet gebeuren, daar de huidige regio's de provinciegrenzen niet volgen. Tenslotte dient aangestipt dat overtrekkende vogels niet zijn opgenomen, vanwege het risico van dubbel-tellingen op andere plaatsen. Dit geldt zowel voor trek in het binnenland als aan de kust.

BESPREKING PER SOORT

ROODKEELDUIKER - *Gavia stellata*

Deze soort is aanwezig gedurende het hele winterhalfjaar en wordt gesignaleerd zowel aan de kust, de Beneden-Schelde, als in het diepere binnenland. Meestal betreft het solitaire vogels, hooguit twee of drie samen. Reeds midden oktober verschenen 3 eks. te Nazareth (O.VI.). De laatste vogels (2 eks.) werden in februari te Kallo-Kieldrecht waargenomen. Door het ontbreken van tellingen per boot of vliegtuig zijn ongetwijfeld een aantal op zee pleisterende vogels onopgemerkt gebleven. Dit geldt tevens voor andere duikers, alsmede voor futen.

PARELDUIKER - *Gavia arctica*

De Parelduiker werd enkel tijdens de november-

telling vastgesteld. Eén eks. verbleef op de zandput Vercammen I te Mol, een ander te Kallo-Kieldrecht en een derde op zee vòòr Heist.

DODAARS - *Tachybaptus ruficollis*

De hoogste aantallen Dodaars worden tijdens het najaar opgemerkt. De oktober-telling geeft 352 eks. aan als totaal voor Vlaanderen. De grootste concentraties werden uit het Antwerpse gemeld (Blokkeerdijk: 81, Kalmthout + Nieuwmoer: 45). In West-Vlaanderen treedt vooral de Spuikom te Oostende (34 eks.) in het voetlicht.

Vanaf november tot februari herbergt enkel de Oostendse Spuikom noemenswaardige aantallen: 110 in november, 83 in december, 55 in januari en februari. Het Brugse totaliseert midden februari bijna 150 Dodaarzen. In het voorjaar blijven de aantallen bescheiden met maximaal nog 42 eks. te Oostende mid-maart en 24 eks. op Blokkeerdijk mid-april.

Het lijkt geen twijfel dat de Dodaars door zijn verborgen levenswijze tot de moeilijkst te tellen watervogels behoort. De totalen in Tabel 2 zijn dan ook strikt minimaal. Hieraan dient tevens toegevoegd dat één van de hoofdpleisterplaatsen, namelijk het Filipsdok te Zeebrugge, zeer onnauwkeurig werd geteld. In de winter 1979-80 verbleven er in januari gemiddeld 120 tot maximaal 216 Dodaarzen (Desmet, 1980)!

	11/12 OKT.	14/15 NOV.	13/14 DEC.	17/18 JAN.	14/15 FEB.	14/15 MAA.	11/12 APR.
Roodkeelduiker - <i>Gavia stellata</i>	1	1	2	3	2	0	0
Parelduiker - <i>Gavia arctica</i>	0	3	0	0	0	0	0
Dodaars - <i>Tachybaptus ruficollis</i>	352	201	178	220	218	136	134
Fuut - <i>Podiceps cristatus</i>	289	310	211	287	1.313	392	294
Roodhalsfuut - <i>Podiceps grisegena</i>	1	1	3	0	1	0	4
Kuifduiker - <i>Podiceps auritus</i>	4	0	5	2	3	0	0
Geoorde Fuut - <i>Podiceps nigricollis</i>	10	1	0	0	0	0	16
Aalscholver - <i>Phalacrocorax carbo</i>	58	82	26	54	42	13	34
Blauwe Reiger - <i>Ardea cinerea</i>	216	203	107	167	213	311	531
Knobbelzwaan - <i>Cygnus olor</i>	40	92	82	166	87	96	35
Kleine Zwaan - <i>Cygnus columbianus</i>	0	0	37	123	56	0	0
Wilde Zwaan - <i>Cygnus cygnus</i>	0	0	6	18	13	7	3
Zwaan spec. - <i>Cygnus spec.</i>	0	0	18	0	0	0	0
Casarca - <i>Tadorna ferruginea</i>	0	0	0	0	0	1	0
Bergeend - <i>Tadorna tadorna</i>	992	1.055	1.035	1.234	1.614	967	719
Smient - <i>Anas penelope</i>	750	2.035	6.735	9.360	12.380	3.797	1.989
Krakeend - <i>Anas strepera</i>	436	211	334	447	208	185	117
Wintertaling - <i>Anas crecca</i>	2.480	4.472	4.268	8.192	5.131	1.428	363
Wilde Eend - <i>Anas platyrhynchos</i>	20.432	30.580	46.366	62.313	42.826	6.436	1.416
Pijlstaart - <i>Anas acuta</i>	358	78	101	291	255	264	18
Zomertaling - <i>Anas querquedula</i>	1	0	0	0	1	20	33
Slobeend - <i>Anas clypeata</i>	2.290	1.080	1.079	1.608	1.952	925	714
Krooneend - <i>Netta rufina</i>	0	6	1	1	2	1	2
Tafeleend - <i>Aythya ferina</i>	1.231	2.571	3.121	4.568	4.074	2.306	188
Witoogeend - <i>Aythya nyroca</i>	0	0	0	0	2	0	0
Kuifeend - <i>Aythya fuligula</i>	640	1.102	1.279	2.504	2.147	1.629	1.119
Toppereend - <i>Aythya marila</i>	1	8	12	19	29	7	0
Eider - <i>Somateria mollissima</i>	0	1	37	18	1	0	0
IJseend - <i>Clangula hyemalis</i>	0	1	1	2	2	3	1
Zwarte Zeeëend - <i>Melanitta nigra</i>	0	32	209	54	0	0	0
Grote Zeeëend - <i>Melanitta fusca</i>	3	1	0	3	0	0	0
Brilduiker - <i>Bucephala clangula</i>	1	48	106	172	155	101	31
Nonnetje - <i>Mergus albellus</i>	0	15	49	100	88	18	0
Middelste Zaagbek - <i>Mergus serrator</i>	3	4	28	6	20	11	14
Grote Zaagbek - <i>Mergus merganser</i>	0	11	85	179	99	33	2
Rosse Stekelstaart - <i>Oxyura jamaicensis</i>	0	1	0	0	0	0	0
Eend spec. - ... spec.	0	0	1	0	0	0	0
Meerkoet - <i>Fulica atra</i>	4.396	10.941	17.388	23.748	17.232	8.883	593

Tabel 2: Watervogeltellingen 1980/1981 in Vlaanderen: soorttotalen.

FUUT - *Podiceps cristatus* (Fig. 3)

De Fuut is voor zijn overwintering afhankelijk van open water. De geringe vorst gedurende het winterhalfjaar 1980-81 zorgde dan ook voor een, naar Belgische normen, vrij aanzienlijk aantal overwintelaars.

Uit de algemene totalen (Tabel 2) springen dadelijk de 1.313 vogels in februari in het oog. Hierbij dient opgemerkt dat 70 % van deze Futen op zee verbleef (tellingen vanaf de wal): 650 eks. op het traject Wenduine-Blankenberge en 270 tussen Oostende en De Haan. Waarschijnlijk moeten toen ook voor de rest van onze kust veel Futen hebben vertoefd. Deze hoge aantallen zijn mogelijks een gevolg van een koude-inval, welke blijkbaar een concentratie van noordelijke vogels op de open zee voor de Belgische kust tot gevolg had.

Los van deze erg grote groepen op zee werden tijdens de mid-winter slechts zelden meer dan 30 eks. op éénzelfde plaats bijeen gezien: Hofstade (45 eks. op 13/12), Mol (Miramar: 31 eks. op 18/01), Walem (38 eks. op 15/02) en Boorseme (Comatco: 40 eks. op 15/02). In het najaar werd slechts één grote concentratie waargenomen: op 12/10 98 eks. op Blokkersdijk (Antw.). Wel was de soort in klein aantal op de meeste vijvers aanwezig (max. 26 eks.). Vanaf maart werden op tal van plaatsen grotere groepen gesignaleerd. Het betreft voornamelijk broedvogels en doortrekkers. De maxima voor midden maart zijn 58 eks. op Blokkersdijk, 35 eks. te Hofstade en 30 eks. op de Gavers te Harelbeke (W.VI.).

Voor midden april zijn de maxima 47 eks. op Blokkersdijk en 30 eks. op Kallemoeie te Nazareth.

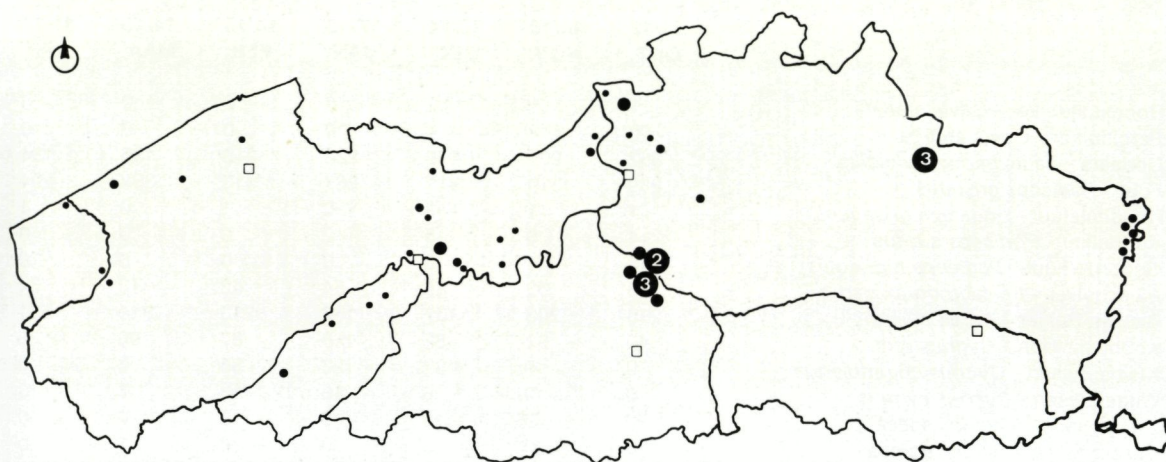

Fig. 3. Fuut (*Podiceps cristatus*). Januari 1981

- 1 - 5
- 6 - 10
- 11 - 20
- ⊗ > 20

ROODHALSFUUT - *Podiceps grisegena*

Gedurende de gehele herfst trekt de Roodhalsfuut door in zeer klein (?) aantal. Op de oktober- en november-telling werd de soort respectievelijk in het Zwin en te Vlissegem (W.Vl.) opgemerkt. December, met vier waarnemingen van telkens één eks., toont aan dat deze fuutachtige in heel Vlaanderen kan opduiken. De vier vogels op 12 april te Nazareth (Kallemoeie) zijn lentetrek-ers.

KUIFDUIKER - *Podiceps auritus*

De Kuifduiker komt vooral in de wintermaanden in onze regionen voor. December (vijfmaal 1 eks.), januari (tweemaal 2 eks.) en februari (éénmaal 3 eks.) bevatten dan ook de meeste waarnemingen.

In de trekperiode wordt de soort minder frekwent genoteerd, met een overwicht tijdens het najaar. De Kuifduiker beperkt zich niet tot de kuststreek en/of de Beneden-Schelde, doch wordt evenzeer tot ver in het binnenland aangetroffen.

GEOORDE FUUT - *Podiceps nigricollis*

In tegenstelling tot de Kuifduiker werd de Geoorde Fuut in de loop van het voorbije winterhalfjaar enkel tijdens de trektijd waargenomen, vooral dan in oktober met vijf gegevens (max. 6 eks. op de Spuikom te Oostende). Voor november onthouden we één enkele vogel te Eke (O.Vl.). Slechts in april werd beduidende terugtrek vastgesteld: 11 eks. in het Antwerpse en 5 eks. in Schelde-Leie.

AALSCHOLVER - *Phalacrocorax carbo*

De bekomen totalen dienen voorzichtig gemanipuleerd, daar niet in alle regio's pleisterende Aalscholvers werden genoteerd. De totalen per telling schommelen zeer sterk met een maximum van 82 eks. in november. Grotere concentraties worden enkel op het Spaarbekken te Merkem en de Blankaart te Woumen vastgesteld (max. resp. 55 en 24 eks. op 18/11). Verder zijn er nog meerdere waarnemingen uit het Antwerpse, vooral dan in maart en april. In de winter zelf pleisteren erg weinig vogels. Tijdens de maand oktober worden op meerdere plaatsen solitaire pleisteraars opgemerkt.

BLAUWE REIGER - *Ardea cinerea*

Ook de gegevens voor de Blauwe Reiger zijn zeer onvolledig, enerzijds daar de soort niet in elke regio werd geteld, en anderzijds daar belangrijke aantallen kunnen voorkomen buiten de traditionele watervogelrijke gebieden.

De totalen nemen af van oktober tot in december en stijgen dan terug geleidelijk tot in april (aankomst broedvogels). De soort komt verspreid voor over het gehele land, in kleine groepjes (max. 29 eks. te Bornem en Hingene), maar meldingen van grotere concentraties, onder andere uit Limburg, ontbreken geheel. Te Zonhoven pleisteren soms meer dan 100 eks. nabij een viskwekerij.

Vanaf februari bouwen zich in de buurt van de broedkolonies grotere aantallen op (o.a. te Bachte-Maria-Lerne: 50 eks. in februari en 180

eks. in maart; 34 eks. te Overmere in maart - beide O.VI.).

KNOBBELZWAAN - *Cygnus olor*

Door het toenemend in gevangenschap houden van Knobbelswanen geraakte deze soort bij de teller van wilde watervogels in een weinig fortuinlijke positie. Inderdaad zorgt dispersie van halfwilde vogels voor enige verwarring bij het al of niet noteren van deze pronkerige vogel. Heel wat stads- en parkvijvers bevatten deze ongenode gasten, die ook in het verleden wel voor een deels vertekend beeld van de werkelijkheid kunnen gezorgd hebben. Zo vermelden de eerste publikaties tientallen vogels in Brabant, terwijl aldaar in 1980-81 omzeggens geen wilde eksemplaren werden gesignaleerd.

In oktober worden nergens in Vlaanderen respectabele concentraties gemeld: max. 14 eks. te Kallo-Oost en Verrebroek. Gedurende de eigenlijke wintermaanden komt de soort sterk verspreid over geheel het bestreken gebied voor. Enkel te Lier (Anderstad) treedt groepsvorming op: 32 eks. in november, 39 eks. in december, 46 eks. in januari en 22 eks. in februari. Vanaf maart herbergen verschillende plaatsen 10 à 15 vogels, terwijl in april enkel te Lier nog 18 eks. werden vastgesteld.

KLEINE ZWAAN - *Cygnus columbianus*

De eerste Kleine Zwanen werden pas op de december-telling gesignaleerd: 11 eks. te Zuinkerke (W.VI.) en 26 eks. op het Leopoldkanaal te Boekhoute-St.-Laureins. Dit kanaal herbergde in januari maar liefst 94 eks., het grootste aantal dat deze winter in ons land werd vastgesteld. Enkel in het Zwin verbleven toen meer dan 10 vogels (12 eks.). Midden februari pleisterden te Boekhoute nog 22 Kleine Zwanen, terwijl er op een grindput te Aldeneik 24 verbleven, waaronder 8 juv.

Opvallende is het ontbreken van gegevens over het Leopoldkanaal in oudere publikaties. Of dit een gevolg is van de afwezigheid van de soort aldaar in vroeger dagen, dan wel van een tekort aan tellers, is onduidelijk.

WILDE ZWAAN - *Cygnus cygnus*

De Wilde Zwaan, die noorderlijker overwintert, was door de geringe vrieskou slechts in zeer klein aantal aanwezig.

In december zijn enkel 4 eks. opgemerkt op het Leopoldkanaal te Boekhoute-St.-Laureins. Januari gaf 16 eks. (waaronder 2 juv.) op de Limburgse grindgaten, waar er in februari nog slechts 4 werden geteld. De Wilde Zwaan wordt soms tot in het late voorjaar waargenomen, zo bv. mid-april te Kalmthout-Nieuwmoer: 3 eks.

	1967	1968	1969	1971	1972	1973	1976
Knobbelswaan - <i>Cygnus olor</i>	43	85	143	143	172	139	124
Kleine Zwaan - <i>Cygnus columbianus</i>	89	17	55	20	30	37	70
Wilde Zwaan - <i>Cygnus cygnus</i>	2	6	9	3	9	3	8
Bergeend - <i>Tadorna tadorna</i>	347	534	341	312	508	451	1.210
Smient - <i>Anas penelope</i>	3.993	6.943	4.187	2.433	1.772	2.421	3.333
Krakeend - <i>Anas strepera</i>	64	40	53	24	61	40	162
Wintertaling - <i>Anas crecca</i>	2.768	982	2.200	1.314	2.249	3.052	4.670
Wilde Eend - <i>Anas platyrhynchos</i>	19.590	17.018	19.290	24.836	20.414	18.739	23.591
Pijlstaart - <i>Anas acuta</i>	561	416	1.075	358	194	249	328
Slobeend - <i>Anas clypeata</i>	202	133	176	147	256	104	1.186
Krooneend - <i>Netta rufina</i>	0	0	0	1	1	1	3
Tafeleend - <i>Aythya ferina</i>	371	260	245	967	989	1.055	2.227
Witoogeend - <i>Aythya nyroca</i>	0	0	0	1	1	1	1
Kuifeend - <i>Aythya fuligula</i>	228	233	337	539	550	677	1.316
Toppereend - <i>Aythya marila</i>	3	10	11	5	1	8	12
Eider - <i>Somateria mollissima</i>	37	165	89	23	50	2	101
IJseend - <i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	0	1	0	2
Zwarte Zeeëend - <i>Melanitta nigra</i>	2.825	2.644	3.212	2.352	3.481	3.818	1.360
Grote Zeeëend - <i>Melanitta fusca</i>	3	4	0	0	0	0	0
Brilduiker - <i>Bucephala clangula</i>	39	88	16	30	30	13	55
Nonnetje - <i>Mergus albellus</i>	23	26	14	20	20	13	37
Middelste Zaagbek - <i>Mergus serrator</i>	3	1	3	3	4	0	20
Grote Zaagbek - <i>Mergus merganser</i>	36	6	8	1	6	15	?
Meerkoet - <i>Fulica atra</i>	?	?	?	10.070	7.493	13.434	11.725

Tabel 3: Resultaten mid-januari watervogeltellingen in Vlaanderen (naar Burggraeve, 1969, 1974, 1978; Van der Vloet, 1967)

BERGEEND - *Tadorna tadorna*

De Bergeend-aantallen schommelen het hele winterseizoen door rond de duizend eks. met een piekaantal van 1.614 eks. in februari.

Deze totalen zijn vergelijkbaar met 1976, doch duidelijk sterker dan de oudere gegevens (Tabel 3).

Het aantalsverloop van de Bergeend in Vlaanderen wordt in hoofdzaak gedirigeerd vanuit twee regio's: Brugge-Oostkust en Antwerpen (zie Fig. 4). Wat de Oostkust betreft is vooral het aandeel van het Zwin bepalend. De toename van de aantallen Bergeenden in België is zelfs in grote mate toe te schrijven aan de recente ontwikkelingen in het Zwin, vooral vanaf 1976-77 (Burggraeve, 1978). Op 18 maart 1979 waren hier zelfs 1.250 eks. ter plaatse. De mid-januari-aantallen uit het Antwerpse zijn daarentegen niet zo spectaculair toegenomen: resp. 208, 262 en 205 eks. in 1967, 1969 en 1973 (Van der Vloet, 1967; Burggraeve, 1974, 1978) en 290 eks. in 1981. Voor de winter 1980-81 valt een uitgesproken verschillend aantalsverloop op tussen beide genoemde regio's (Fig. 4). Het Zwin laat de hoogste waarden noteren van november tot in februari, terwijl het Antwerpse vooral in de trekperiode grote concentraties blijkt aan te trekken (zie ook Benoy *et al.*, 1978, 1981). Voorts dient aangestipt dat langs de Beneden-Schelde en dan voornamelijk op de slikken van Zandvliet

en Lillo hoge aantallen ruiende Bergeenden verblijven (o.a. 910 eks. op 17 juli 1977; Van Impe, 1981).

Buiten de genoemde pleisterplaatsen, die trouwens nog steeds dezelfde zijn als tijdens vroegere surveys, verschijnen Bergeenden steeds in gering aantal (max. 151 eks. in regio Gent-Eeklo op 15/2).

SMIENT - *Anas penelope* (Fig. 5)

De Smienten nemen toe vanaf oktober tot in februari (max. 12.380 eks.), waarna een abrupte daling volgt. Het januari-cijfer (9.360 eks.) ligt ongeveer driemaal hoger dan in de meeste vorige rapporten (Tabel 3). De aantallen vroeger bleken trouwens aan sterke schommelingen onderhevig. In oktober verbleven de hoogste aantallen in het Brugse: 350 eks. in het Zwin en omgeving en 365 eks. in de polder van Ramskapelle.

Tijdens de hardste wintermaanden komen op enkele plaatsen grote concentraties voor: de Blankaart te Woumen en het Spaarbekken te Merkem (max. 9.310 eks. op 14/02), de polders van Doelen Kieldrecht (max. 1.260 eks. op 18/01), de polder van Ramskapelle (max. 1.183 eks. op 18/01) en tenslotte de polders van Killo-West e.o. (max. 1.123 eks. op 18/01). Voor maart onthouden we 2.730 vogels te Woumen-Merkem en 755 eks. te Lissewege-Ramskapelle. In april nog 1.888 eks. te Woumen. Voorts komen kleine groepjes en/of

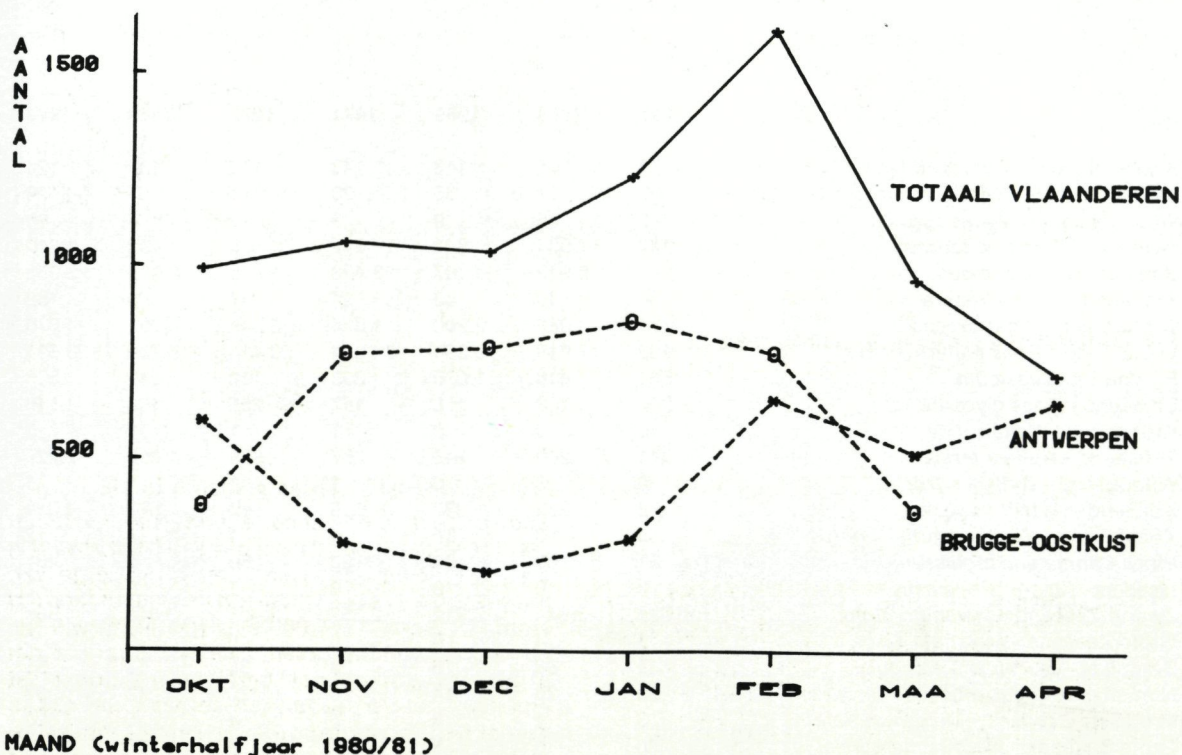
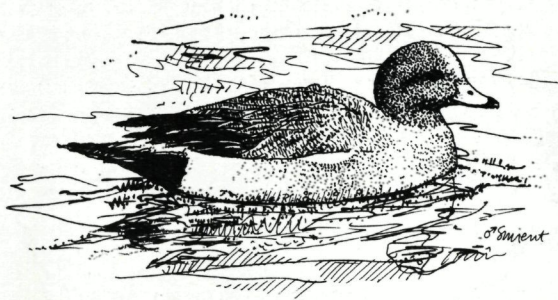

Fig. 4. Aantalsverloop van de Bergeend (*Tadorna tadorna*) gedurende het winterhalfjaar 1980/81.

KRAKEEND - *Anas strepera*

Van oktober tot in februari bleken steeds meer dan 200 eks. in het Vlaamse landsgedeelte te vertoeven, met een hoogtepunt van 436 eks. in oktober en 447 eks. in januari. Dit materiaal scoort beduidend hoger dan de aantallen uit vroegere jaren. Bij nader toezien blijkt deze toename voor een groot deel toe te schrijven aan het hoge aantal Kraakeenden in het Antwerpse (o.a. 249 eks. op de Kuifeend te Oorderen op 11/10 en 125 eks. in de Hobokense Polder op 14.12). Deze trend was reeds in 1976 merkbaar (Burggraefe, 1978). In het overige deel van Vlaanderen werden tijdens de januari-telling slechts 60 eks. geteld, een aantal dat vergelijkbaar is met de oudere gegevens (Tabel 3).

solitaire eks. verspreid over het gehele land voor. Enkele maxima voor het binnenland zijn 95 eks. te Ooidonk (Bachte-Maria-Leerne), 60 eks. op het Molsbroek te Lokeren en 36 eks. op de grindput Houbenhof te Ophoven (Limb.). Deze aantallen werden allen tijdens de februari-telling genoteerd.

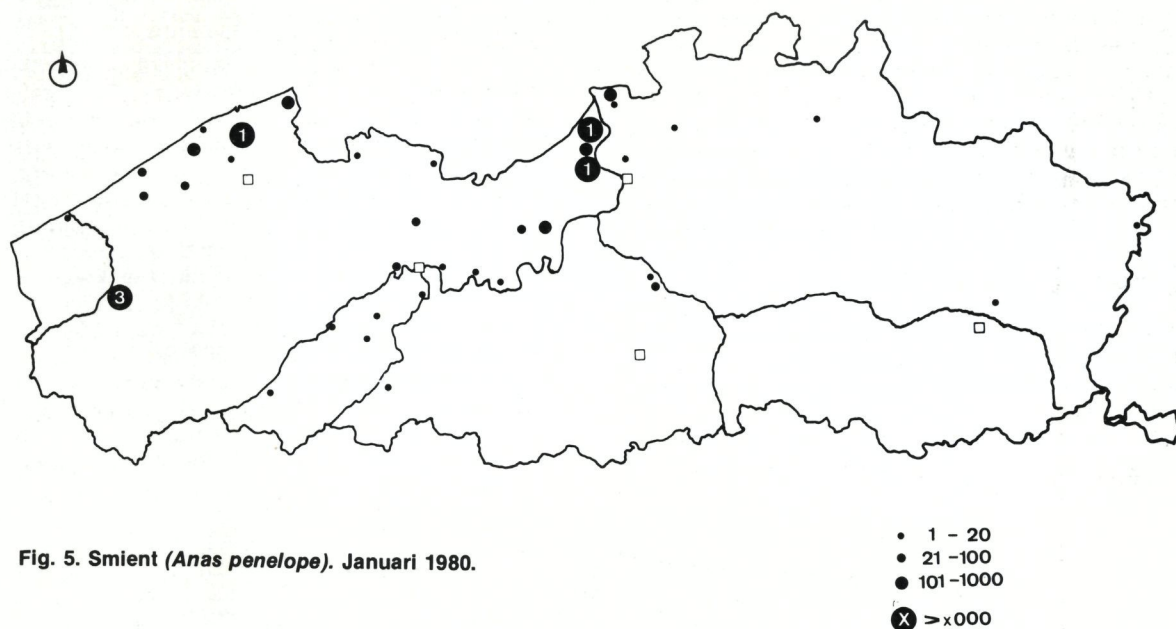
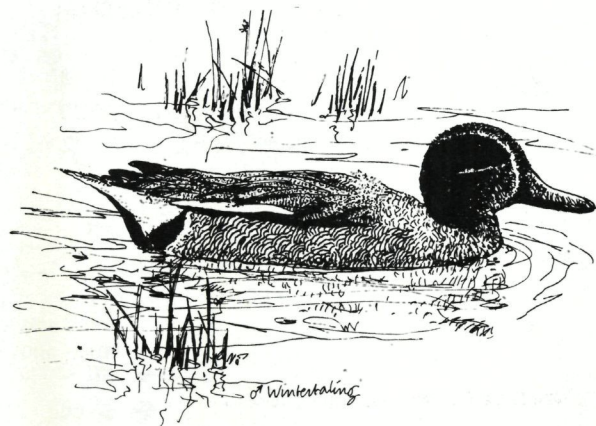

Fig. 5. Smient (*Anas penelope*). Januari 1980.

WINTERTALING - *Anas crecca* (Fig. 6)

Tijdens de januari-telling tekende een maximum van 8.192 eks. zich af, wat bijna dubbel zoveel is als in 1976 en ongeveer het drievoudige van andere jaren (Tabel 3). Van november tot februari worden tussen 4 à 5.000 eks. geteld, terwijl het voorkomen in maart reeds heel wat lager ligt, om in april een dieptepunt te bereiken. In oktober laat enkel het Antwerpse van zich spreken: 990 eks. in de polders en opgespoten terreinen rond Kallo-Oost, 267 eks. te Kalmthout en Nieuwmoeren 214 eks. op de Kuifeend te Oorderen.

Van november tot februari worden op meerdere plaatsen grotere concentraties geteld: tot 1.000

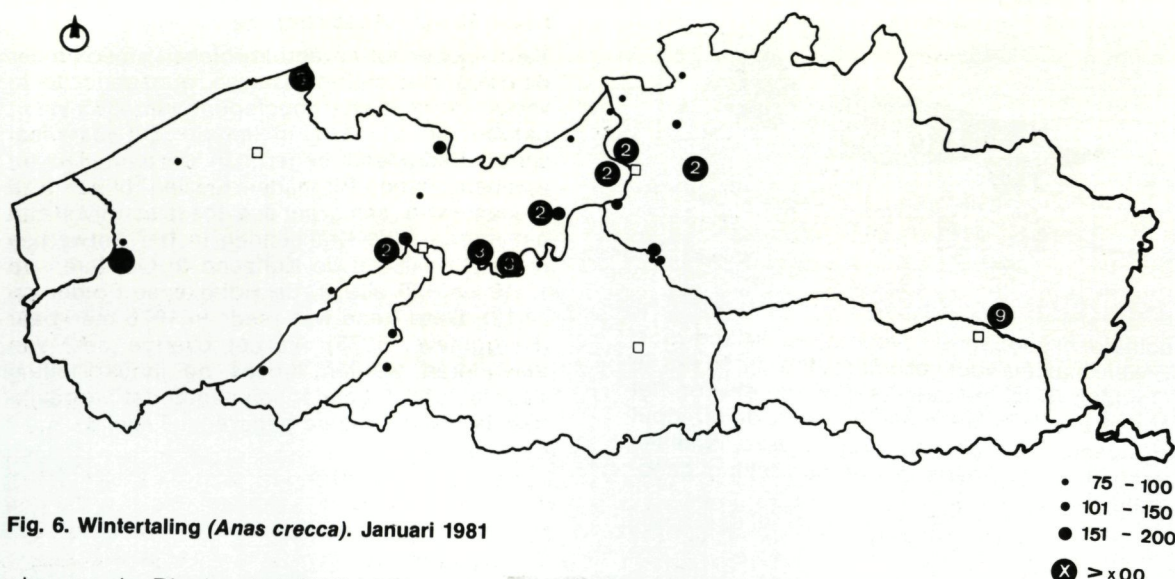

Fig. 6. Wintertaling (*Anas crecca*). Januari 1981

eks. op de Blankaart (15/02), 820 eks. op de Platweyers te Zolder (Limb.) (18/01), 375 eks. op het Blak te Beerse (Antw.), 350 eks. te Lissewege-Ramskapelle (W.VI.), 300 eks. in het broek van Berlare (O.VI.) en 297 eks. op de Kuifeend te Oorderen. Vanaf maart komt de Wintertaling zeer verspreid en in kleinere aantallen voor.

Ook uit vroegere jaren zijn belangrijke concentraties bekend, o.a.: 1.033 eks. in de Scheldepolders in 1968 (Burggraeve, 1969) en 850 eks. te Zandvliet in 1973 (Burggraeve, 1974).

Er dient op gewezen dat de hier geciteerde aantallen strikte minima zijn, daar belangrijke pleisterplaatsen voor Wintertalingen niet of slechts éénmaal werden geteld. Ook de biotopen waarin deze taling zich ophoudt kunnen de watervogelteller voor aanzienlijke problemen stellen.

WILDE EEND - *Anas platyrhynchos* (Fig. 7)

De Wilde Eend is veruit de talrijkste overwinterende eendensoort in Vlaanderen. De totale aantallen nemen sterk toe van oktober tot in januari, waarna een afname optreedt. Tijdens de januari-telling werden 62.313 vogels genoteerd, hetgeen ongeveer driemaal meer is dan de tot dusver gepubliceerde cijfers, die onderling overigens sterk fluktuëren (Tabel 3).

De grootste concentraties in oktober kwamen voor op de Blankaart te Woumen (2.350 eks.), in het Zwin en omgeving (2.100 eks.), op het Spaarbekken te Kluizen (O.VI.) (1.967 eks.) en op de opgespoten terreinen en polders rond Kallo-Oost (1.920 eks.).

Van november tot februari worden op enkele plaatsen geregeld grote aantallen Wilde Eenden

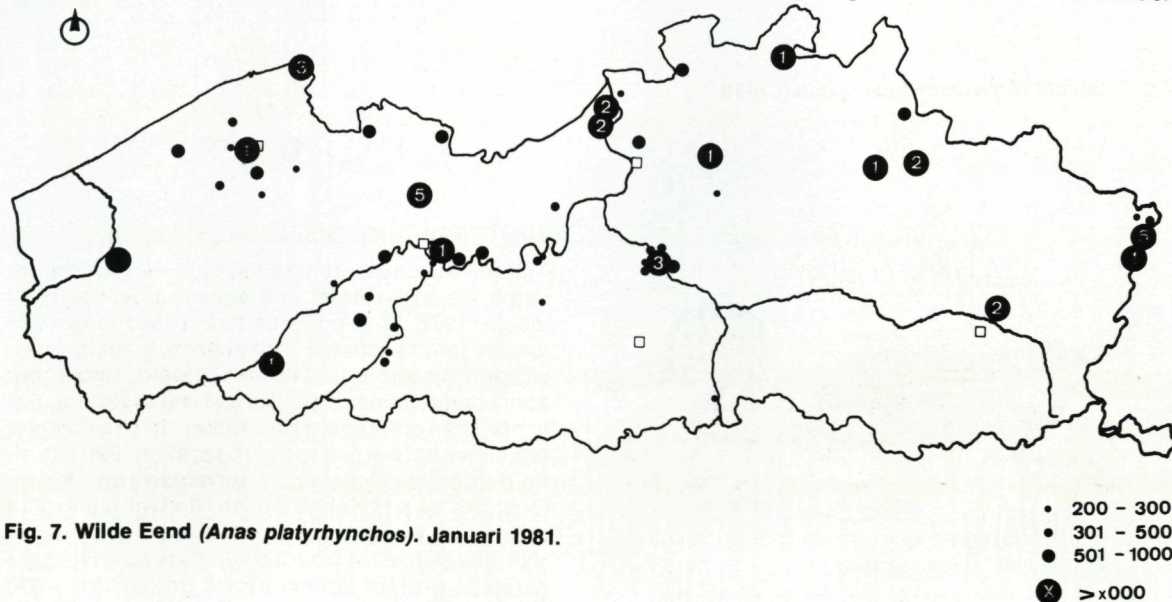

Fig. 7. Wilde Eend (*Anas platyrhynchos*). Januari 1981.

vastgesteld: het Spaarbekken te Kluizen (max. 5.503 eks.), de Blankaart (max. 5.500 eks.), de grindput te Aldeneik (Limb.) (max. 5.000 eks.) het Zwin en omgeving (max. 3.950 eks.), Hofstade (max. 3.215 eks.), de Eendenkooi en Notelaerplaat te Bornem-Hingene (max. 2.966 eks.) en de Grote Zandput te Mol (max. 2.950 eks.).

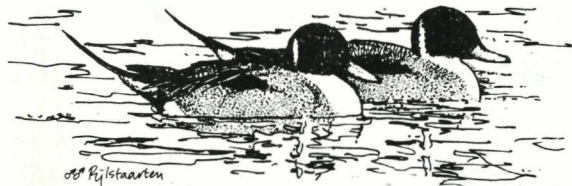
Maart laat tengevolge van het op dreef komende broedseizoen nog slechts kleine concentraties noteren (450 eks. Zwin e.o.; 250 eks. op de Grote Zandput te Mol). Vergelijkbare groeps groottes werden vroeger enkel te Hofstade opgetekend (3.300 eks. Van der Vloet, 1967; 3.500 eks. Burggraave, 1969; 3.000 eks. Burggraave, 1974). De aantallen op andere gebieden overschreden praktisch nooit de 2.000 eks., tenzij bij zeer strenge vorst.

PIJLSTAART - *Anas acuta*

Oktober scoorde het hoogste aantal Pijlstaarten uit dit seizoen (358 eks.). Van januari tot maart werden steeds tussen 250 en 300 eks. geteld. De januari-gegevens zijn vergelijkbaar met deze vanaf 1971, maar liggen beduidend onder de oudste tellingen, waaruit een achteruitgang kan afgeleid worden. In oktober vertoefden 250 eks. in het Zwin en omgeving en 57 eks. op de Kuifeend te Oorderen. Daarnaast ontmoeten we deze grondeleend ook op vele andere plaatsen: Zandvliet en omgeving (max. 129 eks. op 18/01), Ramskapelle (53 eks. op 15/03), het Puyenbroek te Wachtebeke (O.VI.) (35 eks. op 15/02), het broek te Denderbelle (O.VI.) en de vennen te Meeuwen (Limb.) (beide max. 30 eks. op resp. 15/02 en 15/03).

Vroeger kende de beide Vlaanderen grote concentraties Pijlstaarten: de Blankaart (1.500 eks. begin januari 1967) en de Scheldevallei te Eke (800 à 1.000 eks.) (Van der Vloet, 1967).

De achteruitgang van de Pijlstaart als overwinteraar in Vlaanderen is stellig een gevolg van allerhande kultuurtechnische werkzaamheden (beeksaneringen, rechttrekkingen grote rivieren, bebouwing) in onze natuurlijke overstromingsgebieden (meersen, broeken, potpolders, enz.).

ZOMERTALING - *Anas querquedula*

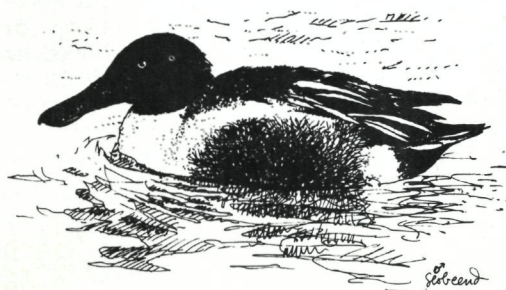
Niettegenstaande de Zomertaling de laatste seizoenen opnieuw iets regelmatig werd gezien boekt april toch een pover cijfer van 35 eks. voor Vlaanderen! Ook hier geldt dezelfde slotopmerking als hoger aangehaald bij de Wintertaling.

SLOBEEND - *Anas clypeata*

De hoogste aantallen Slobeenden vinden we in oktober: 2.290 eks.

In november en december vallen de aantallen op een lager pitje, januari en februari halen dan weer een beter cijfer. In maart en april werden de zwakste aantallen geteld (Tabel 2). Ten opzichte van vroeger (vóór 1976) zijn de januari-aantallen ongeveer vertienvoudigd, enkel in 1976 viel er reeds een toename te bespeuren (Tabel 3).

Voorals langs de Beneden-Schelde houden heel wat Slobeenden zich op (Fig. 8). Zo verbleven in oktober 606 eks. in de polders van Kallo-Oost en Verrebroek, 310 eks. op de Kuifeend te Oorderen, 269 eks. in de polders van Kallo-West en Kieldrecht en 265 eks. op Blokkersdijk Antwerpen-Linkeroever. Daarbuiten waren er nog concentraties van 150 eks. op de Blankaart, 110 eks. in de polder van Ramskapelle en 100 eks. op de Hooibeek te Retie (Antw.). Van november tot februari noemenswaardige aantallen te Zandvliet (369 eks. op 18/01), op Blokkersdijk (367 eks. op 15/02), op de E3-putten te Waasmunster (300 eks. op 18/01) en in Ramskapelle (250 eks. op 15/02). Overigens zag men de soort over het gehele land. In maart en april sterk geslonken aantallen (maxima: 204 eks. op Blokkersdijk en 181 eks. op de Blankaart, beide in april). Ook vroeger waren de aantallen Slobeenden uit het Antwerpse het sterkst vertegenwoordigd (Van der Vloet, 1967; Burggraave, 1974).

KROONEEND - *Netta rufina*

Van de Krooneend werden zes vogels geteld in november (waarvan vijf op het Mechels Broek te Muizen) en nog enkele malen solitaire eks. gedurende het winterseizoen. In april werden er twee opgemerkt langs de Schelde te Heurne-Eine-Welden (O.VI.).

Het blijft nog steeds opwindend bij ons een Krooneend te kunnen observeren, al dient gewaarschuwd voor ontsnapte exemplaren.

TAFELEEND - *Aythya ferina* (Fig. 9)

De Tafeleend bleek dubbel zo talrijk te zijn als de Kuifeend, (zie verder) maar overigens verlopen de schommelingen voor beide soorten vrij gelijkmatig (Fig. 10).

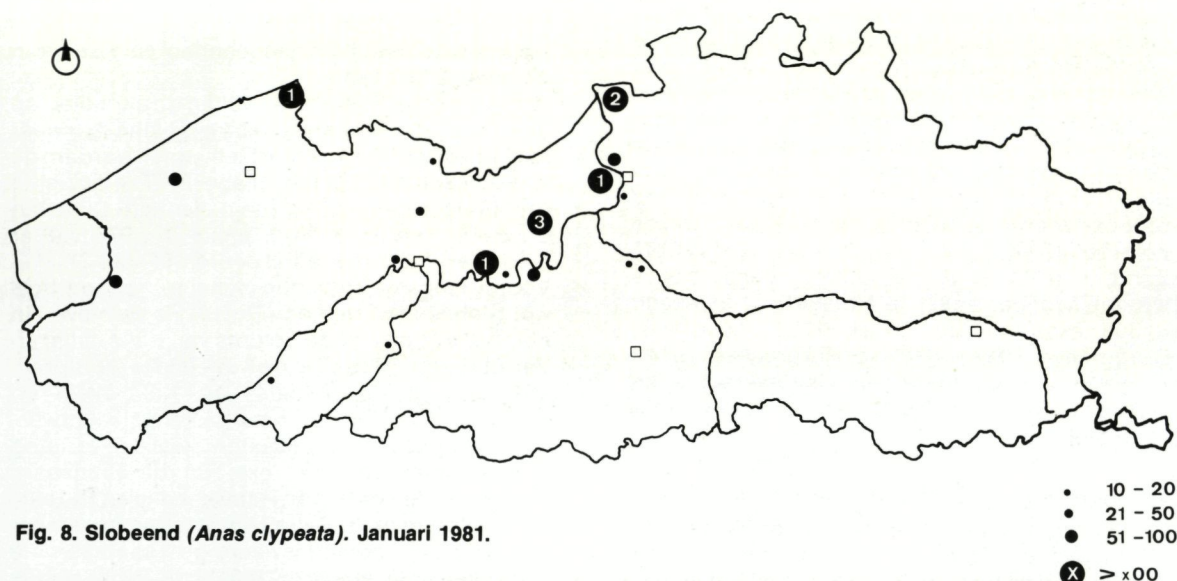

Fig. 8. Slobeend (*Anas clypeata*). Januari 1981.

Het wintermaximum werd in januari genoteerd en bedraagt 4.568 eks., wat tweemaal hoger ligt dan in 1976 en een zeer sterke toename betekent ten opzichte van het einde der zestiger jaren. Hoe deze evolutie zowel voor Kuif- als Tafeleend zich doorzette wordt geïllustreerd met Fig. 11.

Tijdens de oktober-telling pleisterden de hoogste aantallen in het Antwerpse (o.a. 420 eks. op Blokkersdijk). Van november tot februari is het aandeel van het Antwerpse veel minder uitgesproken en toeven grote groepen op de spaarbekkens van Kluizen (max. 641 eks. op 14.12) en Merkem (max. 460 eks. op 15/02), op Blokkersdijk (max. 430 eks. op 18/01), op de Bergelenplas te Gullegem (W.VI.) (380 eks. op 15/02), de Tweelingplas te Eke (O.VI.) (375 eks.

op 15.02), de Gavers te Harelbeke (269 eks. op 15/02), het Puyenbroek te Wachtebeke (250 eks. op 15/02), de zandput van St.-Pieters-Brugge (235 eks. op 14/02) en tenslotte de E10-put te Minderhout (Antw.) (213 eks. op 16/11).

Merkwaardig is dat in maart veel Tafeleenden verblijven op de grindputten in de Limburgse Maasvallei: op 1 maart lagen niet minder dan 2.500 Tafeleenden op het grindgat van Comatco te Boorseme! Op 15/03 werden te Boorseme nog 435 eks. genoteerd, ditmaal op Gravelco.

Vòòr 1976 werden de meeste Tafeleenden in de Scheldepolders gezien en zag men slechts éénmaal een grote groep tijdens de tellingen (268 eks. te Mechelen in 1973; Burggraave, 1974). Vanaf 1976 echter nam het belang van het

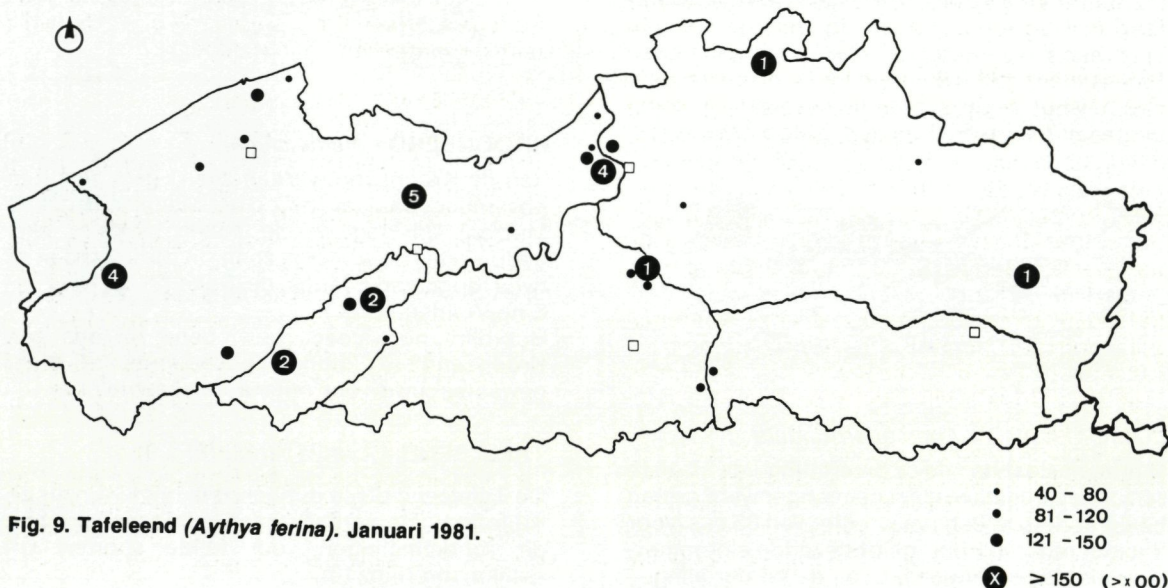
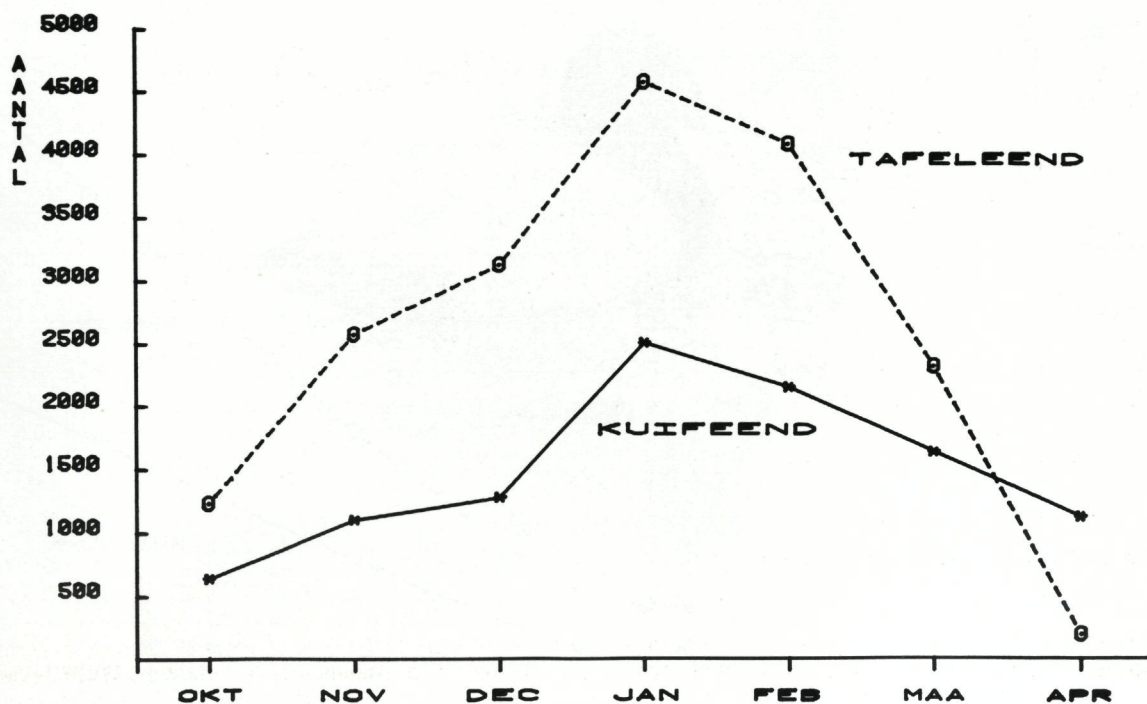

Fig. 9. Tafeleend (*Aythya ferina*). Januari 1981.

MAAND (winterhalfjaar 1980/81)

Fig. 10. Aantalsverloop van de Kuifeend (*Aythya fuligula*) en de Tafeleend (*A. ferina*) in Vlaanderen gedurende het winterhalfjaar 1980/81.

Antwerpse voor overwinterende Tafeleenden af (Burggraeve, 1978), een tendens die zich blijkbaar ongestoord verder zet.

WITTOEGEEND - *Aythya nyroca*

Twee vogels in februari: 1 in het Mechels Broek te Muizen en 1 op het grindgat Comatco te Boorse (Limb.). Een toename, zoals door Burggraeve (1978) gesuggereerd, blijkt zich althans voor België niet door te zetten.

KUIFEEND - *Aythya fuligula* (Fig. 12)

Het Kuifeenden-aantal komt op zijn sterkst in januari (2.504 eks.) en daalt daarna langzaam. De daling der aantallen in het voorjaar verloopt veel geleidelijker dan van de Tafeleend. In april werden nog 1.119 eks. genoteerd. Het januari-gegeven is ongeveer tienmaal hoger dan tijdens de oudste nationale telling en het dubbele van januari 1976 (Tabel 3).

In tegenstelling tot de Tafeleend dient een belangrijk deel van de Kuifeenden gezocht in het Antwerpse: op de Kuifeend en het Schijn te Oorderen (max. 355 eks. op 18/01), op de Parelduikerplas en de Schelde-Rijn verbinding te Berendrecht (max. 250 eks. op 18/01), op Blokkersdijk (max. 189 eks.) en op de Ekerse put en polders (max. 180 eks. op 14/12). Daarbuiten vallen nog aan te stippen: de zandput te Walem (Brab.) (max. 166 eks.) en Roksem (W.VI.) (max.

161 eks.), het spaarbekken te Merkem (max. 152 eks.), de plas Leblanc te Mol (max. 140 eks.) en het grindgat te Kessenich (max. 132 eks.).

Tot 1973 werden slechts tweemaal grote groepen gemeld in de gepubliceerde rapporten: 250 eks. op een vijver te Knokke (Burggraeve, 1969) en 248 eks. te Berendrecht (Burggraeve, 1974).

Reeds in 1967 wees Van der Vloet op het belang van de Scheldepolders voor overwinterende Kuifeenden in België. De soort is nu duidelijk talrijker in ons land dan vroeger.

TOPPEREEND - *Aythya marila*

De aantallen Toppereenden nemen toe van oktober tot februari (max. 29 eks.) en dalen scherp in maart. Ook hier ligt het januari-aantal beduidend hoger dan in de vorige rapporten.

De meeste waarnemingen betreffen solitaire exemplaren. Groepjes lieten zich zien op het spaarbekken te Nieuwpoort (max. 13 eks. op 15/02), de Spuikom te Oostende (max. 10 eks. op 14/02), op het grindgat te Kessenich (Limb.) (8 eks. op 15/02) en op Kallemoeie en De Biezen te Nazareth (O.VI.) (resp. 5 en 6 eks. op 15/12).

EIDER - *Somateria mollissima*

De Eider was te zien in december en januari (max. 37 eks.), maar de gegevens worden onder enig voorbehoud gepubliceerd, daar geen tellingen ver van de kust werden gedaan.

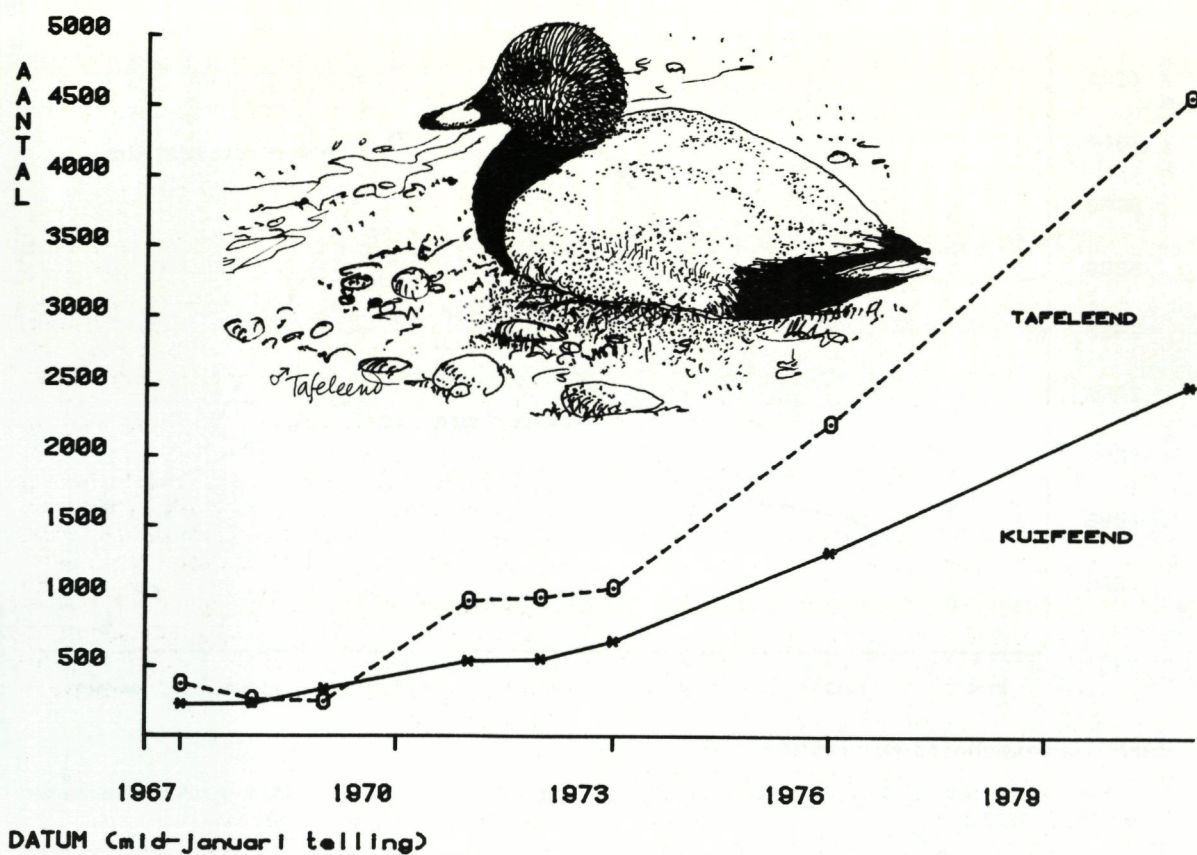

Fig. 11. Evolutie van de midwinteraantallen van Kuijeend (*Aythya fuligula*) en Tafeleend (*A. ferina*) in Vlaanderen gedurende de periode 1967-1981.

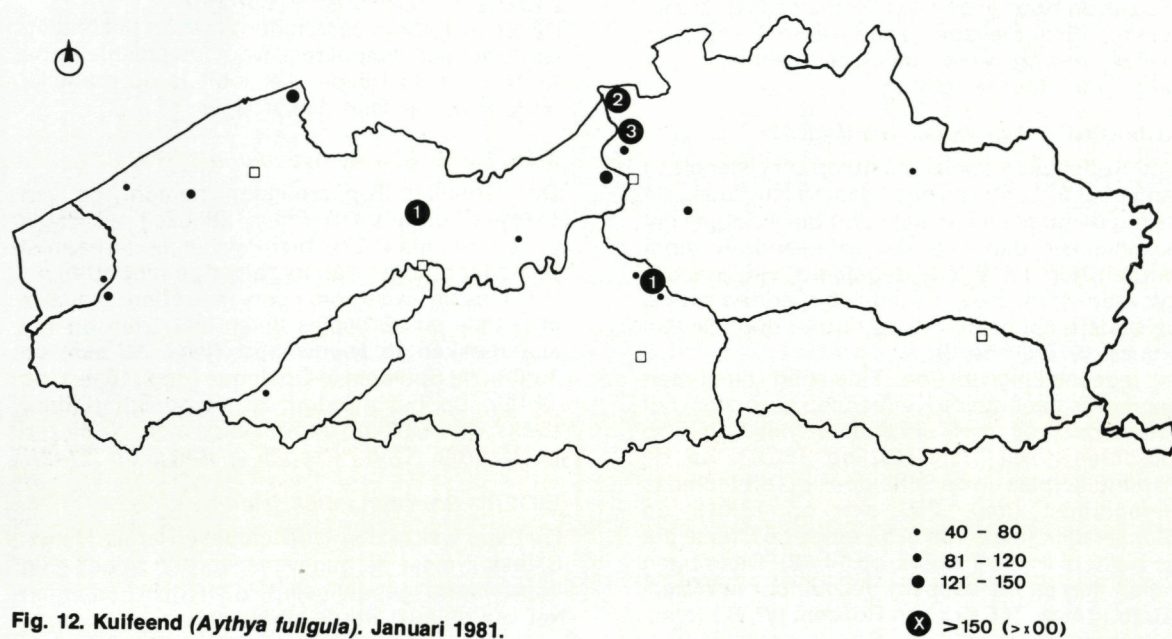

Fig. 12. Kuijeend (*Aythya fuligula*). Januari 1981.

Burggraave (1974) schreef dat de waarnemingen van Eiders duidelijk achteruit gingen, daar in 1973 op de normale overwinteringsplaatsen voor de kust (Nieuwpoort, Oostende, Zeebrugge en het Zwin) geen vogels meer werden gezien. In 1976 verscheen de Eider echter weer op de waarnemingslijsten (Burggraave, 1978).

Tijdens de hier besproken winter werden in december 16 eks. op zee gezien te Nieuwpoort, 11 eks. bij het Oosterstaketsel te Oostende en 8 eks. vòòr het Zwin. In het binnenland solitaire exemplaren te Kessenich (14/12 en 18/01), op de E3-put te Oelegem (Antw.) (14/12) en op de Spuikom te Oostende (18/01) en tenslotte 2 eks. op het grindgat te Aldeneik op 18/01.

IJSEEND - *Clangula hyemalis*

Waarnemingen van november tot in april, uitsluitend in de kuststreek (Spuikom te Oostende, put van Roksem, spaarbekken van Merkem, put van Ramskapelle). Steeds solitaire exemplaren.

ZWARTE ZEEËEND - *Melanitta nigra*

Enkel waargenomen gedurende de midwinter. De verkregen totalen geven ook hier vermoedelijk een vertekend beeld van de werkelijkheid, daar geen boot-of vliegtuigtellingen van de Vlaamse Banken verricht of doorgestuurd werden. Een vergelijk met vroegere totalen, waarin de Vlaamse Banken wel waren opgenomen, is dan ook niet mogelijk. De waarnemingen betreffen enkel vogels langs de kuststreek met o.a. 30 eks. op zee te De Panne (15/11), 181 eks. voor het Zwin op 14/12 en 50 eks. op zee te Nieuwpoort op 18/01.

GROTE ZEEËEND - *Melanitta fusca*

Vier notities tijdens de tellingen: 3 eks. op zee te

De Panne op 12/10, 1 eks. op de Spuikom te Oostende op 15/11 en 18/01 en 2 eks. te Maaseik (Limb.) op een grindgat op 18/01. Ook destijds werd deze zeeëend slechts bij uitzondering genoteerd.

BRILDUIKER - *Bucephala clangula* (Fig. 13)

Vroeger was de Brilduiker een weinig talrijke gast, wat door Burggraave (1974, 1978) werd toegeschreven aan de vele zachte winters. Niet-tegenstaande het hier besproken winterhalfjaar eveneens zacht kan genoemd worden, werden toch merkbaar hogere aantallen genoteerd, en verwacht kan worden dat deze cijfers in strengere winters nog zullen opklimmen.

De Brilduiker overwinterde het talrijkst op de Spuikom te Oostende (max. 51 eks. op 18/01), maar ook te Roksem (max. 23 eks.), op De Biezen te Nazareth (max. 21 eks.), op Blokkersdijk (max. 19 eks.), op het spaarbekken van Merkem (max. 16 eks.), op het grindgat te Kessenich (Limb.) (max. 13 eks.) en te Kalmthout (max. 12 eks.) werden grotere groepen gezien.

Maximaal pleisterden in januari 172 eks. Deze totaalwaarden liggen heel wat hoger dan de tot dusver gepubliceerde (o.a. driemaal meer dan in 1976, Tabel 3).

NONNETJE - *Mergus albellus*

Het Nonnetje is één van onze meest typische wintergasten. Arriverend in de loop van december blijft de soort in januari in wisselende aantallen (max. 100 eks.) aanwezig om in februari, bij stijgende temperatuur, terug naar de broedoornden te vertrekken. Deze aantallen liggen heel wat hoger dan tot dusver bekend was.

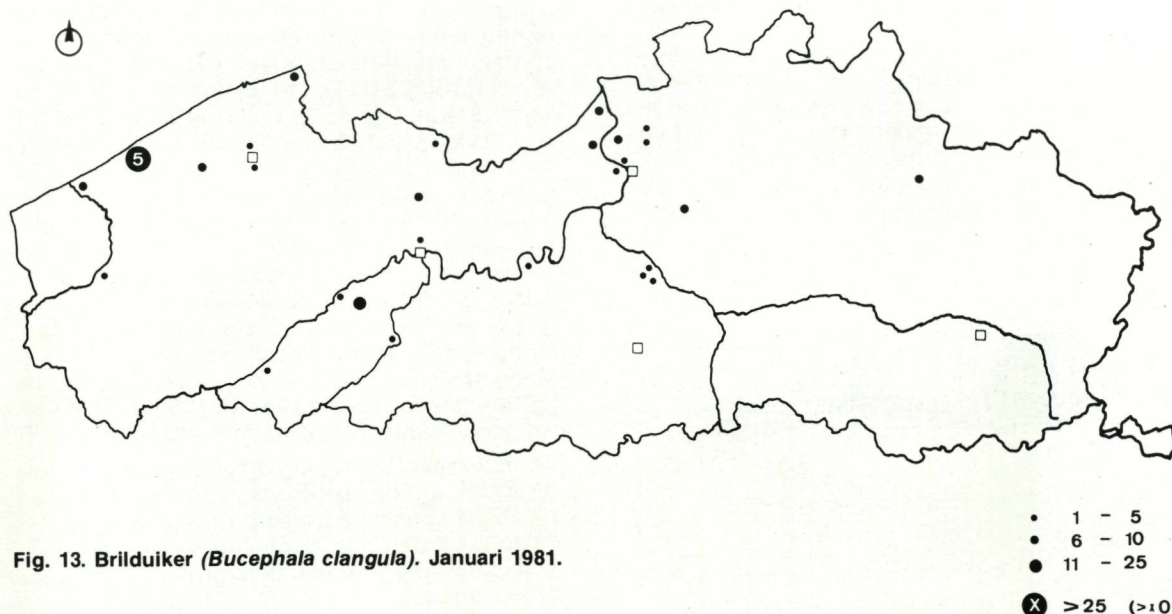

Fig. 13. Brilduiker (*Bucephala clangula*). Januari 1981.

Zowel vroeger als nu neemt het Antwerpse de belangrijkste aantallen voor zijn rekening: max. 33 eks. op Blokkersdijk op 14/12 en 36 eks. op de Kuifeend te Oorderen op 18/01. De andere Nonnetjes werden in kleiner groepsverband waargenomen over het gehele binnenland.

MIDDELSTE ZAAGBEK - *Mergus serrator*

De Middelste Zaagbek werd tijdens elke telling waargenomen, zij het in sterk wisselende aantallen (max. 28 eks. in december).

De meeste waarnemingen doen zich voor in de kuststreek met max. 10 eks. in de werkhaven van Zeebrugge en 8 eks. op zee voor Wenduine (februari). In het binnenland toonden zich Middelste Zaagbekken in het Antwerpse (max. 22 eks. op het kanaaldok te Kallo-West en Kieldrecht op 14/12), op de E3-vijvers te Nazareth en in de Leievallei te Machelen (O.VI.) (max. 11 eks. op Kallemoeie, op 12/04).

GROTE ZAAGBEK - *Mergus merganser*

Het aantalsverloop van de Grote Zaagbek vertoont sterke gelijkenis met wat hoger voor het Nonnetje werd aangehaald.

De hier gepresenteerde aantallen steken eveneens schril af tegen de bijna onbeduidende cijfers die uit voorgaande rapporten bekend werden (Tabel 3). De enige grote eerder geciteerde groep bedroeg 34 eks. in 1967 in de Scheldepolders bij Antwerpen.

Dit jaar kwam de soort verspreid voor, in klein aantal, op talloze binnenwateren. Opvallend was ze in het Antwerpse (o.a. 72 eks. op het kanaaldok en de opgespoten terreinen van Linkeroever) en op de kreken te Assenede (37 eks. als max.). Ook op andere plaatsen, zoals te Roksem, is de Grote Zaagbek overwinteraar in matig aantal.

ANDERE EENDEN

Volledigheidshalve vermelden we de Rosse Stekelstaart (*Oxyura jamaicensis*) die op 15/11 te Mechelen werd gezien en een Casarca (*Tadorna ferruginea*) die op 15/03 op de Grote Bron te Neerijse (Brab.) verbleef.

MEERKOET - *Fulica atra*

Vanaf november verschijnen duizenden overwinterende Meerkoeten in Vlaanderen. Bijna alle types van open binnenwateren worden benut, waardoor een sterke spreiding van de aantallen valt waar te nemen (Fig. 14). Wateren die reeds vanaf november meer dan 300 eks. herbergen kunnen tot de goeie meerkoeten-gebieden gerekend worden.

Als vorstgevoelige soort worden Meerkoeten vaak zuidwaarts gestuwd, op zoek naar ijsvrije pleisterplaatsen. Hierdoor bereiken de koeten hun maximum-aantallen vrijwel steeds in de tweede winterhelft. Gezien het matige winterweer in 1980-81 mag verondersteld dat de bekomen maxima niet de sterkste cijfers zijn die heden in Vlaanderen kunnen geteld worden.

De grootste groep Meerkoeten hield zich op in de Maasvallei: 2.000 eks. op een grindgat te Ophoven (januari). Aantallen hoger dan 900 eks. kwamen op slechts enkele plaatsen voor: de Spuikom te Oostende (max. 969 eks. op 14/02), het krekengebied te St.-Jan-in-Eremo en St.-Margriete (O.VI.) (max. 1.405 eks. op 14/12), het Puyenbroek te Wachtebeke (max. 1.250 eks. op 15/02). Andere belangrijke overwinteringszones zijn enkele zandputten in het Turnhoutse (Miramar te Mol met max. 620 eks. op 15/11 en E10-put te Minderhout met 650 eks. op 15/02), de grindgaten in de Maasvallei (totaal 3.641 eks. op 17/01), enkele waterrijke gebieden in het Antwerpse (723 eks. te Ekeren-Hoevenen op 14/12; 845 eks. op de E3-put te Oelegem op 17/01 en 772 eks. te Schoten op 14/02), de Rode Geul te Assenede (520 eks. op 18/01), de Gavers te Harelbeke (doorlopend 500-550 eks. in december-januari) en tenslotte het Mechelse met o.a. het Mechels Broek (738 eks. op 13/12), de zandputten van Walem (883 eks. op 18/01), De Bocht te Blaasveld (836 eks. op 13/12) en Hazewinkel-Willebroek (575 eks. op 14/02). Ook binnen de urbane sfeer kunnen heel wat Meerkoeten voorkomen, o.a. 234 eks. op de Dendermondse stadswallen en 195 eks. langs de Brugse Vestingen (telkens mid-januari).

De mid-maart-telling valt op een ogenblik dat de terugtrek van de koeten volop aan de gang is en de eerste vogels de broedterritoria bezetten. In april worden nog slechts een kleine 600 eks. geteld, er mag verondersteld grotendeels lokale broedvogels.

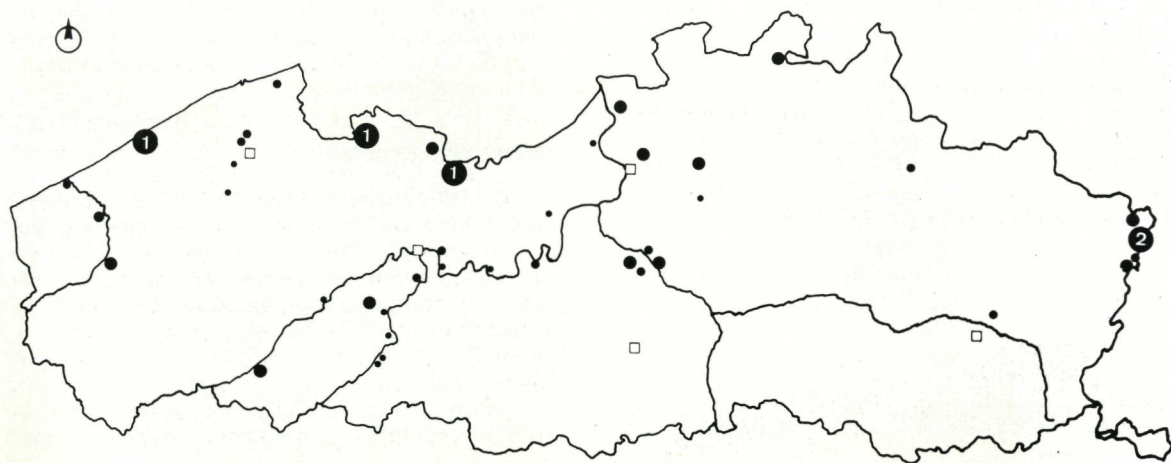
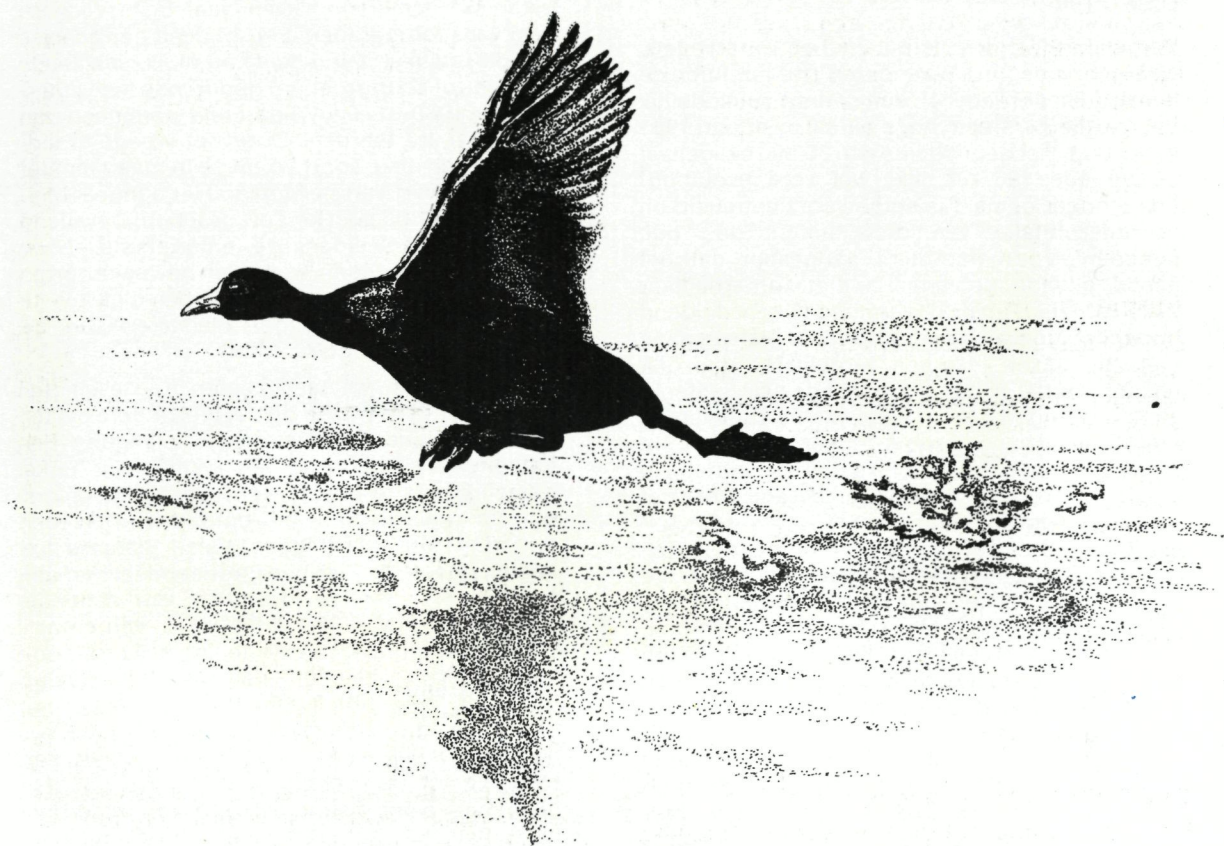

Fig. 14. Meerkoet (*Fulica atra*). Januari 1981.

- 150 - 300
- 301 - 500
- 501 - 1000
- ⊗ > 1000

DISKUSSIE

Vergelijken we de totale aantallen watervogels, waargenomen in Vlaanderen gedurende de laatste 15 jaar (Tabel 4), dan springt onmiddellijk het (relatief) extreem hoge aantal in januari 1981 in het oog. Het gemiddelde van 30.000 eenden uit de periode 1967-73 lijkt wel verdrievoudigd! Zoals hoger gemeld is enige voorzichtigheid bij de interpretatie van deze cijfers dan ook geboden. Vooreerst dient aangestipt dat het aantal getelde gebieden in het winterhalfjaar 1980-81 (zie Tabel 1) vermoedelijk beduidend hoger ligt, hoewel vroegere auteurs hiervan geen melding maken, hetgeen vergelijking dan ook uitsluit. Verder lijken ons zowel de akkuraatheid van de tellingen, als de wijze van verzamelen en uitwerken van gegevens, meer garanties te bieden voor een realistische situatieschets dan in vroegere jaren het geval was. Tevens wekt het verbazing dat de uitgestrekte overstromingsgebieden uit de zestiger jaren niet meer eenden zouden geherbergd hebben. Met name voor de zwemeenden dienen, ons inziens, trendanalyses dan ook met een grote korrel zout genomen. Anders ligt de situatie voor Kuif- en Tafeleenden (zie Fig. 11). Door de snelle toename aan zand- en grindputten zijn talloze nieuwe pleisterplaatsen beschikbaar geworden. Voor deze soorten kunnen we dan ook van een effectieve toename gewagen. Tot slot herhalen we nog even dat de vermelde aantallen Zwarte Zeeëenden, door gebrek aan boot- of vliegtuigtellingen, slechts een peulschil voorstellen van het werkelijk aanwezige totaal. Het schijnbaar verdubbelde aantal Meerkoeten is denkkelijk eerder toe te schrijven aan een juistere telling dan wel aan een exponentiële stijging.

De hogere aantallen voor 1980-81 niet te na gesproken, blijven de Vlaamse totalen in internationaal perspectief toch aan de lage kant. Tegenover de ons omringende landen (Luxemburg uitgezonderd) trekken we duidelijk aan het kortste eind. De faktor oppervlakte speelt hierbij natuurlijk een doorslaggevende rol. Relatief bezien bezitten onze cijfers duidelijk meer waarde. Voor alle zwemeenden (de Pijlstaart uitgezonderd) zijn onze resultaten bijvoorbeeld hoger dan deze voor Frankrijk (Hémery *et al.*, 1979). In absolute termen kunnen we prat gaan op hoge scores voor Wintertaling, Krakeend en Slobeend.

Laten we echter nog even naar onze Vlaamse gegevens teruggrijpen. Fig. 15 geeft een analyse van de relatieve talrijkheid van de verschillende soorten (of soortgroepen) gedurende het winterhalfjaar 1980-81. De Wilde Eend domineert van november tot februari. Door het vroege broedseizoen van deze soort vormt ze in maart minder dan een kwart van het totaal. Het aandeel blijft voor de overige soorten (of -groepen) opvallend konstant. Enkel tijdens de lentetrek stellen we meer andere eenden vast. Het opvallend grote percentage Meerkoeten is voornamelijk toe te schrijven aan het langer pleisteren van de overwinterende vogels.

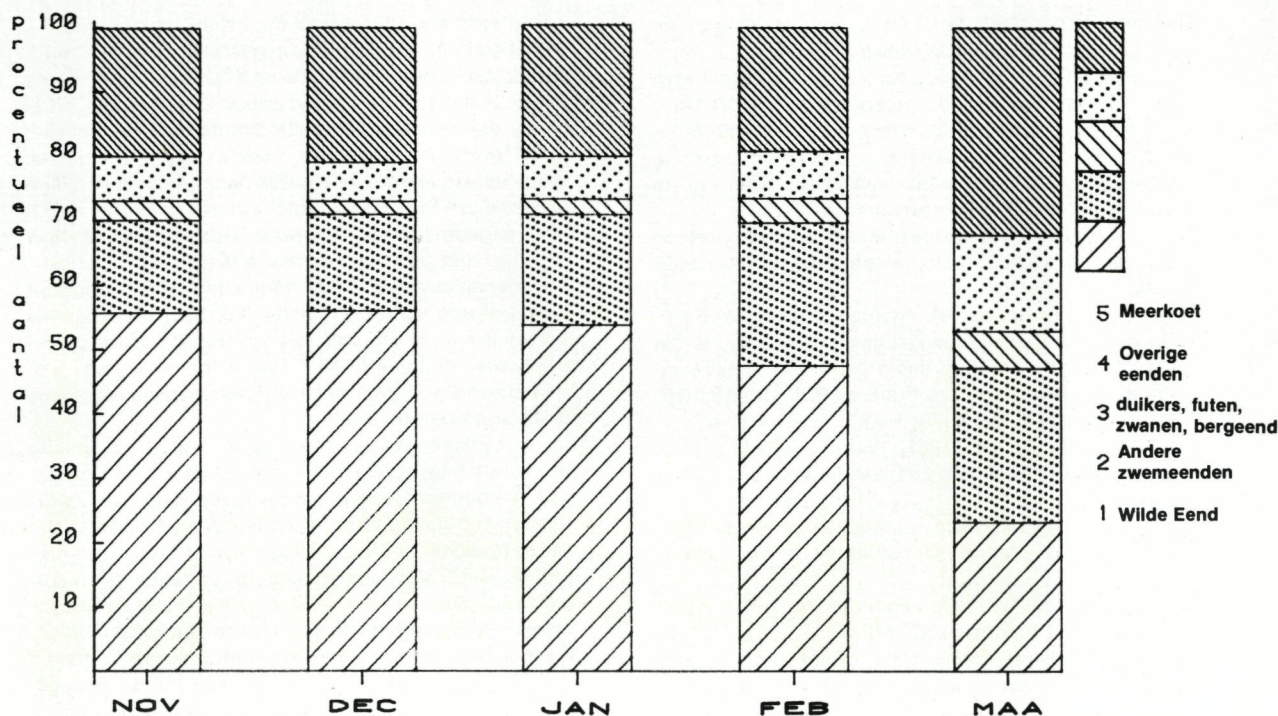
Tot slot willen we niet nalaten nog even (ten overvloede?) te wijzen op het bijzondere belang van simultane internationale tellingen. Een afdoende bescherming van wetlands is enkel mogelijk mits te beschikken over harde cijfers, die de waarde van de betrokken gebieden ondubbelzinnig vastleggen. Onze Vlaamse tellingen, hoewel van weinig internationaal formaat, zijn echter voor het opstellen van nationale criteria ter vrijwaring van wetlands, van primair belang! Continuïteit in de tellingen is dan ook fundamenteel (hetgeen we d.m.v. dit verslag hopen te bewerkstelligen). In combinatie met nader ekologisch onderzoek leveren deze surveys de noodzakelijke basis voor een verantwoorde strategie tot het behoud van water(vogel)rijke gebieden! Door het teloorgaan van waterrijke gebieden zal het veiligstellen van recente, antropogene wetlands (zoals ontgrondingsplassen) voor de toekomst een steeds dwingender facet van het natuurbehoud dienen te vormen. We zijn ons echter evenzeer bewust van de aanzienlijke risico's die dit onderzoek in zich houdt. Een verkeerd gebruik of interpretatie van het materiaal is niet ondenkbaar. We houden ons dan ook voor het nodige te doen om dit te vermijden (voor zover dit binnen onze persoonlijke mogelijkheden valt).

SAMENVATTING

Gedurende het winterhalfjaar 1980-81 werden in Vlaanderen zeven maandelijkse watervogeltellingen georganiseerd. De oktober- en aprilcensus hadden een eerder fakultatief karakter. Mid-november, -januari en -maart bleven aangehouden als hoofdteldagen.

	1967	1968	1969	1971	1972	1973	1976	1981
Eenden	31.061	29.503	31.257	33.365	29.588	30.659	39.614	91.071
Zwanen	134	108	207	166	211	179	202	307
Meerkoet	?	?	?	10.070	7.493	13.434	11.725	23.748

Tabel 4: Algemene totalen voor Vlaanderen op de mid-januari telling.

DATUM (winterhalfjaar 1980/81)

Fig. 15. De relatieve talrijkheid van watervogels in Vlaanderen gedurende het winterhalfjaar 1980/81.

In het verslag zijn opgenomen: de duikers, futen, Blauwe Reiger en Aalscholver, alle eenden, zwanen en Meerkoet. De totalen zijn weergegeven in Tabel 2. Midden januari totaliseerde iets meer dan 115.000 watervogels, waaronder ruim de helft Wilde Eenden (Fig. 15).

De bekomen winteraantallen liggen twee- tot driemaal hoger dan de eerder gepubliceerde totalen (zie Tabel 4). Dit is deels toe te schrijven aan meer akkurate tellingen, doch tevens het gevolg van een effectieve aantalstoename (bvb. Wilde Eend, Smient, Kuifeend, Tafelend).

De belangrijkste pleisterplaatsen betreffen de Blankaart met het waterspaarbekken te Woumen-Merkem (W.VI.), het Zwin te Knokke (W.VI.), het spaarbekken te Kluizen (O.VI.), de polders en opspuitingen rond Antwerpen (o.a. Blokkersdijk, de Kuifeend, Kallo, Zandvliet), de grindputten in de Limburgse Maasvallei, talloze zandwinningen (Brugge-Oostkust, Mol-Turnhout, Mechelse, E3 Gent-Kortrijk,...) en het vijvercomplex van Midden-Limburg.

Tot slot wordt gewezen op de grote waarde van deze survey(s) als basis voor een verantwoord natuurbehoud. Voornamelijk zand- en grindputten verdienen hierbij meer en meer aandacht.

DANKWOORD

Het is onmogelijk al diegenen met name te noemen die hun steentje hebben bijgedragen tot de totstandkoming van dit overzicht.

Aan de hand van de nieuwe formulieren die zopas in de regio's werden verspreid zal het voor komend seizoen makkelijker vallen een lijst op te stellen van alle medewerkers, zonder daarbij menigeen over het hoofd te zien.

Toch houden we eraan enkele personen uitdrukkelijk te bedanken. Hun verdiensten liggen gespreid over de meest verscheidene vlakken (het regionaal aanmoedigings- en verzamelwerk, aanwezigheid op de voorbije I.W.R.B.-vergaderingen, doorname van het manuscript, enz.): Ludo Benoy, Peter Boesman, Guido Burggraeve, Eric Callebaut, Geert Colembie, Paul de Bruycker, Rudy Debruyne, Frank Descheemaeker, Hendrik d'Hertefelt, Konjev Desender, Koen Devos, Jan Gabriëls, Albert Geuens, Eckhart Kuyken, Paul Lingier, Johan Nysten, Chris Onckelinx, Yves Peeters, Raf Sienaert, Silvester Tys, Paul van Sanden en Bert Verberckmoes. Ook enkele tekenaars stonden ons spontaan terzijde: Bruno Callebaut en Heidi de Moor. Zonder hun ijver had dit rapport onmogelijk reeds eind september 1981 de deur uit kunnen zijn.

BIBLIOGRAFIE

- Benoy L., B. Faes en H. Voet. 1978. Resultaten van de maandelijkse watervogeltellingen in het Antwerpse - november 1977 tot april 1978. *Wielewaal* 44: 269-278.
- Benoy L., H. Voet, R. Deman, M. Sloodmaekers en W. van Ginhoven. 1981. Resultaten van de watervogeltellingen in het Antwerpse - seizoenen 1978-1979 en 1979-1980. *Wielewaal* 47: 275-284.

- Burggraeve G. 1969. Eendentellingen in België van 15.12.68 tot 26.1.1969. *Wielewaal* 35: 289-293.
- Burggraeve G. 1974. Verslag van de midwintertellingen van eenden, zwanen en meerkoeten in 1970-1971, 1971-1972 en 1972-1973. *Wielewaal* 40: 33-39.
- Burggraeve G. 1978. Het belang van het rivierlandschap Dijle-Zenne bij het internationaal onderzoek i.v.m. de Waterwildtellingen. *Wielewaal* 44: 285-292.
- Desmet J. 1980. Watervogels in het Brugse, periode VII.1979-VII.1980. *Orn. Jb. van het Brugse 1979-1980*: 7-46.
- Héremy G., F. Houtsa, P. Nicolau-Guillaumet en F. Roux. 1979. Distribution géographique, importance et évolution numériques des effectifs d'Anatidés et de Foulques hivernant en France. *Bull. mens. Off. Nation. Chasse, Mai 1979*: 5-91.
- I.W.R.B.-sektie België. 1981. Watervogeltellingen in België, een vernieuwde aanpak. *Wielewaal* 47: 402-405.
- Koninklijk Meteorologisch Instituut van België. 1980-1981. Maandbulletins: Klimatologische waarnemingen Ukkel.
- Van der Vloet K. 1967. De eendentelling van 7 tot 22 januari 1967. *Wielewaal* 33: 312-332.
- Van Impe J. 1981. Het toenemend avifaunistisch belang van de slikken van Zandvliet en Lillo. *Veldornitologisch tijdschrift* 4: 83-93.

SUMMARY

Seven monthly surveys of waterbirds have been organised in Flanders during the winter 1980/81. Most important were the counts of mid-November, mid-January and mid-March (in accordance with I.W.R.B.); data from October and April are less relevant. This report covers following species: divers, grebes,

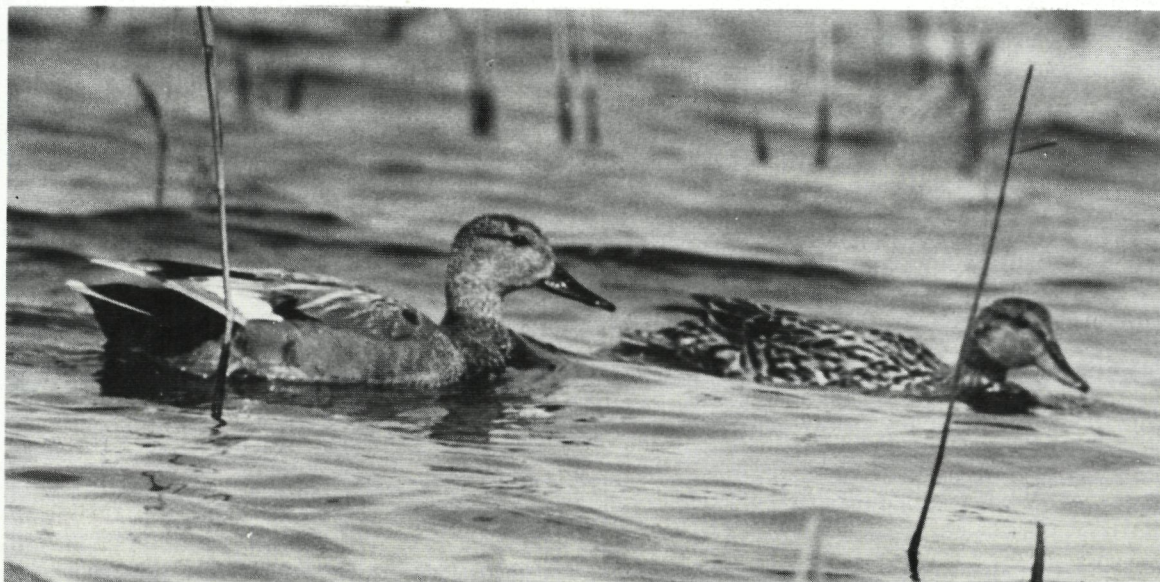
grey heron and cormorant, ducks, swans and coot. In comparison with earlier surveys, started in 1967, mid-winter numbers 1980/81 were 2-3 times higher (see tables 2 and 4) and totalled about 115.000 ind. This is partly due to more complete counts, but there is also good evidence that some species really increased. Especially mallards (*Anas platyrhynchos*) reached high levels (more than 50 % of total waterbird numbers), but also wigeon (*Anas penelope*), tufted duck (*Aythya fuligula*) and pochard (*Aythya ferina*).

All species are discussed, indicating most important localities and numbers. Finally, it is discussed that this survey is a most valuable basis for nature conservation when used in the right way. Mainly the management of recent sand or gravel-pits as Waterfowl reserves seems to be an important aim.

Main concentrations have been recorded at the Blankaart-reserve and adjacent artificial water-reservoir (Woumen-Merkem, West-Flanders), the Zwin-reserve and surroundings (Knokke, West-Flanders), the water-reservoir at Kluizen (East-Flanders), polders and recent sand deposits in the lower Scheldt region (Antwerp: Blokkersdijk, Kuifeend, Kallo and Zandvliet-reserves), gravel-pits in the Meuse-valley (Limburg), the complex of pounds in the central part of Limburg and numerous sand pits in all provinces: Bruges, Eastern Northsea-coast, Mol-Turnhout, surroundings of Mechelen, along E3 from Gent to Kortrijk.

J. Royeaerd en J. Desmet, *Laboratorium voor Oecologie der Dieren, Zoögeografie en Natuurbehoud. Rijksuniversiteit Gent, K.L. Ledeganckstraat 35, B-9000 Gent.*

D. Draulans, *Laboratorium voor Systematiek en Ecologie, Katholieke Universiteit Leuven, Naamsestraat 59, B-3000 Leuven.*

Paartje Kraakeend (*Anas strepera*)

Foto: M. Sloodmaekers

APPENDIX

Tabel 5: Watervogels in Vlaanderen op 11 en 12 oktober 1980.

Regio	1	2	3	5	6	7	8	9	12	13	15	16	18	19	20	21	Tot.
Roodkeelduiker					1												1
Fuut		11	22	33	34				53	2	120	14					289
Roodhalsfuut			1														1
Geoorde Fuut		6	1	1	1						1						10
Kuifduiker		1	1						2								4
Dodaars	5	34	53	4	45				10	3	184	14					352
Aalscholver	41		1						4		11	1					58
Blauwe Reiger					108				26		62	16					216
Wilde Eend	2567		5223	2138	1535				1405		5145	2419					20432
Wintertaling	57		242	87	47				18		2018	11					2480
Zomertaling					1												1
Krakeend			1		4						431						436
Smient	6		729		4						11						750
Pijlstaart			254								103	1					358
Slobeend	157		237	105	24				80		1584	103					2290
Toppereend			1														1
Kuifeend	24		27	57	6				36		458	32					640
Tafeleend	82		78	40	21				54		895	61					1231
Brilduiker											1						1
Grote Zeeëend	3																3
Middelste Zaagbek			3														3
Bergeend	11		376	8	1						596						992
Knobbelzwaan	1	1	2		4						32						40
Meerkoet	398	3	321	457	495				923		1592	207					4396

Tabel 6: Watervogels in Vlaanderen op 14 en 15 november 1980.

Regio	1	2	3	5	6	7	8	9	12	13	15	16	18	19	20	21	Tot.
Parelduiker			1								1	1					3
Roodkeelduiker			1														1
Fuut	17	9	100	23	15	5	2	2	44	2	18	14	5			46	310
Roodhalsfuut			1														1
Geoorde Fuut					1												1
Dodaars	1	110	54		22	2	1	5	14		4					8	201
Aalscholver	79										3						82
Blauwe Reiger					39	16	14	9	11		65	6	11			32	203
Wilde Eend	2845	15	6172	3953	3070	1043	746	1191	1771	20	5815	2937	448			554	30580
Wintertaling	220		601	92	444	5	262	117	83		1798	461	265			124	4472
Krakeend			11	2	9			2	4		182					1	211
Smient	517		1351	20	4	1					136	2				4	2035
Pijlstaart	1		16	1	2		1				56	1					78
Slobeend	39		290	31	32	18	102	33	17		481	37					1080
Krooneend									5		1						6
Toppereend		4	2		1							1					8
Kuifeend	40		161	64	95		5		81	6	524	109				17	1102
Tafeleend	169		431	325	229		70	53	165	6	596	287	54			186	2571
Brilduiker		17	13	2	1				1	1	11	2					48
IJseend			1														1
Grote Zeeëend		1															1
Zwarte Zeeëend	30	2															32
Eider			1														1
Middelste Zaagbek			1								3						4
Grote Zaagbek	1										4	5				1	11
Nonnetje					6						9						15
Bergeend			769		2	1	3				280	4					1059
Knobbelzwaan		3	1	3	6		1		1	32	43					2	92
Meerkoet	540	474	873	1211	1416	241	212	389	2325		1297	1134	1			828	10941

Tabel 7: Watervogels in Vlaanderen op 13 en 14 december 1980.

Regio	1	2	3	5	6	7	8	9	12	13	15	16	18	19	20	21	Tot.
Roodkeelduiker			1								1						2
Fuut		6	14	24	8	14	1		102	1	11	24				6	211
Roodhalsfuut									1		1	1					3
Kuifduiker		1	1		1						1	1					5
Dodaars	6	83	41	5	25	1	1		7	2	4	1				2	178
Aalscholver	25										1						26
Blauwe Reiger					21	11	7		15	2	46	2				3	107
Wilde Eend	4872	25	6623	6648	4712	1207	709		3382	47	11230	6911				(1)	46366
Wintertaling	630		400	507	671	10	374		237	40	925	474					4268
Krakeend			10	2	21					6	282	13					334
Smient	4630	16	1096	107	50		5		34		793	4					6735
Pijlstaart	1		20	10	6		1			13	50						101
Slobeend	22		269	49	49	21	26		17	1	623	2					1079
Krooneend												1					1
Toppereend	1	10		1													12
Kuifeend	100	34	102	91	106	2	7		125	8	495	177				32	1279
Tafeleend	317	1	343	657	706	6	97		228	17	299	352				98	3121
Brilduiker	12	41	8	9	5				1	3	12	4				11	106
Ijseend		1															1
Zwarte Zeeëend	28		181														209
Eider	16	11	8								1					1	37
Middelste Zaagbek	1		2		3						22						28
Grote Zaagbek	5		5	39	1					1	31	3					85
Nonnetje		4			1				2		36	4				2	49
Bergeend	20		787	7	11				1		204					5	1035
Knobbelzwaan	4	3	3	5	7				1	39	18	2					82
Wilde Zwaan				6													6
Kleine Zwaan			11	26													37
Meerkoet	1388	734	1828	3886	2301	558	168		2801	171	1926	1581				46	17388

Tabel 8: Watervogels in Vlaanderen op 17 en 18 januari 1981.

Regio	1	2	3	5	6	7	8	9	12	13	15	16	18	19	20	21	Tot.
Roodkeelduiker			1								2						3
Fuut	7	6	4	26	9	8	6	3	105	8	38	32				35	287
Kuifduiker		1			1												2
Dodaars	4	56	72	4	43	7	4	1	14	1	13					1	220
Aalscholver	42				4						8						54
Blauwe Reiger					43	20	12	12	10	19	34	1	8			8	167
Wilde Eend	3092	195	8763	8827	5679	1801	575	1202	5482	295	9052	6815	434		2570	7531	62313
Wintertaling	556	75	1856	487	904	304	479	431	361	10	1317	269	17		930	196	8192
Krakeend			16	2	9		20	4	9		387						447
Smient	3582	106	2588	93	45	2	176	4	26		2732	1			1	4	9360
Pijlstaart	9	3	16	9	7		8	30	22		185				2		291
Slobeend	107	14	224	75	46	115	351	85	34		546	3			8		1608
Krooneend			1														1
Toppereend	11	2	3	2	1						1						19
Kuifeend	225	61	287	192	151	2	50	10	284	106	985	53	9		33	56	2504
Tafeleend	532	9	418	542	925	1	70	28	341	56	947	265	197		152	85	4568
Brilduiker	11	51	16	14	26			1	5	6	33	9					172
Ijseend	1	1															2
Grote Zeeëend		1														2	3
Zwarte Zeeëend	50	4															54
Eider	15	1															
Middelste Zaagbek	1	1	3		1											2	18
Grote Zaagbek		2	2	42	5		20			1	98	8				1	179
Nonnetje	5	2	3	1	1				4		79	5					100
Bergeend	7	17	857	23	26				8		290					6	1234
Knobbelzwaan	8	4	4	5	18					46	58				5	18	166
Wilde Zwaan				4												14	18
Kleine Zwaan	9		20	94													123
Meerkoet	1720	1296	2241	3804	3010	446	445	443	2649	220	2356	1061	71		335	3641	23748

Tabel 9: Watervogels in Vlaanderen op 14 en 15 februari 1981.

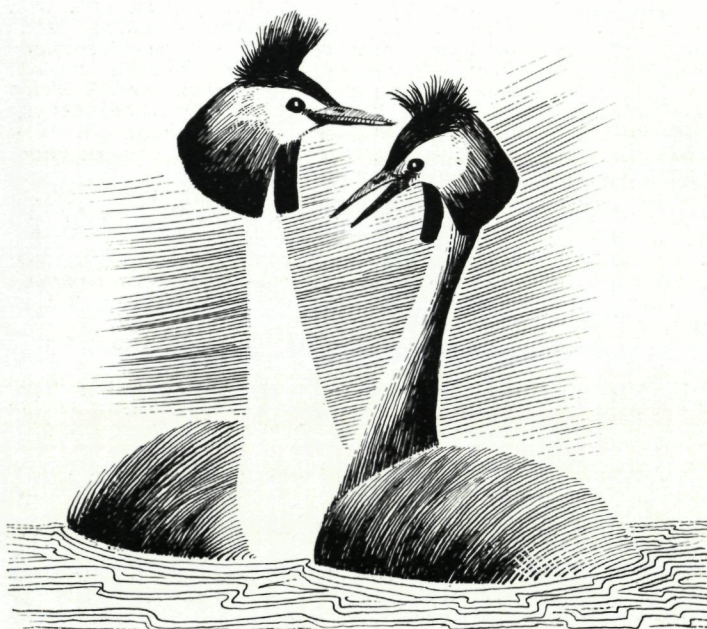
Regio	1	2	3	5	6	7	8	9	12	13	15	16	18	19	20	21	Tot.
Roodkeelduiker											2						2
Fuut	8	270	667	27	41	10			86	14	78	31				81	1313
Roodhalsfuut											1						1
Kuifduiker																3	3
Dodaars	3	55	149	14	25				15	6	6	6				2	281
Aalscholver	37										5						42
Blauwe Reiger					95	26	2		20		55	1				14	213
Wilde Eend	1288	23	7822	5472	4433	1344	365		4892	83	7488	6867				2740	42826
Wintertaling	1120		618	296	526	52	20		224	16	1064	744				451	5131
Zomertaling				1													1
Krakeend	3		9	1	15				6	2	172						208
Smient	9310	4	1364	126	134		60		29		1300	5				48	12380
Pijlstaart	11		28	47	10		16		1	26	110					6	255
Slobeend	209	13	533	89	39	6	152		60	2	830	5				14	1952
Krooneend	1				1												2
Toppereend	13	1	2	1	11				1							8	29
Kuifeend	187	2	254	194	62	2	7		139	76	837	243				144	2147
Tafeleend	236		450	856	681	26	59		291	175	1104	125				71	4074
Witoogeend									1							1	2
Brilduiker	14	31	22	4	13				4	8	47	2				17	155
IJseend	1	1															2
Eider																1	1
Middelste Zaagbek			18		2												20
Grote Zaagbek			4	17	6						65	7					99
Nonnetje	7				6				4		66	5					88
Bergeend	5		776	151	3		2		12	8	654	1				2	1614
Knobbelzwaan	5	1	7	3	4					22	31					14	87
Wilde Zwaan				4							5					4	13
Kleine Zwaan			6	22							4					24	56
Meerkoet	1430	969	2764	2744	2168	199	99		1642	784	2430	1373				630	17232

Tabel 10: Watervogels in Vlaanderen op 14 en 15 maart 1981

Regio	1	2	3	5	6	7	8	9	12	13	15	16	18	19	20	21	Tot.
Fuut	5	1	24	15	61	34	23		93	7	100	42	50			37	392
Dodaars	14	42	30	7	18		2		4	2	12	5					136
Aalscholver	5										8						13
Blauwe Reiger					214	36	7		5	12	15	10	12				311
Wilde Eend	231	2	674	721	764	144	452		966	30	970	438	600	181		263	6436
Wintertaling	170		118	185	137	45	170		48		233	91	59	98		74	1428
Zomertaling			2	1	1		4		1		4	5	2			2	20
Krakeend	16		11	2	12		4		8		115	9	8				185
Smient	2726	3	765	15	36		48		58		135	7	2			2	3797
Pijlstaart	32		72	9	3		4			6	55	16	29	30		8	264
Slobeend	117		123	90	32	8	47		37	7	356	61	24	17		6	925
Krooneend					1												1
Toppereend					1				1							5	7
Kuifeend	78		124	127	84		10		87	65	669	164	195			26	1629
Tafeleend	118		118	351	469		51		71	25	306	115	149	64		469	2306
Brilduiker	16	7	23	1	6						37	4				7	101
IJseend	1	1	1														3
Middelste Zaagbek			7								4						11
Grote Zaagbek				7			11				9	6					33
Nonnetje				1							17						18
Bergeend	5	2	366	47	9				6	10	515					7	967
Knobbelzwaan	4		3		8					14	21		21			23	96
Wilde Zwaan											5					2	7
Meerkoet	500	441	768	1909	1187	140	201		904	70	1146	416	215			986	8883

Tabel 11: Watervogels in Vlaanderen op 11 en 12 april 1981.

Regio	1	2	3	5	6	7	8	9	12	13	15	16	18	19	20	21	Tot.
Fuut			41		76		11			25	92	49					294
Roodhalsfuut					4												4
Geoorde Fuut					5						11						16
Dodaars			25		38					3	68						134
Aalscholver					11						23						34
Blauwe Reiger					470		16				26	19					531
Wilde Eend	128	2	151		270		122			50	593	100					1416
Wintertaling	200		9		40		7			2	77	28					363
Zomertaling			10		9					4	9	1					33
Krakeend	6				5						106						117
Smient	1888		45		1		1				52	2					1989
Pijlstaart	7		2		4					1		4					18
Slobeend	181	1	68		52		15				383	14					714
Krooneend					2												2
Kuifeend	80	2	62		31		4			125	743	72					1119
Tafeleend	12	1	4		27					10	132	11					188
Brilduiker	5	1	4							1	20						31
Ijseend			1														1
Middelste Zaagbek			3		11												14
Grote Zaagbek											2						2
Bergeend			46		4		15			7	647						719
Knobbelzwaan			6		2					18	9						35
Wilde Zwaan											3						3
Meerkoet		3	36		158		22			52	230	92					593

Tekening: G. van Avermaet

Verenigingsberichten De Wielewaal - november

- 1 **Brussel.** Dijlewandeling (1/2 dag mogelijk). Om 8.25 u. station Florival, om 13 u. ongeveer aan spoorwegovergang St-Joris-Weert (einde rond 17.30 u.). Opgelet: wagens stallen om 8 u./12 u. station Oud Heverlee (voor dag- en namiddag-uitstap). Voor voormiddag alleen om 8 u. ten laatste aan station St-Joris-Weert. Van het station per trein naar Florival of St-Joris-Weert. Trein: Leuv. 8.06 u./12.06 u. - Oud Hev. 8.14 u./12.14 u. - St. Jor. Wrt. 8.18 u. - Florival 8.24 u. Vanuit Brussel Zd. 07.23 u./11.40 u. - Nd. 07.31 u./11.50 u. - LW 7.41 u./12.00 u. Ottignies 7.56 u./12.15 u. overstapp. op Omnb. Ottignies 8 u./12.18 u. - Florival 8.18 u. - St. Jor. Weert 12.41 u. Info: R. Gielen (02/720 33 19). Mee te brengen: laarzen noodzakelijk - piknik voor de dag, evt. warme drank, eten in herberg, treingeld, kijker. Onze jaarlijkse wandeling door het natuurgebied dat de Dijlevallei is.
- 1 **WJ Voorkempen.** Fietstocht Brechtse Heide. Plaats en uur van vertrek: 13 u. kerk Schilde-dorp - 14 u. Marmerven.
- 6 **Meetsjesland.** Diamontage over vleermuizen. Om 20 u. in het Stadsauditorium Garenstraat te Eeklo. Door R. Joris.
- 6 **Netevallei.** 1ste Neteling (maandelijks openhouden van lokaal) U kan er terecht met problemen en voor het inkijken van boeken en tijdschriften. Verenigingslokaal te Hallaar (oud-gemeentehuis) 19.30 u.
- 7 **Gent.** Wielewaaljongeren: Halve dagtocht in de Scheldevallei. Bijeenkomst om 9 u. aan Zwijnaarde brug. Gids: Carl
- 7 **Lier.** WJ-tocht Emblem. Vertrek: 14 u. Badhuis, Emblem. Leiding: K. Wuyts, Mee te brengen: verrekijker. Einde: 17 u. Badhuis.
- 7 **Lier.** Werkgroep ornitologie. Bezoek aan Anders-radvijvers. Vertrek: 8.30 u. aan de Zimmertoren. Leiding: Y. Peeters. Mee te brengen: verrekijker. Einde: 12 u. aan de Zimmertoren.
- 7 **Turnhout.** Dia- en Filmvoordracht. Het revalidatiecentrum te Essen door Fr. Broos in het Wielewaalhuis om 20 u.
- 8 **Aalter.** Wandeling in het Drongengoedbos in samenwerking met het C.V.N. Vertrek: Drongengoedbos om 14.30 u. Leiding: E. Blondia.
- 8 - 11 **Bree.** WA + WJ uitstap naar het Lozerbroek. Vertrek: 8 u. gemeentehuis Bree - 8.10 u. brug Bocholt - 8.20 u. kanaalkom Lozen. Leiding: J. Jacobs en M. Dreesen. Mee te brengen: laarzen. Einde: 11.30 u.
- 8 **Demer en Dijle.** Werkgroep botanie. Vertrek: 8 u. kerk te Keerbergen (Oude Toren). Leiding: F. de Preter, 015/51 33 75. Einde: 11.30 u.
- 8 **Land van Waas-Zuid.** Paddestoelentocht o.l.v. Br. J. de Ruyver. Vertrek: stadhuis van St. Niklaas om 13.30 u. ofwel aan het Kristus Koninginstituut (Bethaniëlei, 5, Sint Job in 't Goor) om 14.15 u.
- 8 **Mortsel.** Vogelwaarnemingen aan Blokkersdijk - Kallo-Kieldrecht. Vertrek met eigens wagens te Mortsel (station) om 8.30 u. De namiddagtocht begint om 14 u. aan de kerk van Kallo. Leiding: J. Moonen.
- 8 **Netevallei.** Netewandeling - Westmeerbeek. Vertrek: spoorwegovergang te Westmeerbeek (konservenfabriek) om 9 u. Leiding: M. Geens. Mee te brengen: kijker en laarzen. Einde: vertrekplaats 12 u.
- 8 **Rupelstreek.** Halve dagtocht Blokkersdijk. Vertrek: 8.30 u. tribune Boom F.C. - 9 u. hoek August Vermeylenlaan en Charles De Costerlaan. Leiding: H. de Ceulaer.
- 8 **Schelde en Leie.** Bustocht naar Schouwen-Duiveland (Nederland). Observatie van steltlopers en watervogels. Inschrijvingen bij J. Vanheeuverswyn, Klionveldstraat 1, 9751 Asper (091/84 43 82). Leiding: J. Royeaerd en WVO-kernleden. Mee te brengen: verrekijker, teleskoop.
- 8 **'s Heerenbosch.** Wandeling in Mechels-broek. Vertrek: 14 u. Nekkerspoel-station. N.B. personen zonder vervoermiddel nemen contact op met bestuursleden.
- 8 **St.-Truiden-Borgloon.** Natuurwandeling in Bevingen-Straten (St.-Truiden). Bevingen aan de kerk om 14 u. Leiding: W. Petitjean. Einde: Bevingen aan de kerk 17 u.
- 8 **Westkust.** „Tocht Doornpanne" Vertrek: Koksijde - Hoge Blekker 14 u. Leiding: J. Gaytant.
- 10 **Westkust.** Jaarvergadering. Restaurant „Rayon D'Or" Oostduinkerke. Maaltijd, jaarverslag en dia's. Om 19.30 u. Prijs: 750 F. PCR. 000-0147711-77 Wielewaal Westkust De Panne vòor 1/11/81.
- 11 **Demer en Dijle.** Werkdag in reservaat „Hollaken Bosch". Rooien van afgestorven olmen. Vertrek: 8 u. en 13 u. brug over de Hollakenbeek (Haacht-Rijmenam). Leiding: G. Verstraeten en W. Bastiaans. Mee te brengen: kleine zaag, hakmes of touw.
- 13 **Bree.** Dia-avond J. Pijpers. Sociaal Centrum Bree. Aanvang: 19.30 u. Einde: 22 u.
- 13 **Voorkempen i.s.m. Brechtse Heide.** Dia-reeks door H. Lehaen over „IJsland" 20 uur „Lusthof" achter de Toverfluit, Halle-Kempen.
- 14 **Gent.** Tweede winteravond. Midden-Limburg. Natuurlijk door Dhr. van de Sande uit Kuringen. Begin om 20 u. stipt in de zaal van Securex, Verenigde Natieslaan, 1A, Gent.
- 14 **Mandelstreek.** Wielewaal-ledenfeest. 19.30 u. Ten Elsberge, Mandellaan 101, 8800 Roelare.
- 14 **Mechelen.** Waterwildtelling. Vertrek: 8 u. station Mechelen.
- 14 **Mortsel.** Bezoek aan Fort 5 te Edegem. Bijeenkomst om 9 u. aan de ingang (Fort V str.). Leiding: L. Gonnissen. Einde: 11.30 u.
- 15 **Westland.** Kleiputten van Stuivekenskerke. Vertrek: 14 u. Nieuwerck Markt Ieper. Mee te brengen: laarzen en regenkledij. Einde: 18 u.
- 15 **Antwerpen-Centrum.** Namiddag-observatie aan de Blokkersdijk Trefpunt: Aug. Vermeylenlaan om 13.30 u. (uitgang Waaslandtunnel - Antwerpen Linkeroever. Einde: 17 u.
- 15 **Brussel.** Binnenactiviteit te Hamme. Gezellig samenzijn te Hamme met onder meer braakbalpluizen, werken aan onze tentoonstellingsstand. Vanaf 14 u. Feestzaal St-Gudula te Hamme, St. Guduladreef 47 (afrit ring nr. 9, door Wemmel naar Merchtem. Buiten Wemmel aan linkertankstation linksaf. Even voor het kerkje van Hamme rechtsin. Info: R. Gielen (02/720 33 19). Mee te brengen: pincet voor het pluizen. Afbeeldingen, kalenderfoto's e.d. voor dokumentatiedienst (oude jaargangen) en tentoonstellingsstand.
- 15 **Demer en Dijle.** Open wandeling aan de „Wezemaalse Bergen". Vertrek: 14.30 u. kerk van Wezemaal. Leiding: G. en R. van Nuffel. Einde: 17 u.
- 15 **Hageland-Zuiderkemp.** Paddestoelen- en Boswandeling Bremberg-Haasrode. Vertrek: Averbode abdij 13 u. - Aarschot Kristus Koning 13.15 u. Leiding: R. Vranckx.
- 15 **Klein-Brabant.** Kragewiel - voormiddagtocht. 8.15 u. Peleman - 9.00 u. Romeo.
- 15 **Krekenland.** Dagtocht naar het Zwin. Vertrek: markt Assenede om 8 u. of om 9 u. op de parking aan het Zwin. Leiding: plaatselijke gids. Mee te brengen: piknik, verrekijker, laarzen. Einde: 17 u.
- 15 **Land van Waas-Noord.** Gerichte tocht: „De Fondatie". Samenkomst: 13.45 u. aan de kerk van Puivelde. Einde: 17.30 u.
- 15 **Mechelen.** Wandeling Zennegat. Vertrek 10 u. Battel Kerk.
- 15 **Netevallei.** Maandelijkse Averegtenwandeling te Hallaar. Vertrek: grote parking 10 u. Speciale wegwijzers „Averegten" volgen van in Heist-centrum. Leiding: M. Geens. Mee te brengen:

- laarzen en kijker. Einde: grote parking 12 u.
- 15 Turkije-reizigers.** Gezellig samenzijn voor de Turkije-reizigers. Samenkomst om 14 u. in de feestzaal Spiegelhof, Begijnhofstraat 12 te Lier.
- 15 Schelde en Leie.** Tweede watervogeltelling in onze afdelingsgebieden. Wie wenst mee te tellen verwittigt J. Roeyard (091/86 36 02) voor E3-vijvers of J. Vanheuerswyn (091/84 43 82) voor Scheldevallei. Leiding: WVO-leden. Mee te brengen: verrekijker, teleskoop. Telling van 8 u. tot 12 u.
- 15 Schelde en Leie.** Treinreis voor de piepers naar De Panne. Voor alle inlichtingen en inschrijvingen bij V. Lootens, Parochielindestraat 10, 9770 Kruishoutem (091/86 46 63).
- 15 Westkust.** Dia-namiddag „Reis Ierland“. Koffietafel 100 F. „Ter Helme“, Kinderlaan 7b, Oostduinkerke.
- 16 Demer en Dijle.** Werkgroep botanie ten huize van F. de Preter, Haachtsesteenweg 96, Keerbergen om 19.30 u. Mee te brengen: Dia's over aktiviteiten van onze afdeling (universele laders a.u.b.).
- 17 Meetjesland.** Lessenreeks over insekten. Om 20 uur in het Herbakkershuis, Garenstraat te Eeklo. Leiding: R. Dall'Asta. Mee te brengen: insekten-gidsen.
- 17 Voorkempem.** T. Arts brengt dia's met commentaar over onze water- en moerasflora. 19.30 u. in De Heidebloem, Handelslei 55, St. Antonius.
- 20 Midden-Limburg.** Dia-avond. Kennismaking met de streek van de Gieren in de Spaanse Pyreneeën. P. Evers deed voor ons de Wielewaalreis van 1980 over. Het verslag kan je vinden in het meinummer 1981. Zonhoven, Middelbare School S.J.B., Kleine Hemmenweg 4a. Leiding: P. Evers. Aanvang 20 u.
- 21 Gent.** Wielewaaljongeren. Eerste knotwilgenkap-ping te Heusden. Om 9.30 u. aan Heusdenbrug. Leiding: F. Maes.
- 21 Gent.** Volle daguitstap met de bus naar Walcheren. Bijeenkomst op het Sint Pietersplein en vertrek om 8 u. Vooraf inschrijven door overschrijving op PCR 000-0520631-32 De Wielewaal p/a W. Bonheure, Basketbalstraat 16, 9920 Lovendegem. Volwassenen: 300 F. - kinderen en WJ: 150 F. Leiding: J. van den Steen.
- 21 Lier.** Bezoek aan de AWW-bekkens te Oelegem. Vertrek: 8 u. station Lier. Leiding: M. Cauwels (aangevraagd). Mee te brengen: kijker. Einde: 12 u. Oelegem.
- 21 Mandelstreek.** Namiddag uitstap moerassen van Harchies. Vertrek: Polenplein 12.30 u. - eigen wagens. Leiding: P. Ingelaere. Einde: 19 u.
- 21 Mechelen.** Winteravond. „Natuur rond Mechelen in den Halm“.
- 21 Mortsel.** Filmavond over de „Scilly-eilanden“ en „De Zwalm“ in het Agfa-Gevaert auditorium te Mortsel om 20 u. Leiding: W. van Marck
- 21 Schelde en Leie.** Eerste winteravond. Dia-voorstel-ling „Ons Krijtland“ door H. van Looken. Uitgebreide boekententoonstelling in het oud-gemeentehuis Huise (aan de kerk) om 19.45 u. stipt. Einde omstreeks 22.15 u.
- 22 Aalter.** Uitstap met eigen wagens naar het Zwin (halve dag uitstap). Vertrek: Dorpsplein te Knesselare om 8 u. Leiding: H. van Hooreweghe. Mee te brengen: verrekijker en laarzen.
- 22 Bree.** Beheerswerken Stampvooiersbroek. Vertrek: 8 u. gemeentehuis Bree - 8.15 u. parking Staatsbos. Leiding: WA-bestuur. Mee te brengen: laarzen, regenkleidij. Einde: 11.30 u.
- 22 Brugge.** Dagtrip met eigen wagens naar de Westerschelde en Zeeuws-Vlaanderen. De tocht loopt langs het Dievegat, Cadzand, Hoofdplaat, Plaat nr. 1 tot aan Paulina-polder. Vertrek: om 9 u. aan de hoofdingang van het station te Brugge. Leiding: M. Pottier en G. Orbie. Mee te brengen: laarzen, kijker, ekskursiekleidij, I kaart, Ned. geld. Einde: Brugge 17 u.
- 22 Brussel.** Ochtend rond Gaasbeek. Morgenwandel-ling in het winterse pajottenland. Vertrek: 9 u. ingang van het kasteel van Gaasbeek. Bus LK of LK-doorstreept: Rouppepln. 8.20 u. - Gaasbeek kast. 8.40 u. Leiding: P. Rooselaer (532 44 36). Mee te brengen: laarzen. Einde: 12 u.
- 22 Demer en Dijle.** Werkgroep ornitologie om 8 u. kerk van Keerbergen (Oude Toren). Leiding: J. Sels 016/60 29 93. Einde: 11 u.
- 22 Klein-Brabant.** De krekken van Assenede. Dagtocht met eigen wagens 8.45 u. Peleman - 9.00 u. Romeo.
- 22 Meetjesland.** Strand- en kusttocht naar de Westhoek. Vertrek: om 8 u. op de markt te Eeklo of om 9.30 u. in St-Idesbald (Koksijde) aan Home „Ster der Zee“. Leiding: G. van Bastelaere (strandvondsten), V. Geerts (vogels van strand en kust).
- 22 Noorderkempem.** Daguitstap Zuid-Beveland. Ver-trek: Essen-kerk 8 u. Leiding: F. Broos tel. 67 43 52 - 67 33 83 - 67 29 62. Mee te brengen: knapzak. Einde: Essen 18 u.
- 22 Schelde en Leie.** Familiewandeling langs de waterrijke gebieden te Zingem. Vertrek: Schelde-brug te Zingem om 9 u. Leiding: J. Vanheuerswyn. Mee te brengen: verrekijker, laarzen. Einde aan de brug om 11.30 u.
- 22 WJ. Voorkempem.** Fietstocht Blokkersdijk LO. Vertrek: 13 u. kerk Schilde-dorp.
- 23 Land van Waas-Noord.** Winteravond: „Natuur in eigen omgeving“. Diareeks in overflow-systeem door N. De Meester. 20 u. zaal Gildenhuis, Dorpstraat 42, Stekene. Inkom: 50 F.
- 27 Meetjesland.** Vervolg lessenreeks over insekten om 20 uur in het Herbakkershuis, Geuzenstraat te Eeklo. Leiding: R. Dall'Asta. Mee te brengen: insektengidsen.
- 27 Krekkenland.** Dia-avond door Br. Simeon in het Landbouwershuis, markt te Assenede om 20 u.
- 28 Gent.** Halve dagtocht in de Scheldevallei o.l.v. V. Geers. Bijeenkomst aan de kerk van Zevergem om 9 u.
- 29 Bree.** Busuitstap naar Schouwen-Duiveland o.l.v. W. Peumans. Vertrek: 6.30 u. gemeentehuis Bree - 6.45 u. markt Peer. Inschrijven bij L. Corstjens voor 22/11/81 - tel. 011/46 45 16. Inschrijvingsgeld 250 F. Voor derde en vierde uit gezin de halve prijs. Mee te brengen: laarzen, regenkleidij, warme winterkleidij, piknik. Einde: omstreeks 19 u.
- 29 Brussel.** Morgen te Blaasveld-Broek. Op de vijvers van het natuurrecreatiegebied te Blaasveld verblij-ven in de winter talrijke vogels. Omzichtige reigers, fluitende talingen, slobben... In de zaaddragende elzen en wilgen snoepen sijsjes, kepen, putters, vinken. Vertrek: om 8.30 u. aan de kerk van Blaasveld. Trein: Bruss.Zd. 7.39 u. - C. 07.43 u. - Nd. 7.47 u. - Mechelen 8.01 u. overstappen op omnib. Mechelen 8.05 u. - Blaasveld 8.16 u. - Willebroek. Leiding: J.P. Verduystert (015/71 24 94). Mee te brengen: laarzen zeker nodig. Einde: 12 u.
- 29 Land van Waas-Zuid.** Ganzentocht (naar de Kreekraksluis-Bath). Vertrek: 10 u. aan het stadhuis Sint Niklaas. Mee te brengen: laarzen. Dagtocht.
- 29 Mechelen.** Uitstap Watervogels observeren in Nederland. Vertrek: 8 u. station Mechelen, met eigen wagens. Leiding: R. Willockx.
- 29 Netevallei.** Natuurwandeling te Wiekevorst. Vertrek: kerk te Wiekevorst 14 u. Leiding: natuurgids. Mee te brengen: laarzen en kijker. Einde: 17 u.
- 29 Schelde en Leie.** Bezoek aan het schoolmuseum te Gent (St. Pietersplein) met speciale aandacht voor de insekten. Samenkomst aan het museum Thierry om 9.30 u. Leiding: S. de Grijze en J. Vanheuerswyn. Einde omstreeks 12 u.

DECEMBER

- 4 Mandelstreek.** Bestuurswisseling en film E. Blancke om 8.20 u. in het Vormingsinstituut.
- 4 Netevallei.** 2e Neteling (iedereen welkom in lokaal voor informatie, vragen, opmerkingen, praatje, drankje) 19.30 u. lokaal (oud-gemeentehuis Hallaar)

5 Turnhout. Souper en gezellig samenzijn in feestzaal Teniers Kleiry 30, Merksplas 20 u. Inschrijving vóór 29 november door storting van 350 F. op rekening 000-0404241-42 van W. Dings, Leeuwijkstraat 2, Oud-Turnhout.

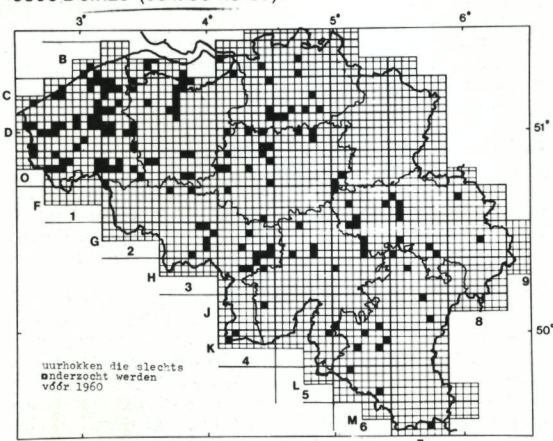
OPROEP VAN DE NATIONALE WERKGROEP BOTANIE

Van het Instituut voor Floristiek van België en Luxemburg ontvingen we een overzichtskaart met de uurhokken die slechts vóór 1960 werden geïnventariseerd. Reeds meer dan 20 jaar werden over deze uurhokken (4 km x 4 km) geen nieuwe gegevens ingezameld en opgestuurd aan het IFBL (Nationale Plantentuin te Meise).

Voor de provincie West-Vlaanderen werd de jongste jaren te weinig bekeken, maar ook in Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Brabant is er nog werk aan de winkel. Enkel Limburg werd de jongste 20 jaar in voldoende mate geïnventariseerd.

Wielewals-botanici worden dus vriendelijk verzocht hun gegevens over deze 'onderontwikkelde' gebieden op te sturen, eventueel reeds opgestelde, gedateerde lijsten, eventueel nieuwe nog op te maken lijsten van 1981, 1982,... met opgave van het juiste hoknummer, auteur, datum, de wetenschappelijke namen liefst in alfabetische volgorde.

Meer uitleg kan steeds bekomen worden bij Karel de Waele, Kerselaarslaan 52 (nieuw huisnummer!), 9800 Deinze (091/86 45 60).

BESTUURSKONTAKTEN

Enkele punten uit het verslag van de vergadering van de **NWG Natuurbehoud**, gehouden te Lier op zaterdag, 5 september 1981.

- De dag van de konservators zal in 1982 plaats vinden in Limburg.
- Twee brochures zijn in voorbereiding: een eerste over houtwallen, heggen en bomenrijen, een tweede over onze natuurreservaten.
- Een tekst werd opgesteld om aangebracht te worden op platen in De Liereman en het Frans Segers reservaat.
- Voor het gebruik van de maaibalk zal aan Wielewalsafdelingen slechts een waarborg maar aan derden bovendien een huurprijs van 300 Fr. per dag gevraagd worden.
- Naar de zogenaamde pilootreservaten van De Wielewals wordt de tekst van de vzw Durme gezonden, met de hoop dat er nu ook weldra aanvragen tot subsidiëring voor deze reservaten zullen toekomen.

De NWG Natuurbehoud richtte een protestschrijven tegen het voorstel van het decreet verdelgingsrecht schadelijke dieren.

NWG Botanica

De werkgroep zond een rondschriven naar de inspecteurs van het basis-, middelbaar en normaal-onderwijs met het verzoek de vele en meestal nutteloze herbaria af te schaffen of, zo het absoluut noodzakelijk is, ze ten minste te beperken tot algemene of gekweekte plantensoorten.

H. Franckx

COLLOQUIUMBOEK

„BEEKSANERING EN WATERBEHEER IN RELATIE TOT NATUURBEHOUD EN LANDSCHAPSBESCHERMING, EEN EERSTE BALANS VAN BELEID, ONDERZOEK EN AKTIE”

Het 30-jarig bestaan van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten v.z.w. staat in het teken van „Waterbeheer en Natuurbehoud”.

Aktiviteiten hieromtrent waren o.a. een Bekencolloquium op 13 juni te Antwerpen, een foto- en diawedstrijd en de 28e Nationale Natuurbeschermingsdag te St.-Pieters-Rode op 20 september jl.

Zopas verscheen in verband hiermee een eerste boek „Beeksanering en waterbeheer in relatie tot natuurbehoud en landschapsbescherming”, dat een hele reeks artikels over dit thema bevat. Het 200 bladzijden tellende boek bestaat uit vier grote delen:

- bijdragen uit de beleidsfeer en vanuit wetenschappelijk oogpunt.
- bijdragen over plaatselijke problemen en acties.
- bijdragen van organisaties.
- varia.

Dit colloquiumboek biedt heel wat informatie aan diegene die bezorgd is om het voortbestaan van „kronkelende beken”.

Het boek is te bekomen door 200 F + 12 F postkosten over te schrijven op rekening 068-0847200-29 van de B.N.V.R., Regionale werking Vlaanderen, Vautierstraat 31, 1040 Brussel, met duidelijke vermelding „Colloquiumboek”.

STELTLOPERSPROJEKT — LAATSTE OPROEP

Alle medewerkers aan de inventaris van de broedparen van steltlopers in Vlaanderen worden vriendelijk verzocht hun resultaten in te sturen, uiterlijk vóór 30 november 1981 aan één van onderstaande adressen:

- Apr. H. Voet, Oude Baan 5, 2070 Ekeren
- Dr. H. Meeus, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout

NIEUWE UITGAVEN

- Skaarup K., 1981. Vegetarische feestmaaltijden. Ede, Zomer en Keuning. 112 p. 305 F.
- Speelziek J.J., 1981. Werkboek bijhouden. Ede, Zomer en Keuning. 164 p. 350 F.
- Michael Hennig, Kreisel, 1981. Handbuch für Pilzfreunde Band IV. Jena, Gustav Fischer Verlag. 472 p. 912 F.

**VÓÓRAANKONDIGING
WIELEWAALAFDELINGEN SCHELDE EN LEIE
NODIGEN UIT:
VIJFDE VLAAMSE ARDENNENDAG OP 25 APRIL '82**

We kunnen het bijna niet geloven, maar de Vlaamse Ardenndag blijft een succes, nu reeds vier opeenvolgende jaren. Daarvan kunnen de deelnemers van vorig jaar getuigen. Het enige dat de laatste twee jaar enigszins tegenviel was het weer ... maar daar kan de organisatie niet voor instaan!

Het verheugde ons dan ook in enkele verslagen van de bezoekers van vorig jaar te lezen dat ze stellig terugkeerden in 1982 ... met de stille hoop dat het dan minder regenen zou! Mogen we deze groepen echter vragen hun inschrijving formeel te bevestigen, met opgave van de gekozen gebieden.

Voor deze afdelingen die de stap naar de Vlaamse Ardennen nog niet gezet hebben, herhalen we nog eens: elke bezoekende groep wordt apart, in 2 gebieden rondgeleid, één 's voormiddags en één 's namiddags. Er is dus zeker geen sprake van een wandeling in een sliert van 200 deelnemers! Enkel 's middags komen alle groepen samen in de ruime feestzaal van de brouwerij Roman te Mater om er het eventueel meegebrachte lunchpakket te verorberen. De mensen van de Omer Wattez-stichting zullen er net als vorig jaar zorgen voor broodjes, barbecueworsten en mattentaarten, zodat men in feite niet hoeft te zorgen voor mondvoorraad. Verder staat onze afdeling er met een natuurboekenstand. Gelegenheid genoeg dus om contact te nemen met natuurvrienden uit de andere afdelingen.

De volgende gebieden kunnen bezocht worden:
Kwaremont: heuvellandschap

Etikhove: Maarkebeekvallei, bronbosje, heuvellandschap

Burreken (schorisse): beekvallei, bronbosje

Bos Te Rijst (Shorisse): bronbos, beukenbos

Louise Marie: bos Ter Eecken, bronbos, heiderelikt

Brakelbos: beukenbos, bronbos, heiderelikt

Hootond: Beiaardbeek, beukenbos, heuvellandschap

Zulzeke: beukenbos, heuvellandschap

Roborst: Zwalmvallei, beekdalbos

Michelbeke: Zwalmvallei, beekdalbos

Enamebos: beukenbos

Perlinckbeek: beekvallei, bronbosje

Sint-Blasius-Boekel: beekvallei, heuvellandschap

bermflora en als uitschieter in de Leievallei: Oude

Leie en kasteel Ooidonck te Deinze: reigerkolonie.

Nieuw: Geologische rondrit door de Vlaamse Ardennen: een halve dag het landschap bekijken door een geologische bril.

De groepen kunnen hun voorkeur voor bepaalde gebieden uitdrukken. Gelieve daartoe een viertal gebieden uit te kiezen. Er zal zoveel mogelijk met deze voorkeur rekening gehouden worden. Men moet echter begrijpen dat de meeste van deze gebieden slechts door 2 groepen per dag kunnen bezocht worden.

Gelieve tijd in te schrijven, vóór 15 maart 1982, met opgave van voorkeur, aantal deelnemers (ongeveer), hoe de verplaatsing zal gebeuren. Zodat we eind maart, begin april elke groep kunnen meedelen welke gebieden bezocht worden, wie hun gidsen zijn en waar deze hen op welk uur zullen opwachten. Afdelingssekreterissen, noteer deze dag in uw agenda, plaats in het eerstvolgend afdelingsblad alvast een oproep...

De koördinator, Karel de Waele, Kerselaarslaan 52, 9800 Deinze (091/86 45 60)

LXXX

**FENOLOGIE:
DRINGENDE OPROEP TOT MEDEWERKING**

In het juninummer van de Wielewaal (p. XXXIV) verscheen een oproep tot medewerking aan het fenologieonderzoek van onze zomervogels. Dit houdt in dat van elke soort die 's winters virtueel afwezig is, maar wel een voorjaarstrek vertoont in onze streken, de 1ste en 2de waarneming en, van de echte zomergasten, bij benadering de datum waarop de soort algemeen aanwezig is, genoteerd worden op een speciaal deelnemingsformulier. Daar het laatste fenologieverslag (zie elders in dit nr.) het seizoen 1978 betreft, werd van de deelnemers gevraagd, naast 1981, ook hun gegevens van de seizoenen 1980 en 1979 in te sturen.

Tot op heden reageerden slechts een 20-tal Wielewalers. Dit aantal is niet in verhouding tot het ledenaantal van de vereniging. Moeten we hieruit besluiten dat zo'n danig gering percentage ornitologen hun waarnemingen noteren en/of ter beschikking willen stellen voor verdere verwerking?

De deelname voorheen liep steeds in de 100. Pas vanaf een dergelijk aantal is uitwerking — statistisch gesproken — verantwoord.

Mogen wij daarom nogmaals dringend verzoeken uw gegevens (op individuele basis, liefst geen uitgewerkt streekoverzicht van meerdere waarnemers) van '79, '80 en '81 toe te sturen aan onderstaand adres. Iedereen kan deelnemen, je hoeft er geen 'krak' voor te zijn. Formulieren zijn te verkrijgen door een briefkaart te sturen aan:

Guido Rappé, Cootveld 3, 9131 Beervelde.

Addendum: Voor de verder geïnteresseerde lezer is een verslag van 10 jaar onderzoek (1965-1975) nog steeds te verkrijgen door storting van 80 F (100 F voor niet-Wielewalers) + 9 F port op rekening 063-0178046-86 van de Bondsuitgeverij BJN, Kortrijksepoortstraat 58, 9000 Gent.

**PRIJSAANPASSING WEGENS KOERSSTIJGING
VAN DE YEN.**

Telescopen KOWA

Lichaam TS 1 zonder oculair	12.600
oculair 15X	3.100
oculair 20X W	3.500
oculair ZOO M 25-50X 5.600 - 20-60X	6.350
oculair 25X	2.750
oculair 40X	2.950
oculair 60X	3.150
statief	2.430, 2.995, 6.150
beschermkapje voor verrekijkers	45
klem om verrekijker op statief te bevestigen	300
loupe three lens 10X	295
pedometer	995
compas	130
Kowa-compact	12.500
Kowa-mini (20X)	7.400
Draagtas	650

Verrekijkers VIKING

7 X 50 Z	3.595
10 X 50 Z	3.720
7 X 50 ZW	3.995
7 X 50 BWSL	5.395
10 X 50 ZW Rubber	4.695
7 X 50 BW	4.650
8 X 40 ZCF	3.445
10 X 50 BW Quick focus	4.650
10 X 50 ZW Quick focus	4.075

Het Wielewaalhuis zal gesloten zijn op dinsdag 10 november.

De Kleine Geelpootruiter (*Tringa flavipes*): een nieuwe soort voor België?

door H. Meeus

Een brokje geschiedenis

Bij de overname van zijn taak als hoofdredacteur ontving ik van Dr. Fr. Grootaers enkele met de hand geschreven notities van wijlen E.H. Fr. Segers. Deze notities handelen over een opgezette vogel, een ruiter, die zich zou bevinden in de verzameling van het ornitologisch museum van De Wielewaal. Ons museum kreeg deze ruiter, samen met een hele kollektie andere opgezette vogels, in bruikleen van het museum van „Taxandria”, de Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen. Deze vereniging heeft evenals „De Wielewaal” haar zetel en haar museum te Turnhout. De bewuste ruiter die „ongedetermineerd” in ons museum terecht kwam, werd later, okkasioneel, te Antwerpen op naam gebracht door de toenmalige sekretaris van de Wielewaalafdeling aldaar, de heer G.M. van Hileghem. Deze determinatie geschiedde op 18 december 1968 ter gelegenheid van een door E.H. Segers gegeven lessenreeks over „ruiters” (Van Hileghem, schriftelijke mededeling). Het bleek te gaan om een Kleine Geelpootruiter (*Tringa flavipes*), een dwaalgast uit Noord-Amerika.

Over de mogelijke herkomst van deze vogel schreef E.H. Segers verder: „Turnhout telt vele jagers en ik veronderstel dat één van hen, toen hij de speciale roep van een onbekende vogel hoorde, instinkmatig naar zijn geweer heeft gegrepen om zo zijn onrust op te lossen”.

Op advies van Dr. Fr. Grootaers ben ik de speurtocht naar de herkomst van deze Kleine Geelpootruiter begonnen. Dank zij de bereidwilligheid van de heer P. Prinsen, huidige konservator van ons museum, werd de besproken vogel spoedig gevonden. De museuminventaris, ons nagelaten door de vroegere konservators, leverde, behalve kollektie-aanwijzingen, helaas niet de gezochte informatie. De heer H. de Kok, huidige stadsarchivaris van Turnhout en uiteraard vertrouwd met de vereniging en het museum Taxandria, kon evenmin meer precieze aanwijzingen verstrekken. Hij verleende echter onmiddellijk zijn steun aan het voorstel van de heer J. Aerts, Wielewaler en tevens lid van Taxandria, om navraag te doen bij het bestuur en de leden van de geschiedkundige kring door middel van een rondschrijven. Hierop kwamen heel wat interessante reacties.

De heren J. Stakenborghs en C. Kruijfhooft wisten me te vertellen dat het deel van de verzameling waartoe onze Kleine Geelpootruiter

behoorde, afkomstig was van de heer Constant Hendrickx. De heer Hendrickx werd geboren te Turnhout op 29 oktober 1878, leefde en overleed er op 24 mei 1939. Deze man stond bekend als natuurliefhebber die zich in zijn vrije tijd op verdienstelijke wijze bezig hield met het opzetten van vogels. Zowel mevrouw J. Jacobs-Sak, een nicht van C. Hendrickx, als de heren J. Stakenborghs en C. Kruijfhooft, die beiden Hendrickx als vriend goed gekend hebben, bevestigden me dat de vogels uit deze verzameling zo goed als zeker uit het Turnhoutse afkomstig waren. Hendrickx bewam ze van jagers en vogelvangers die slechts in de eigen streek actief waren. Ook de heer L. Prinsen, een andere bekende van Hendrickx, sprak dezelfde mening uit. Na het overlijden van Constant Hendrickx kwam zijn kollektie, zoals reeds hoger vermeld, in het bezit van de vereniging Taxandria via J. Stakenborghs en Kan. J.E. Jansen, toenmalig stadsarchivaris van Turnhout, die ze op haar beurt in bruikleen afstond aan ons Wielewaal-museum.

Kleine Geelpootruiter (*Tringa flavipes*) Foto: H. Meeus

Beschrijving van het exemplaar

Alhoewel ons exemplaar reeds verscheidene decennia geleden werd opgezet en niet steeds de nodige verzorging ontving, kunnen toch nog heel wat kenmerken geconstateerd worden (zie foto's). Het gaat om een juveniele vogel. Grootte: iets kleiner dan een Tureluur (*Tringa totanus*) doch duidelijk groter dan een Bosruiter (*Tringa glareola*). Wat het algemeen uitzicht en het vederkleed betreft doet hij sterk aan deze laatste denken. Donkerbruine snavel, iets lichter aan de basis (vooral aan de ondersnavelbasis). Snavel iets langer dan de kop, doch opmerkelijk slanker dan die van de Tureluur. Kruin en nek donkerbruin met zeer kleine overlangse lichtere vlekjes. Het bruin van kruin en nek gaat bij ons exemplaar via de wangen geleidelijk over naar de zeer lichte keel en kin. Een lichte wenkbrauwstreek is enkel rechts vooraan op het voorhoofd zichtbaar. De donkerbruine bovendelen zijn met vele lichtbeige vlekjes en stippen bezaaid. Deze vlekjes zijn overlangs in een regelmatig patroon gerangschikt. De bovenstaartdekveren (stuit) zijn zeer licht. De lichte stuit is craniaal stomp begrensd, dus niet wigvormig doorlopend op de rug. De donkerbruine staartveren zijn lichtbeige dwars gebandeerd. Er is geen verschil tussen het donkerbruin van de rug en van de vleugels. Hals en borst zijn bruingrijs met eerder wazige overlangse kleine vlekjes. Buik en onderstaartdekveren zijn zeer licht. De schacht van de buitenste handpen is licht. Alhoewel fel verbleekt is de gele kleur van de poten nog waarneembaar. Het exemplaar geeft duidelijk de indruk hoger op de poten te staan dan een Tureluur of een Bosruiter. De typische kenmerken waardoor juveniele vogels zich onderscheiden van ~~adulte~~ exemplaren (vlektekening van „inner median coverts” en „tertials”) zijn duidelijk vast te stellen, terwijl de maten (vleugellengte 162 mm, snavelculmen 35,5 mm, tarsus 52 mm) wijzen in de richting van een vrouwelijk exemplaar (Prater, Marchant, Vuorinen, 1977).

Voorkomen in Europa

Onze Kleine Geelpootruiter zou een nieuwe soort betekenen voor België. Deze vondst is, mogelijk op één na, tevens het vroegste geval voor kontinentaal Europa. Er is namelijk een melding uit het begin van deze eeuw uit Sønderborg in ZW-Jutland (Denemarken) in het najaar van 1912 (Salomonson, 1963).

Voor Nederland zijn er 5 bekende waarnemingen van deze dwaalgast:

- 1 eks. op 15 april 1964. Yerseke, Zeeland (onbevestigde waarneming) (Vader, 1964).
- 1 eks. op 30 oktober 1966, Brabantse Biesbosch, Noord-Brabant (Bouman *et al.*, 1967).
- 1 eks. op 29 augustus 1967, Pannerden, Gelderland (Wittgen, 1968).

Kleine Geelpootruiter (*Tringa flavipes*) Foto: H. Meeus

- 1 eks. op 19 en 20 augustus 1972, Dodewaard, Gelderland (Tekke, 1974).
 - 1 eks. op 23 september 1972, Hondsbossche Zeewering, Noord-Holland (Tekke, 1974).
Bovendien één recente, niet gedocumenteerde melding begin augustus 1979 in het Lauwersmeer, Groningen (Dutch Birding 1: 83).
- Overigens zijn voor Midden-Europa nog volgende gegevens bekend:
- een waarneming omstreeks 1955 in NW-Duitsland, vermeld in voetnota in de Duitse Artenlist (Niethammer *et al.*, 1964).
 - 1 eks. dood aangetroffen in Hongarije op 12 september 1959 (Glutz von Blotzheim *et al.*, 1977).
 - 1 eks. op 24 en 31 augustus 1975 in Seewinkel, Burgenland, Oostenrijk (Taylor, 1975).
 - 1 eks. op 19 augustus 1978, Meldorf, Schleswig-Holstein, West-Duitsland (British Birds 72: 278).
 - 1 eks. op 25 oktober 1978, Zicklacke bij Illmitz, Seewinkel, Burgenland, Oostenrijk (Magerl, 1980).

Voorts werd de soort in het westelijk deel van Europa vastgesteld in Noorwegen (1969), Zweden (1969), Denemarken (1912, reeds hoger vermeld) en Spanje (1967) (Glutz von Blotzheim *et al.*, 1977). Nadien werden nog twee waarnemingen gepubliceerd:

- 3 juni 1978, Aisne, Frankrijk (Pigeon, 1979).
- 5 tot 8 juni 1979, Rogaland, Noorwegen (British Birds 73: 258). (De melding als zou *Tringa flavipes* reeds 7 maal zijn waargenomen in Frankrijk (Pigeon 1979) is dubieus (Mayaud, 1965; Glutz von Blotzheim *et al.*, 1977).

Voor Groot-Brittannië liggen heel wat meer waarnemingen voor dan voor het Europese

vasteland. Vóór 1958 waren er reeds 35 waarnemingen geregistreerd. Van 1958 tot 1972 waren het er niet minder dan 62, met een hoogtepunt in de tweede helft van september. De meeste van deze waarnemingen vonden plaats in het zuiden van Ierland en Engeland (Sharrock en Sharrock, 1976).

Besluit

Ondanks het feit dat de datum en de plaats van verzamelen van ons exemplaar en de naam van de jager niet meer konden worden achterhaald, menen wij toch dat er heel wat argumenten zijn die pleiten voor de Belgische herkomst van deze Kleine Geelpootruiter. De museuminventarisatieaanwijzingen, de manier van opzetten en de vergelijking met andere steltlopers uit dezelfde kollektie laten weinig twijfel bestaan omtrent de identiteit van de taxidermist. Er zijn de getuigenissen betreffende de zeer waarschijnlijke herkomst van de vogel van vier relatief goede bekenden van de opzetter in kwestie, die, onafhankelijk van elkaar, hetzelfde luiden. Er is verder het feit dat het om een juveniel exemplaar gaat, dat zich bovendien „ongedetermineerd” in de kollektie bevond, waardoor het hoogst onwaarschijnlijk wordt dat het om een „ruil”-verzamelingsexemplaar zou gaan.

Dankwoord

Mijn oprechte dank aan allen die, elk op hun manier, hebben bijgedragen om dit speurwerk tot een goed einde te brengen: mevrouw J. Jacobs-Sak, mejuffrouwen E. Meyers en T. Nuyts, de heren Dr. Fr. Grootaers, P. Herroelen, P. Prinsen, Drs. H. de Kok, J. Stakenborghs, C. Kruyfhoofd, L. Prinsen, J. Brijs, W. de Bont, G.M. van Hileghem, Dr. J. Boone en Dr. E. van Autenboer. Een biezonder woord van dank dient gericht aan Apoteker H. Voet en de heer J. Aerts die de eerste versie van deze nota kritisch hebben doorgelezen en van heel wat waardevolle opmerkingen en aanvullingen hebben voorzien.

Bibliografie

- Anonymus, 1979. European news. British Birds 72: 275-281.
- Anonymus, 1980. European news. British Birds 73: 257-261.
- Bouman, M., M. Kuiper, H.M. Pons, H. Vrielink, 1967. Kleine Geelpootruiter in de Brabantse Biesbosch. Limosa 40: 7-8.
- Glutz von Blotzheim, U.N., K.M. Bauer, E. Bezzel, 1977. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 7. Wiesbaden, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Magerl, C., 1980. Gelbschenkel (*Tringa flavipes*) im Seewinkel. Egretta 23: 42.
- Mayaud, N., 1965. Notes d'Ornithologie française VII. Alauda 33: 131-147.
- Niethammer, G., H. Kramer, H.E. Wolters, 1964. Die Vögel Deutschlands - Artenliste. Frankfurt am Main, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Pigeon, P., 1979. Observation d'un Petit Chevalier à pattes jaunes, *Tringa flavipes*, dans l'Aisne. Alauda 47: 306.
- Prater, A.J., J.H. Marchant, J. Vuorinen, 1977. Guide to the identification and ageing of Holarctic Waders. Tring, Hertfordshire, British Trust for Ornithology.
- Salomonson, F., 1963. Oversigt over Danmarks Fugle. København, Dansk Ornithologisk Forening.
- Sharrock, J.T.R., E.M. Sharrock, 1976. Rare Birds in Britain and Ireland. Berkhamsted, Poyser.
- Taylor, D.W., 1975. Gelbschenkel (*Tringa flavipes*) im Seewinkel - ein österreichischer Erstnachweis. Egretta 18: 32-33.
- Tekke, M.J., 1974. Ornithologie van Nederland 1972. Limosa 47: 33-50.
- Vader, W.J.M., 1964. Waarneming van een vreemde ruiter (Kleine Geelpootruiter) te Yerseke. Limosa 37: 311-314.
- Wittgen, A.B., 1968. Een nieuwe waarneming van de Kleine Geelpootruiter (*Tringa flavipes*). Limosa 41: 70-71.

Summary

History and description of a stuffed juvenile Lesser Yellowlegs (*Tringa flavipes*), probably the first record for Belgium.

Dr. H. Meeus, Langvenstraat 25, B-2300 Turnhout
ontvangen op 16 maart 1981.

Inventarisatie van de IJsvogel, *Alcedo atthis*, in de winter 1980-81

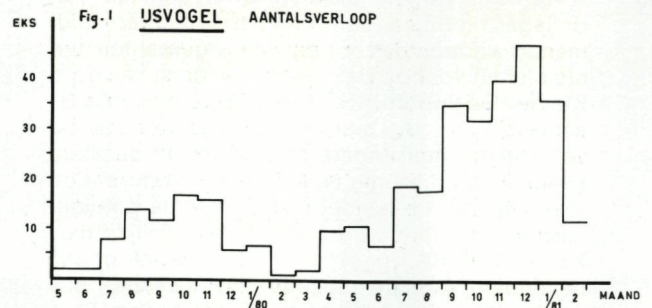
door Valère Geers

In november 1980 werd door de Nationale Werkgroep Ornithologie van De Wielewaal een oproep gericht aan alle veldwaarnemers om mee te werken aan een wintertelling van de IJsvogel (*Alcedo atthis*) in het Vlaamse landsgedeelte (Wielewaal 46: 400). Een globaal overzicht van de waarnemingen van de IJsvogel uit de periode van 20 december 1980 tot 4 januari 1981 is weergegeven in kaart I. De gegevens werden per kaartblad (Kaart van België 1/25.000, Militair Geografisch Instituut) genoteerd en aangeduid door het teken X. Verschillende waarnemers signaleerden ons echter het voorkomen van deze soort net vòòr of net nà deze periode, zodat een tweede kaart werd opgesteld, die rekening houdt met „alle” op de Ornithologische Centrale ontvangen gegevens uit de maanden december 1980 en januari 1981 (kaart II).

Opvallend is het vrijwel volledig ontbreken van de IJsvogel in West-Vlaanderen. Dit wordt nog duidelijker wanneer we de verspreiding voor het hele jaar 1980 nagaan (kaart III).

Na zijn spectaculaire achteruitgang tijdens de strenge winter van 1978-79 heeft de IJsvogel zich op verschillende plaatsen terug als broedvogel

gevestigd. Fig. I laat ons ten slotte duidelijk zien dat de soort over zijn dieptepunt heen is en opnieuw in aantal toeneemt.

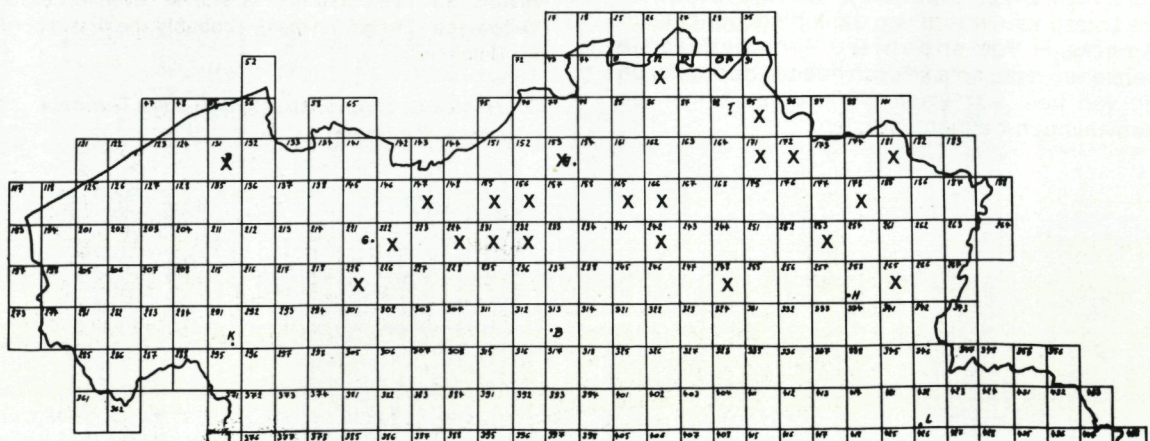

Algemeen mag gesteld worden dat de IJsvogel in de kuststreek eerder sporadisch voorkomt, in tegenstelling tot de status in de rest van het Vlaamse Gewest, waar opnieuw verscheidene broedgevallen werden vastgesteld.

Met dank aan de Ornithologische Centrale voor het ter beschikking stellen van alle binnengestuurde waarnemingen van deze soort.

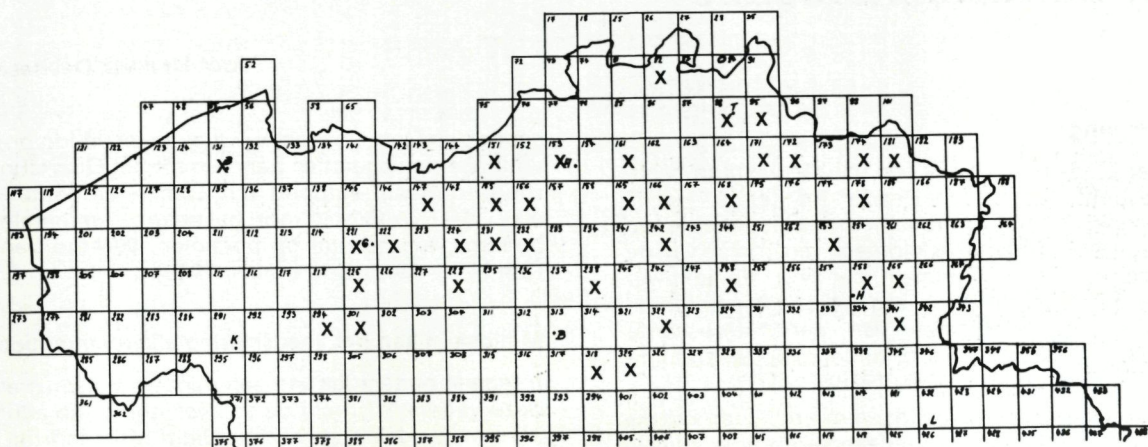
V. Geers, O. de Gruyterstraat 49, 9000 Gent.

IJSVOGEL 20-12-80 TOT 4-1-81

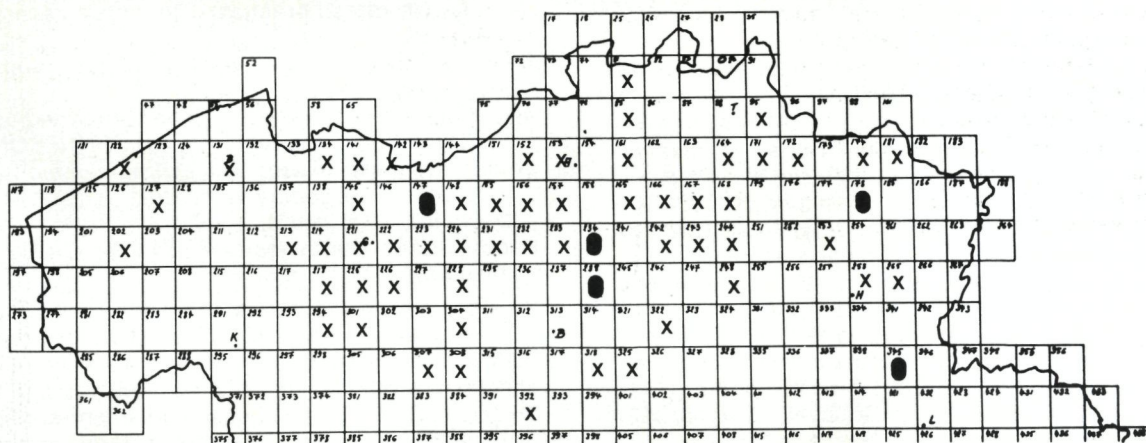
KAART I

USVOGEL DEC.-JAN. 80/81

KAART II

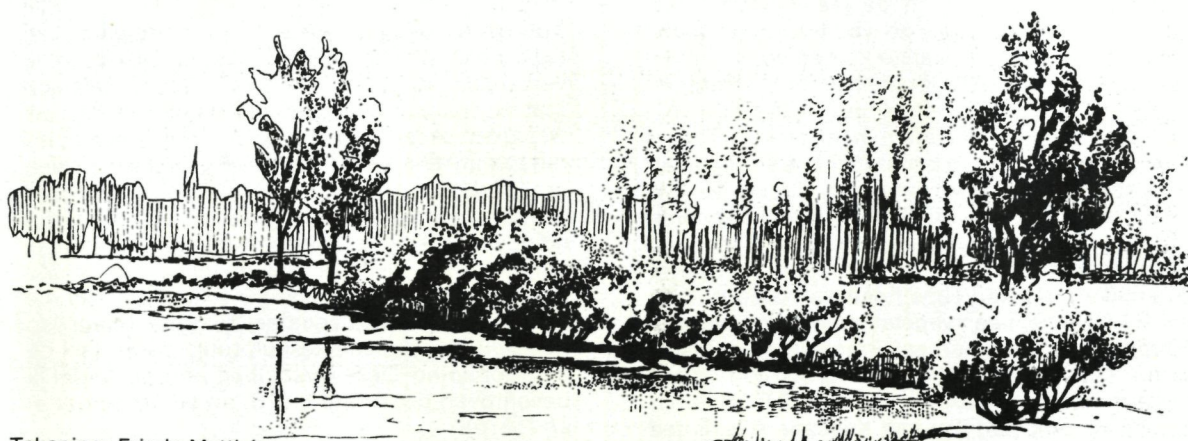
IJVOGEL 1980

KAART III

● : BROEDGEVAL

X : WAARNEMING(EN)

Tekening: Frieda Matthé

Een bijzondere molluskenfauna in het Liedekerkebos

door Hendrik Devriese

Inleiding

Het Liedekerkebos is één van de weinige grote bosgebieden tussen Dender en Zenne. Het is gelegen op het grondgebied van Liedekerke, op ongeveer anderhalve kilometer ten oosten van de Dender. Het RTT-domein, dat deel uitmaakt van het Liedekerkebos, is erg gekend bij botanici, door het voorkomen van een interessante heidevegetatie die hier te vinden is op zandlemige tot lemige bodem (Abts, 1976).

Tijdens enkele wandelingen in het kader van de inventarisatie van het Liedekerkebos door vrijwilligers van de Wielewaal en van het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie, werd een gedeelte van het bos onderzocht van het voorkomen van landmollusken. Daarbij werden enkele bijzondere soorten landslakken ontdekt, alsook een nieuwe soort voor België.

Onderzochte vegetatietypes

Het Liedekerkebos bezit een zeer gevarieerde vegetatie. Naast de reeds hoger genoemde heidevegetatie in het RTT-domein, vindt men er voedselarme eikenberkenbossen en voedselrijke eikenbossen met Hazelaar (*Corylus avellana*) en Bosanemoon (*Anemone nemorosa*). Doorheen het bos lopen grachten waaromheen eikenelzenbos te vinden is. Tenslotte liggen er in het eigenlijke Liedekerkebos nog een aantal poelen, met een merkwaardige vegetatie van Waterviolier (*Hottonia palustris*), Dotterbloem (*Caltha palustris*) en Verspreidbladig Goudveil (*Chrysosplenium alternifolium*).

In deze bijdrage zullen we het alleen hebben over een poel aan de grens van het RTT-domein met het eigenlijke Liedekerkebos, waar de Hollebeek zich een diepe vallei in de leembodem heeft uitgeschuurd, en over de voedselarme eikenberkenbossen. Deze laatste komen voor in twee varianten: in het RTT-domein is er berkenbos, met dominant Berk (*Betula* sp.), Wilde Kamperfoelie (*Lonicera periclymenum*) en Braam (*Rubus* sp.), en voorts ook Lijsterbes (*Sorbus aucuparia*), Sporkehout (*Frangula alnus*) en Zachte Witbol (*Holcus mollis*). De kruidlaag ontbreekt er soms volledig, en de bodem is meestal bedekt met een dikke laag bladafval en afgebroken hout. Het eigenlijke Liedekerkebos heeft aan de rand van het RTT-domein een vegetatie met dominant Eik (*Quercus* sp.), Lijsterbes, Braam en Adelaarsvaren (*Pteridium aquilinum*). Naast de reeds hogergenoemde planten van het RTT-domein komen er ook nog Tamme Kastanje (*Castanea*

sativa), en Gele Dovenetel (*Lamium galeobdolon*) voor. Beide vegetaties behoren tot het Quercion robori-petreae (verbond van Zomer- en Winter-eik) dat voorkomt op basenarme minerale bodems, en meestal op podzolen (Westhoff en Den Held, 1975; Bournérias, 1979).

Mollusken van het voedselarme eikenberkenbos

Intensief onderzoek van een tiental plaatsen met deze vegetatie bracht de aanwezigheid van acht soorten landslakken aan het licht. Alle soorten, ook de twee soorten naaktslakken, kwamen voor in klein aantal, wat normaal blijkt te zijn voor zulke bossen (Mörzer-Bruyns *et al.*, 1959). Volgende soorten werden aangetroffen:

Vertiginidae (draaihorentjes): *Columella aspera* WALDEN

Endodontidae (boerenknoopjes): *Discus rotundatus* (MULLER)

Arionidae (wegslakken): *Arion intermedius* NORMAND - *Arion circumscriptus* JOHNSTON

Zonitidae (glansslakken): *Nesovitreia hammonis* (STROM) - *Aegopinella nitidula* (DRAP.) - *Oxychilus alliarius* (MILLER)

Euconulidae (tolslakjes): *Euconulus fulvus* (MULLER)

De algemeenste soorten waren *Arion intermedius* en *Nesovitreia hammonis*; beide waren het talrijkst te vinden in het RTT-domein, in het berkenbos onder takjes, dood hout en afgevalen bladeren. Op dezelfde plaatsen kwamen tevens *Columella aspera* en *Oxychilus alliarius* voor; daarentegen troffen wij ze niet aan in het eikenbos met onderbegroeiing van Adelaarsvaren, waar *Discus rotundatus* de meest algemene soort was.

Totnogtoe was geen enkele vindplaats van *Columella aspera* in België bekend. Ook de in de verzamelingen van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen te Brussel was geen exemplaar aanwezig. Het is een soort die pas in 1966 werd beschreven, en die voordien niet onderscheiden werd van de nauw verwante *Columella edentula* (DRAPARNAUD). Het zijn beide zeer kleine slakjes, waarvan het huisje amper twee tot drie millimeter groot is. Ze verschillen slechts in een aantal kenmerken die soms moeilijk waarneembaar zijn, zoals kleur van het huisje, oppervlakteskulptuur, vorm van de mondopening. Deze verschillen werden duidelijk beschreven door Paul (1975) en Gittenberger *et al.* (1970).

Columella aspera WALDÉN Liedekerke, 30.V.1981

In het RTT-domein hebben we twee exemplaren aangetroffen van *Columella aspera*, waarvan één hier afgebeeld. Ook *Columella edentula* komt voor in het Liedekerkebos, en meer bepaald in de vallei van de Hollebeek (cfr. infra). Deze laatste soort werd reeds meermaals gevonden in de Leemstreek (Adam, 1960; eigen niet-gepubliceerde waarnemingen, o.m. te Wommel en te Strombeek-Bever).

In de ons omringende landen blijken de beide *Columella*'s vrij algemeen te zijn (Gittenberger *et al.*, 1970; Kerney en Cameron, 1979; Paul, 1975). Volgens Kerney en Cameron (1979) zouden ze wijd verspreid zijn in geheel noordwest-Europa. *Columella aspera* zou daarbij de voorkeur geven aan voedselarme en zure gronden, *C. edentula* eerder aan vochtige kalkrijke bodems. Beide soorten werden ook al

Berkenbos in het RTT-domein: vindplaats van *Columella aspera* WALDÉN

Foto: H. Devriese

meermaals samen aangetroffen in eikenbossen (Paul, 1975), wat dus ook het geval is in het Liedekerkebos.

Een andere soort, die we aantreffen in het gezelschap van *C. aspera*, en die eveneens zeldzaam schijnt te zijn in ons land, is het Knoflook-glansslakje, *Oxychilus alliarius*. Dit opmerkelijke slakje, dat een sterke lookgeur verspreid wanneer het geïrriteerd wordt, werd reeds gevonden te Zelzate, Roumont, Heist, Wenduine en Vorst (Adam, 1960), en recent ook in de omgeving van Lier (Poppe, 1980). Gezien de ruime verspreiding in de ons omringende landen, kan het Knoflook-glansslakje verwacht worden op meerdere plaatsen in Laag- en Midden-België. In ons land is immers nog maar weinig aandacht besteed aan de molluskenfauna van voedselarme en zure biotopen, in vergelijking tot die van kalkrijke biotopen.

Mollusken in de vallei van de Hollebeek

Een sterk kontrasterende molluskenfauna hebben we aangetroffen aan de grens van het RTT-domein en het eigenlijke Liedekerkebos, in de vallei van de Hollebeek. Deze plaats is slechts enkele tientallen meters verwijderd van het hiervoor beschreven eikenberkenbos.

De steile boorden van de Hollebeek herbergden een twintigtal soorten mollusken met als meest opmerkelijke: *Azeca goodalli* (FERUSSAC), *Columella edentula* (DRAPARNAUD), *Oxychilus alliarius* (MILLER), *Macrogaster rolpheii* (TURTON) en *Clausilia bidentata* (STROM). *Azeca goodalli* is in ons land slechts bekend van weinig plaatsen: het oosten van Henegouwen, de vallei van Sambre en Maas in de provincie Namen, de Jurassische streek en de omgeving van Malmedy (Adam, 1960). Ook werd ze reeds vastgesteld in een kwartier laag te Strombeek-Bever (Devriese, 1976).

De landslakkengemeenschap die aan de boorden van de Hollebeek leeft, vertoont een opvallende gelijkenis met die, die Jungbluth (1978) vermeldt uit de omgeving van de Vogelsberg in Hessen (D.B.R.). Van de tien meest talrijk voorkomende molluskensoorten die Jungbluth aangeeft, komen er zes voor in Liedekerke, twee andere zijn vervangen door zeer nauw verwante soorten (een Oosteuropese door een Westeuropese, en een submontane door een planaire). Het hieronderstaand overzicht geeft deze gelijkenissen weer:

VOGELSBERG

Clausilia pumila
Azeca goodalli
Trichia plebeia
Arianta arborescens
Discus rotundatus
Aegopinella nitidula
Vitrea crystallina
Vitrea diaphana

LIEDEKERKE

Macrogaster rolpheii
Azeca goodalli
Trichia hispida
-
Discus rotundatus
Aegopinella nitidula
Vitrea crystallina
-

<i>Oxychilus cellarius</i>	<i>Oxychilus cellarius</i>
<i>Perforatella incarnata</i>	<i>Perforatella incarnata</i>
+ 16 schaars	+ 12 schaars
voorkomende soorten	voorkomende soorten

In Hessen bestond de vegetatie uit een gemengd bos met in de kruidlaag dominant Brandnetel (*Urtica dioica*) en voorts Helmbloem (*Corydalis*), Gele Anemoon (*Anemone ranunculoides*), Speenkruid (*Ranunculus ficaria*), Goudveil (*Chrysosplenium*) en Bosbingelkruid (*Mercurialis perennis*). In Liedekerke is Brandnetel ook dominant, en komen daarnaast Speenkruid, Verspreidbladig Goudveil, Dotterbloem en Bittere Veldkers (*Cardamine amara*) voor.

Uit deze vergelijking blijkt dat het mogelijk moet zijn een relatie aan te tonen tussen bodem, vegetatie en molluskenfauna, iets waarover nog maar weinig publikaties zijn verschenen (Jungbluth, 1978).

Besluit en dankwoord

In het Liedekerkebos komt een bijzondere molluskenfauna voor. In voedselarm eikenberkenbos komen *Columella aspera*, die voorheen nog niet uit België bekend was, en de vrij zeldzame *Oxychilus alliarius* voor. In de vallei van de Hollebeek leeft een merkwaardige landslakkengemeenschap met de zeldzame *Azeca goodalli*; een soortgelijke gemeenschap is bekend uit Hessen.

Wij houden eraan de heren Wouters en Lievrouw van het K.B.I.N. te danken voor hun hulp bij het raadplegen van de verzamelingen van het Instituut.

Bibliografie

- Abts, H., 1976 in: Biologische Inventarisatie en Evaluatie van de Groenzones in de Randfederatie Asse. Asse, Dienst Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu van de Randfederatie Asse.
- Adam, W., 1960. Faune de Belgique. Mollusques. Tome I, Mollusques terrestres et dulcicoles. Bruxelles,

les, Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique.

- Bournerias, M., 1979. Guide des Groupements Végétaux de la Région parisienne. Paris, Sedes.
- Devriese, H., 1976. *Acicula fusca* (Montagu 1803) en *Acicula polita* (Hartmann 1840) uit een Kwartaire Laag te Strombeek-Bever (België). Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging, 170: 538-539.
- Gittenberger, E., W. Backhuys, Th. E.J. Ripken, 1970. De Landslakken van Nederland. Bibl. Kon. Ned. Natuurh. Ver. 17: 1-177.
- Jungbluth, J., 1978. Die Tiergeographische Beitrag zur Oekologischen Landschaftsforschung. Malakozologische Beispielen zur Naturräumlichen Gliederung. Biographica, XIII: 1-345.
- Kerney, M.P., R.A.D. Cameron, 1979. A Field Guide to the Land Snails of Britain and North-west Europe. London, Collins.
- Mörzer-Bruyns, M.F., C.O. van Regteren Altena, L.J.M. Butot, 1959. The Netherlands as an Environment for Land Mollusca. Basteria 23, Supplement: 132-162.
- Paul, C.H.C., 1975. *Columella* in the British Isles. Journal of Conchology 28: 371-383.
- Poppe, G., 1980. Excursion du 13 octobre 1979 aux environs de Lier. Arion V, 1-2: 9-10.
- Westhoff, V., A. J. den Held, 1975. Plantengemeenschappen in Nederland. Bibl. Kon. Ned. Natuurh. Ver. 16: 1-324.

Résumé

Au Liedekerkebos il a été constaté une faune malacologique assez curieuse. D'une part on y trouve, dans une Chênaie sessiliflore oligotrophe, *Columella aspera*, qui n'avait pas encore été recolté en Belgique, et *Oxychilus alliarius*.

D'autre part vit, aux abords du ruisseau Hollebeek, une association remarquable de mollusques parmi lesquels l'espèce rare *Azeca goodalli*; une association semblable a été décrite de Hessen en Allemagne.

H. Devriese, J. de Ridderlaan 128, 1810 Wemmel.

ontvangen op 12 juli 1981.

Zeldzame planten in de Turnhoutse Kempen aflevering 3

door Albert Vermeijen

Deze lijst bevat hoofdzakelijk gegevens die werden opgetekend tussen 6 juli en 6 augustus 1980.

Met konservator A. van de Pol, werd het natuurreservaat „De Lokkerse Dammen” te Arendonk bezocht. Deze laagveenplassen langs de Wamp grenzen aan het onlangs door Waters en Bos- sen aangekocht natuurreservaat „het Goorke”. Het indienen van een klasseringsaanvraag is aan te bevelen om verdere aftakeling van de Lokkerse Dammen te voorkomen. De eerste tekenen van Vlaanderens’ „natuurpest”: week-end-verblijven en nette tuintjes zijn reeds zichtbaar.

Het Zwart Water te Oud-Turnhout kreeg harde klappen ten gevolge van verkaveling. Met M. van Mierlo en M. Smets zag ik eenvormig verdeelde percelen, huisjes, grasperkjes en streekvreemde sieraanplantingen. Enkele merkwaardige soorten konden toch nog geno- teerd worden.

Met konservator W. Paulussen werd een dag in „de Liereman” te Oud-Turnhout doorgebracht. Het vinden aldaar van Draadzegge, *Carex lasiocarpa* EHRH., was een aangename verrassing.

Met dank en waardering aan de hierboven ge- noemde heren, alsook aan Prof. Dr. P. van der Veken (PV) en mejuffrouw R.D’hose (RD) voor hun medewerking bij het determineren; aan J. Aerts (JA), J.Gorrens (JG), G. Luyts (GL) en M. Smets (MS) voor het verschaffen van waardevolle aanwijzingen.

***Amni visnaga* (L.) - LAM.**

Turnhout, omgewoelde grond, B5.57.22, 30-7-1977 (det. PV) adventief uit Zuid-Europa, Zuid-West Azië en Noord-Afrika.

689 *Anagallis arvensis* L. subsp. *arvensis* - Rood Guichelheil

Oud-Turnhout, opgespoten terrein, B5.38.14, 15-7-1980 (JG)

Arendonk, kanaaldijk, B6.43.31, 26-7-1980

1420 *Anthoxanthum puelii* LECOCQ et LAMOTTE - Slofhakken

Oud-Turnhout, roggeveld, B6.51.41, 22-7-1980

1152 *Baldellia repens* (LAM.) VAN OOSTSTR. ex LAWALREE

Kruipende Waterweegbree

Oud-Turnhout, Zwart Water, B6.31.32, 29-7-1980

Campanula trachelium

971 *Campanula trachelium* L. - Ruig Klokje

Ravels, schaduwrijke talud langs oude kleigroeve, B5.38.41, 1-8-1980

1062 *Carduus crispus* L. - Kruldistel

Arendonk, kanaaldijk, B6.43.31, 26-7-1980

Arendonk, wegberm, B6.43.33, 26-7-1980

Turnhout, kanaaldijk, B5.38.33, 27-7-1980

1365 *Carex Demissa* HORNEM. - Groengele Zegge

Oud-Turnhout, Zwart Water, B6.31.32, 29-7-1980

1351 *Carex echinata* MURRAY - Sterzegge

Oud-Turnhout, Zwart Water, B6.31.32, 29-7-1980

Oud-Turnhout, Liereman, B6.41.11 en B6.41.13, 2-8-1980

1368 *Carex lasiocarpa* EHRH. - Draadzegge

Oud-Turnhout, Liereman, B6.41, 2-8-1980

1342 *Carex pairae*, F.W. SCHULTZ - Stekelzegge

Turnhout, verwilderde tuin, B5.48.31, 7-7-1980

(MS) en (conf. RD)

1391 *Carex panicea* L. - Blauwe Zegge
Oud-Turnhout, Zwart Water, B6. 31.32, 29-7-1980
***Carthamus tinctorius* L. - Saffloer**
Turnhout, bouwwerf, B5.48.11, 12-7-1980
adventief uit Z.W. Azië

592 *Chaerophyllum temulum* L. - Dolle Kervel
Gierle, wegrand, B5.56.44, 6-7-1980
Gierle, houtkant, B5.57.31, 6-7-1980

168 *Chenopodium glaucum* L. - Zeegroene Ganzevoet
Beerse, rand kleigroef, B5.47.11, 6-8-1980

**519 *Coronopus didymus* (L.) SMITH - Kleine Varkens-
kers**
Beerse, moestuin, B5.46.11, 18-7-1980
Vosselaar, wegberm, B5.57.12, 18-7-1980

442 *Drosera intermedia* HAYNE - Kleine Zonnedaauw
Oud-Turnhout, Liereman, B6.41.11, B6.41.12, B6.41.
13, B6.41.21, 2-8-1980

441 *Drosera rotundifolia* L. Ronde Zonnedaauw
Oud-Turnhout, rand van vijver, B5.38.14, 15-7-1980 (JG)
Arendonk, afgeplagde heide, B6.43.33, 26-7-1980
Oud-Turnhout, Zwart Water, B6.31.32, 29-7-1980
Oud-Turnhout, Liereman
B6.41.11, B6.41.12, B6.41.13, B6.41.21, 2-8-1980

1309 *Eleocharis acicularis* (L.) ROEM. et SCHULT.
Naaldwaterbies
Oud-Turnhout, Zwart Water, B6.31.32, 29-7-1980

1312 *Eleocharis multicaulis* (SMITH) SMITH
Veelstengelige Waterbies
Oud-Turnhout, Zwart Water, B6.31.32, 29-7-1980
Oud-Turnhout, Liereman,
B6.41.11, B6.41.12 en B6.41.13, 2-8-1980

1306 *Eriophorum angustifolium* HONCK. - Veenpluis
Arendonk, Lokkerse Dammen, B6.42.24, 26-7-1980
Arendonk, natte heide, B6.43.33, 26-7-1980
Oud-Turnhout, Liereman
B6.41.11, B6.41.13 en B6.41.21, 2-8-1980

466 *Erysimum cheiranthoides* L. - Steenraket
Beerse, omgewoelde grond, B5.46.23, 7-7-1980
Turnhout, herstelde kanaaldijk, B5.48.11, 12-7-1980

184 *Euphorbia lathyris* L. - Kruisbladige Wolfsmelk
Turnhout, herstelde kanaaldijk, B5.38.33, 3-8-1980

990 *Filago minima* (SMITH) PERS. Dwergviltkruid
Ravels, droge heide, B5.28.43, 29-7-1980

**794 *Galeopsis segetum* NECK. - Bleekgele Hennep-
netel**
Gierle, omgewoelde wegrand, B5.57.31, 6-7-1980
Oud-Turnhout, wegberm, B6.51.42, 22-7-1980

**528 *Hirschfeldia incana* (L.) LAGREZE-FOSSAT -
Wilde Raket**
Turnhout, aanvoerterrein, B5.48.13, 3-8-1980

418 *Hypericum elodes* L. Moerashertshooi
Weelde, rand van ven, B5.28.43, 29-7-1980

**420 *Hypericum tetrapterum* FRIES - Gevleugeld
Hertshooi**
Ravels, kanaaldijk, B5.38.41, 1-8-1980

575 *Impatiens glandulifera* ROYLE - Reuzenbalsemien
Ravels, bosrand, B5.38.21, 21-7-1980

1301 *Juncus articulatus* L. Zomprus
Oud-Turnhout, vijverrand, B5.38.14, 15-7-1980
Oud-Turnhout, Zwart Water, B6.31.32, 29-7-1980
Turnhout, slootrand, B5.38.33, 3-8-1980

***Juncus canadensis* J. GAY ex LAHARPE - Canades Rus**
Arendonk, Lokkerse Dammen, B6.42.24, 26-7-1980

513 *Lepidium ruderalis* L. Steenkruidkers
Turnhout, bouwwerf, B5.48.11, 27-7-1980 (JA)

845 *Linaria cymbalaria* (L.) MILL. - Muurleeuwebek
Oud-Turnhout, wegberm, B6.51.42, 22-7-1980

***Linaria x sepium* ALLMAN**

Turnhout, droge zandgrond, B5.27, 23-7-1977
(JA) en (det. PV) bastaard tussen *Linaria repens* (L.)
MILL. Gestreepte Leeuwebek en *Linaria vulgaris* MILL.
Vlasleeuwebek

656 *Ludwigia palustris* (L.) ELLIOTT - Waterlepelkje
Tielen, in twee vijvers, C5.17.23, 1-8-1980

Galeopsis segetum

540 *Malva moschata* L. - Muskuskaasjeskruid
Weelde, wegberm, B6.21.12, 5-8-1977 (conf. PV)

892 *Melampyrum pratense* L. - Hengel
Gierle, loofbos, B5.57.31, 6-7-1980

234 *Nymphaea alba* L. subsp. *alba* - Witte Waterlelie
Arendonk, Lokkerse Dammen, B6.42.24, 26-7-1980
Oud-Turnhout, Zwart Water, B6.31.32, 29-7-1980
Oud-Turnhout, Liereman, B6.41.13, 2-8-1980

659 *Oenothera erythrosepala* BORBAS - Grote Teunisbloem
Ravels, omgewoelde grond, B5.38.42, 19-7-1980

444 *Papaver argemone* L. - Ruige Klaproos
Turnhout, herstelde kanaaldijk, B5.48.11, 12-7-1980

1210 *Polygonatum multiflorum* (L.) ALL.
Veelbloemige Salomonszegel
Vosselaar, houtkant, B5.47.34, 17-7-1980

1175 *Potamogeton berchtoldii* FIEB. - Klein Fonteinkruid
Oud-Turnhout, Lieremansloop, B6.41.12 en B6.41.21
2-8-1980

1178 *Potamogeton polygonifolius* POURR. - Duizendknoopfonteinkruid
Arendonk, Lokkerse Dammen, B6.42.24, 26-7-1980
Arendonk, sloot in natte heide, B6.43.33, 26-7-1980

1002 *Pulicaria dysenterica* (L.) BERNH. - Heelblaadjes
Oud-Turnhout, slootrand, B5.38.14, 15-7-1980
Ravels, vochtige weide, B5.38.42, 29-7-1980

220 *Ranunculus sardous* CRANTZ — Behaarde Boterbloem
Arendonk, kleigrond, B6.43.31, 26-7-1980
Beerse, rand kleigroeve, B5.47.11, 6-8-1980

218 *Ranunculus sceleratus* L. - Blaartrekkende Boterbloem
Turnhout, elzenbroek, B5.47.14, 27-7-1980

1326 *Rhynchospora alba* (L.) VAHL. - Witte Snavelbies
Oud-Turnhout, Liereman,
B6.41.12, B6.41.13, B6.41.21, 2-8-1980

473 *Rorippa sylvestris* (L.) BESSER - Akkerkers
Gierle, wegberm, B5.56.44, 6-7-1980
Vosselaar, wegberm, B5.47.34, 17-7-1980

1308 *Scirpus cespitosus* L. - Veenbies
Oud-Turnhout, Liereman B6.41.12 en B6.41.21, 2-8-1980

1323 *Scirpus fluitans* L. - Vlottende Bies
Oud-Turnhout, vijver, B5.38.14, 15-7-1980

Arendonk, Lokkersche Dammen, B6.42.24, 26-7-1980

1320 *Scirpus lacustris* L. - Mattenbies
Arendonk, Lokkerse Dammen, B6.42.24, 26-7-1980

1322 *Scirpus setaceus* L. - Borstelbies
Turnhout, vijverrand, B5.47.12, 27-7-1980
Oud-Turnhout, Zwart Water, B6.31.32, 29-7-1980
Ravels, vochtige zandplaats, B5.38.23, 1-8-1980

460 *Sisymbrium altissimum* L. - Hongaarse Raket
Beerse, herstelde kanaaldijk, B5.46.24, 7-7-1980
Arendonk, kanaaldijk, B6.43.31, 26-7-1980

136 *Spergula morisonii* BOREAU - Heidespurrie
Ravels, droge heidegrond, B5.28.43, 29-7-1980
Oud-Turnhout, zandweg, B6.41.12, 2-8-1980

115 *Stellaria palustris* RETZ. Zeegroene Muur
Arendonk, Lokkerse Dammen, B6.42.24, 26-7-1980

598 *Torilis japonica* (HOUTT.) DC. - Heggedoornzaad
Turnhout, kanaaldijk, B5.38.33, 3-8-1980

703 *Vaccinium oxycoccus* L. - Veenbes
Arendonk, vochtige heide, B6.43.33, 26-7-1980
Oud-Turnhout, Liereman, B6.41.12, 2-8-1980 (GL)

951 *Valerianella locusta* (L.) LATERR. - Gewone Veldsla
Arendonk, kanaaldijk, B6.43.31, 26-7-1980

836 *Verbascum nigrum* L. - Zwarte Toorts
Turnhout, spoorwegberm, B5.48.11, 27-7-1980 (JA)

758 *Verbena officinalis* L. - IJzerhard
Turnhout, kanaaldijk, B5.38.33, 3-8-1980

859 *Veronica persica* POIR. - Grote Ereprijs
Vosselaar, zandige wegberm, B5.57.12, 18-7-1980

401. *Vicia villosa* ROTH subsp. *villosa* - Zachte Wikke
Arendonk, ruderaal terrein, B6.42.24, 26-7-1980

431 *Viola palustris* L. - Moerasviooltje
Arendonk, Lokkerse Dammen, B6.42.24, 26-7-1980
Oud-Turnhout, Liereman, B6.41.11, 2-8-1980

Résumé

L'auteur nous donne un aperçu des plantes remarquables qu'il a découvert en Campine Turnhoutoise durant la période du 6 juillet jusqu' au 6 août 1980.

A. Vermeijen, Weilandstraat 7, 2360 Oud-Turnhout

Sukcesvol broedgeval van de Zwarte Wouw (*Milvus migrans*) in 1980 te Bazel

door Filip Robinet, Walter van Hoyweghen en Tonny Temmerman

Sinds 1976 broedt de Zwarte Wouw (*Milvus migrans*) jaarlijks in Vlaanderen.

Na Moerbeke (1976) zijn er echter geen jongen meer uitgevlogen. Na drie mislukte broedgevallen (1977 Wachtebeke, 1978 Deinze, 1979 Bornem) is er in 1980 opnieuw een jonge wouw uitgevlogen in Vlaanderen. Alhoewel de Zwarte Wouw een van de meest verspreide roofvogels is blijkt Vlaanderen bij hem nog niet zo geliefd. Meer gegevens over het voorkomen van de Zwarte Wouw bij ons zijn te vinden in Reygaert en Pollet (1978) en D'Hertefelt (1980).

De rust en het landelijk karakter van de polders te Bazel hebben ongetwijfeld bijgedragen tot het broedsukses in 1980. De weersomstandigheden echter waren niet erg gunstig, zodat in juli zelfs gevreesd werd of het jong het zou overleven. Mogelijk was ook het slechte weer oorzaak van het feit dat slechts één jong opgroeide.

De streek waar de wouwen in 1980 hebben gebroed is een versneden poldergebied met veel populierenrijen, grachten en kreken die afwateren naar de Schelde. De stroom vormt de oostelijke grens van het gebied. Naast akkers en weiden zijn er in het ongeveer 650 ha grote gebied een aantal kleine en grotere populierenbossen met onderbegroeiing van els, Gelderse roos, bergvlier, enz... In een van deze bossen hadden onze wouwen hun nest. Het bevond zich op ongeveer 40 m van de rand van een zeer vochtig bos met dichte onderbegroeiing, in een grote en stevige vork van een populier waarvan de top was afgebroken. Het nestbos was slechts enkele honderden meter van de dorpskern van Bazel verwijderd.

Er volgt nu een kronologisch verslag van dit broedgeval. Vooraf dient opgemerkt dat alle waarnemingen waarbij geen plaatsnaam vermeld wordt geschieden in de polders van Groot-Kruibeke. Bazel, Rupelmonde en Kruibeke zijn deelgemeenten van Groot-Kruibeke. Alle waarnemingen in 1980 uit Klein Brabant (Bornem, Weert, Hingene, Puurs, enz...) zijn vermoedelijk terug te brengen tot het broedgeval te Bazel. Kruibeke ligt op de linker Scheldeoever terwijl Klein Brabant stroomopwaarts op de rechteroever gelegen is.

12 april 1980: 1 exemplaar te Weert (rechteroever) in de omgeving van de nestplaats in 1979 (in vogelvlucht ongeveer 8 km van Bazel).

14 april: eerste waarneming van een eks. te Bazel.

19 april: gedurende meer dan een half uur worden 2 wouwen in de polder waargenomen.

Beide exemplaren zweefden gedurende lange tijd in mekaars buurt, waarna ze zich in dezelfde boom zetten. Het viel onmiddellijk op dat één exemplaar iets groter en ook wat lichter van kleur was. Dit grootste exemplaar had een muis in de snavel, het andere deed nogal zenuwachtig en wiegde voortdurend zijn kop. Na een poos vloog het grootste exemplaar in noordelijke richting weg. Het kleinere ging wat zweven en verdween nadien in dezelfde richting. Mogelijk had een prooiovername plaatsgevonden. De ♂ Zwarte Wouw begint namelijk onmiddellijk bij aankomst in het broedgebied zijn wijfje te voeren (Newton, 1979).

20 april: 1 eks., jagend langs de kreken.

27 april: opnieuw een eks. te Weert.

1 mei: 1 Zwarte Wouw zit geregeld op de grond om nadien op te vliegen en in een populierenbos te verdwijnen. Hij wordt even lastig gevallen door een Buizerd (*Buteo buteo*).

2 mei: enkele waarnemers gaan naar de plaats waar de wouw de dag voordien geregeld te zien was. De vogel werd opnieuw herhaaldelijk op de grond waargenomen, meestal op een pas ontloken haverakker. Opvallend was het gierachtig lopen en het steeds naar de grond speuren (Cramp en Simmons, 1980). Geregeld vloog hij het bos in met dorre bladeren in de klauwen, maar soms ook met vrij grote takken. Na wat zoekwerk doorheen een teleskoop (Kowa 25) werd het nest gevonden. Het tweede exemplaar bevond zich op het nest. De populieren stonden nog niet in blad en men kon gemakkelijk de horst observeren, alhoewel hij ongeveer 300 m van ons verwijderd was. Het bouwsel leek enorm groot. De stapel takken was indrukwekkend. Het leek ons onwaarschijnlijk dat dit nest op korte tijd gebouwd was door onze twee wouwen. We menen dat er concurrentie is geweest tussen één van de twee buizerdparen in het gebied en de Zwarte Wouwen. Buizerds hebben soms meerdere nesten waarvan ze er één opkalfateren voor het broedseizoen. Het komt voor dat er uitwisseling is van nesten tussen beide soorten (Newton, l.c.). De horst kan volgende afmetingen aannemen: diameter 45 - 60 cm, hoogte 30 - 45 cm, en met voden en plastiek versierd worden (Cramp en Simmons, l.c.).

4 mei: beide eks worden samen gezien, evenals één afzonderlijk. Vier Buizerds baltsen hoog boven het broedbos van de wouwen zonder dat deze laatsten reageren. Dezelfde dag wordt een eks. dat een vod bij zich heeft waargenomen boven het Schauselbroek te Temse (linkeroever,

op ongeveer 5 km afstand), vliegend in de richting van de horst.

5 mei: 1 eks. in de omgeving van het nest. Opnieuw drie Buizerds ter plaatse.

8 mei: weer vliegt een eks. met een vod boven het Schauselbroek richting Bazel.

9 mei: één der vrouwen is dorre bladeren aan het verzamelen.

10 mei: alles rustig in de omgeving van de horst.

14 mei: beide eks. zweven samen op zowat 500 m van het nest. Rond 19.00 u. gingen beiden mogelijk de lucht in omdat er een Wespendif (Pernis apivorus) vrij laag over hun gebied trok, richting NW.

15 mei: een eks. langs de Schelde. Wat later zweeft waarschijnlijk hetzelfde eks. samen met drie Buizerds over het broedbos.

18 mei: 1 eks. wordt tweemaal waargenomen. Eerst vloog het in het nestbos met een grote lichtgekleurde tak; later werd het zwevend waargenomen boven de nabijgelegen weilanden. Opnieuw baltende Buizerds ter plaatse.

25 mei: er wordt een wouw, aanvankelijk zwevend en nadien gierachtig stappend over een pas ingezaaide maïsakker, geobserveerd.

1 juni: vrij lang kan men een Zwarte Wouw langs de Scheldeoevers zien zweven. Op een bepaald ogenblik gaat hij zitten om even later op te vliegen met iets in de klauwen. Al zwevend peuzelt hij aan de prooi. Dit gedrag wordt later nog waargenomen.

3 juni: 1 eks., samen met een Buizerd.

5 juni: 1 eks., achtervolgd door Zwarte Kraaien (*Corvus corone*).

13 juni: Een wouw brengt een prooi naar het nestbos, welke vermoedelijk doorgegeven wordt aan het wijfje.

15 juni: een wouw te Tielrode-broek (linkeroever), zowat 10 km westelijk van het nestgebied.

Reeds geruime tijd zochten we naar een plaats om zonder gevaar voor verstoring met een teleskoop de horst te kunnen observeren. Op 21 juni werd die plaats eindelijk gevonden en ze zou het gedurende het hele verdere broedseizoen blijven. Deze plaats bevond zich aan de rand van een populierenbos met dichte onderbegroeiing. Tussen het broedbos en de observatiepost, afstand ongeveer 300 m, lag een weide en een akker. Dezelfde dag werd voor het eerst het jong gezien. Het was nog grotendeels met dons bedekt. De bovendelen waren overwegend geelwit. Op de flanken en de rug kwam al wat bruin te voorschijn. De leeftijd van het jong werd geschat op 2 à 3 weken. Wat de duur van het broeden betreft vonden we volgende gegevens bij respectievelijk Newton (1979) en Cramp en Simmons (1980):

	Newton	Cramp en Simmons
broedduur	31-37 dagen	26-38 dagen
verblijf in het nest	42-50 dagen	40 dagen

nog gevoed door

ouders na het

uitvliegen

2-3 weken 6-7 weken

22 juni: er wordt een prooi aangebracht en het jong begint onmiddellijk te eten. Het weer is bar slecht en we vrezen voor het leven van het jong. De adulten beschermen het jong niet tijdens de regenbuien. Dit laatste in tegenstelling met wat veelal voor roofvogels wordt aangegeven (Grzimek, 1973).

26 juni: het jong groeit goed en het donskleed verdwijnt meer en meer.

29 juni: het donskleed is nu vrijwel geheel verdwenen. Er wordt telkens slechts één adult waargenomen. Dezelfde dag kon een jagende wouw gevolgd worden in de polder op ongeveer een kilometer van de horst. Hij zweefde vrij laag boven een beek en dook plots naar een familie jonge eendjes. Zijn poging mislukte omdat het wijfje opvloog tot tegen de wouw en tevens omdat twee Zwarte Kraaien op hetzelfde moment naar onze roofvogel doken.

30 juni: jagend boven het Fort te Steendorp (linkeroever), ongeveer 4 km westwaarts.

2 juli: alles normaal met het jong.

3 juli: de adulte vogels worden samen gezien.

4 juli: opnieuw worden de oudervogels samen waargenomen.

5 juli: het jong houdt zich vooral bezig met veren poetsen. Een oudervogel zweefde nogal laag boven een populierenbos dicht bij de Schelde, toen hij plots werd aangevallen door een zeer agressieve Boomvalk (*Falco subbuteo*) die in dat bos broedde. De Boomvalk achtervolgde de wouw hardnekkig tot aan de overzijde van de Schelde (± 400 m). Toen de Zwarte Wouw aanstalte maakte om terug naar Bazel te vliegen werd hij opnieuw door de onstuimige Boomvalk verjaagd. De wouw vloog dan weg boven de fabrieken van Hoboken (rechteroever).

6 juli: geen adulten gezien in de omgeving van de horst.

9 juli: beide oudervogels zweven nogmaals samen boven het gebied.

11 juli: het jong staat rechtop aan de rand van het nest en kijkt voortdurend rond.

12 juli: het jong begint met vleugeloefeningen.

17 juli: voor de derde maal tijdens dit broedseizoen wordt door één van ons een Zwarte Wouw gezien te Weert, die ditmaal werd lastig gevallen door twee Torenvalken (*Falco tinnunculus*).

19 juli: ongeveer om het half uur wordt een prooi aangebracht. Meestal zijn het ratten. Terwijl één van de oudervogels bij de horst vertoefde werd zijn partner opgemerkt in het Schauselbroek te Temse, duidelijk onderweg naar Bornem op de rechteroever (ongeveer 6 à 7 km westwaarts).

20 juli: voor het eerst wordt de roep van het jong gehoord. Het heeft ons steeds verbaasd dat noch de adulten noch het jong iets lieten horen, vooral omdat er in meerdere werken sprake is van luidruchtige vogels (Peterson et al., 1976).

Mogelijk was dit door de grote afstand voor ons niet altijd hoorbaar.

21 juli: het jong slaat weer hevig met de vleugels. Er wordt een rat aangebracht. De prooien worden gewoon neergelegd op de horst waarna de adulten onmiddellijk weer wegvliegen. Die dag wordt ook weer een wouw in Tielrode gezien.

22 juli: er werd waarschijnlijk een muis aangebracht. Het jong loopt langs de rand van het nest. Hoog boven het terrein zweven 5 Buizerds, waaronder één juveniel exemplaar.

24 juli: voor het eerst wordt het jong vliegend gezien. Enkele malen keert het terug naar de horst om deze dan definitief te verlaten. Een troep Ekster (*Pica pica*) volgde het hele gedoe met veel interesse. Toen de jonge wouw niet meer naar het nest terugkeerde ging heel de bende ter plaatse de krenge opruimen. De volgende dagen brachten de adulten prooien aan in het broedbos en niet meer op de horst.

27 juli: 1 eks. te Branst (Bornem) op de rechteroever op ongeveer 11 km in WZW-richting.

26 juli: de adulte vogels zijn zeer actief. Het jong laat zich echter niet zien.

27 juli: het jong laat een luide schreeuw horen. Het zit niet ver van de horst. Een van de oudjes bracht een prooi en bleef nadien meerdere minuten op een houten stalletje voor het broedbos zitten.

29 juli: het jong vliegt even buiten het bos om er echter snel terug in te verdwijnen. De oudervogels zweven op een bepaald moment samen met vier Buizerds boven de polder. Na een poos verdreven de Zwarte Wouwen de Buizerds uit hun broedgebied. Dit gedrag werd voordien nooit waargenomen.

31 juli: de jonge wouw laat meerdere malen zijn bedelroep horen. Het is een snelle opeenvolging van een korte en krachtige ééntonige klank (kek). Hij reageert zelfs eenmaal op een voorbijvliegende Buizerd. Het jong verplaatste zich meerdere keren in het bos zonder dat we het echter in zicht kregen.

3 augustus: het jong wordt nog steeds in zijn bos gevoed. Hij begroet telkens de adulte vogels met zijn luide roep. Eenmaal worden de resten van een konijn aangebracht.

9 augustus: dit had een dramatische dag kunnen worden. Er werd namelijk een eendenjacht georganiseerd in het wouwenbos. Het jong bleef de hele tijd in het bos terwijl beide oudervogels er boven zweefden. Bijna werd een der wouwen geschoten omdat er een eend langs vloog. Vooraf werd er met de jachtwachter gesproken die ons had beloofd dat er in het bos niet zou gejaagd worden. Waarschijnlijk werd hij door de fanatieke schieters onder druk gezet. Het nestbos is nu eenmaal een van de traditionele eendenverzamelplaatsen van de polder. Dit voorval bewijst nogmaals hoe moeilijk het is een compromis te sluiten met mensen die natuurbescherming en

-beheer op een totaal andere manier zien, namelijk in functie van hun „sport”.

10 augustus: de jonge wouw zit gedurende meer dan een uur in een grote populier op niet meer dan 100 m van onze observatiepost. Het verenkleed was bijna over heel het lichaam donkerbruin, met lichtbruine vedertoppen. Dit gaf een geschubd effect zoals bv. bij jonge Visarenden (*Pandion haliaetus*) waar te nemen is. De kop en een deel van de nek waren bijna geheel lichtbruin. Eigenlijk was er een overgang van zeer geschubd zijn op de kop en in de nek naar steeds minder schubtekening op de rug. De flanken, de borst en de buik waren egaal donkerbruin met zeer kleine lichtere vedertoppen. Op verschillende plaatsen had het jong ook witte vlekken, vooral zijdelings, doorlopend tot op de rug. Ook was er wit aan de schouders. Deze vlekken waren niet altijd te zien. De staart was zeer onregelmatig zodat er van een gevorkte vorm geen sprake was. De vogel was opvallend beweeglijk met zijn kop. Alles wat vloog hield hij in het oog. Vooral zwevende Buizerds leken hem te boeien. Meermaals hield hij zijn vleugels open in de zon. Ter vergelijking geven we de beschrijving van een jonge Zwarte Wouw volgens Cramp en Simmons (1980): „De kruin en hals zijn bruin met witte strepen. Wit is soms overheersend. De rest van de bovendelen is donkerbruin met lichte vederpunten. Zijkanten van kop, kin en keel zijn lichtbruin met zwarte strepen. Borst en flanken zijn eerder bruin met roomkleurige of donkere strepen. Buik lichter. Staart en vleugelpennen hebben lichte toppen. Boven- en onderdekveren bruin met opvallend lichte vedertoppen. Hoeveelheid lichte vederpunten en roomkleur is variabel. Sommige individuen zijn veel donkerder dan andere”.

16 augustus: In de vooravond wordt een adulte Zwarte Wouw opgemerkt boven de loodsen in Hemiksem (rechteroever). Hij pikte iets op van het dak van een der loodsen, wat naderhand een dode paling bleek te zijn. Hij wordt voortdurend lastig gevallen door meerdere kraaien en een juveniele Torenvalk. De wouw keert nadien naar Bazel terug.

17 augustus: twee van ons zijn tot onder de nestboom van de wouwen geweest. Heel het nest was al naar beneden gedonderd. Er werd slechts één schedel gevonden, namelijk van een Zwarte Rat (*Rattus rattus*). Wat verder in het bos werden wel meerdere prooiresten gevonden: twee vissoorten (waaronder vermoedelijk een brasem) en twee vrij grote palingen, en verder vier vleugels van jonge Fazanten (*Phasianus colchicus*).

21 augustus: 1 eks. boven het fort van Steendorp.

28 augustus: rond 18.00 u. wordt de jonge wouw zwevend in het gebied waargenomen. De lichtbruine kop en de korte gehavende staart vallen enorm op.

13 september: voor de meesten onder ons was dit de laatste dag dat ze een Zwarte Wouw in het gebied konden waarnemen in 1980.

29 september: Een Zwarte Wouw werd achtervolgd door een troep Spreeuwen (*Sturnus vulgaris*). Het was onmogelijk uit te maken of het een adult of een juveniel exemplaar betrof. Dit was de allerlaatste waarneming van de soort te Bazel dit seizoen.

De laatste jaren is de Zwarte Wouw geen zeldzame verschijning meer in onze streken. Ter illustratie enkele data uit voorbije jaren:

- 3 mei 1978: een eks. naar ZW boven het Schauselbroek te Temse.
- april 1979: broedpoging te Bornem. Tussen de nestplaats van 1979 en die van 1980 bedraagt de afstand ongeveer 8 km.
- 21 mei 1979: 1 eks. boven het fort te Steendorp.
- 9 juni 1979: boven de oude kleiputten te Steendorp-Rupelmonde.
- 6 en 18 mei, 16 juni en 11 september 1979 te Weert, omgeving nestplaats 1979.

We mogen rustig stellen dat alle geciteerde waarnemingen uit 1979 terug te brengen zijn tot het broedgeval in Bornem. Men kan veronderstellen dat het paar uit Bornem in 1980 in Bazel is komen broeden. Zwarte Wouwen blijken zeer sterk gebonden te zijn aan hun geboorteplaats, alhoewel dit slechts tot uiting komt wanneer ze volwassen zijn. Van de eerstejaarsvogels kwamen in Duitsland slechts 8 % in een gebied gelegen tussen 0 en 100 km van hun geboorteplaats. Voor adulte vogels was dit percentage opgelopen tot 91 % (Newton *l.c.*). Door het lukken van het broedsel in 1980 is de kans dat de Zwarte Wouw in 1981 opnieuw een broedpoging in Vlaanderen onderneemt toegenomen.

De Bazelse polders en de omringende gebieden zijn van uitzonderlijke waarde voor roofvogels. Binnen een straal van een paar kilometer broeden naast de Zwarte Wouw, twee Buizerds, één Boomvalk, minstens één Torenvalk, twee Ransuilen (*Asio otus*), meerdere Steenuilen (*Athene noctua*), en meer dan waarschijnlijk ook een Bosuil (*Strix aluco*). Terloops weze vermeld dat er een grote bedreiging hangt boven de polders van Groot-Kruike. De mogelijkheid bestaat nog steeds dat het gebied in de toekomst als potpolder zal gebruikt worden met alle gevolgen vandie voor fauna en flora.

Het broedsukses van de Zwarte Wouw te Bazel anno 1980 is tot stand gekomen in zeer moeilijke klimatologische omstandigheden. Vooral dank

zij de rust en het landelijk karakter van het gebied en misschien ook dank zij onze voorzichtigheid is er terug een jonge wouw in Vlaanderen uitgevlogen. Het toont aan dat ondanks een onmiskenbare toename van allerlei bedreigingen voor de ons resterende groengebieden, het nog steeds mogelijk is dat de natuur tot haar recht komt.

Dit overzicht kwam tot stand mede dank zij de gegevens en de bereidwillige medewerking van Roger Arnhem, Willy Braem, Jan de Ben, Martin de Bock, Gust Firléfijn, Jan Fonteyn, Philippe Greeve, Marc Raes, Edward Troch, François van Hoyweghen en Bert Verberckmoes.

Bibliografie

- Cramp S., K.E.L. Simmons, 1980. The Birds of the Western Palearctic, Volume II. Oxford University Press.
- D'Hertefelt H., 1980. Broedgeval van de Zwarte Wouw (*Milvus migrans*) in Bornem. Wielewaal 46: 72-74.
- Grzimek B., 1973. Het leven der dieren, deel VII. Utrecht - Antwerpen, Spectrum.
- Newton I., 1979. Population Ecology of Raptors. Berkhamsted, Poyser.
- Peterson R., G. Mountfort, P.A.D. Hollom, 1976. Petersons vogelgids. Amsterdam - Brussel, Elsevier.
- Reygaert M., J. Pollet, 1978. Een broedgeval van de Zwarte Wouw (*Milvus migrans*) te Deinze (Bachte-Maria-Leerne). Wielewaal 44: 365-372.

Résumé

Les auteurs nous rapportent un cas de nidification réussi du Milan noir (*Milvus migrans*) en 1980 à Bazel (Flandre orientale, Belgique). En 1977, 1978 et 1979 les tentatives de nidification en Flandre avaient échouées. La première réussite en région flamande avait lieu en 1976 à Moerbeke.

Summary

In 1980 breeding success of the Black Kite (*Milvus migrans*) could be noted at Bazel (Oost-Vlaanderen, Belgium). In 1977, 1978 and 1979 breeding-attempts in Flanders failed. The first Flemish successful breeding was recorded at Moerbeke in 1979.

F. Robinet, Provinciale Steenweg 23, B-2620 Hemiksem.
W. van Hoyweghen, G. de Cremerstraat 21, B-2628 Rupelmonde.

T. Temmerman, Negenoostraat 3, B-2648 Steendorp.

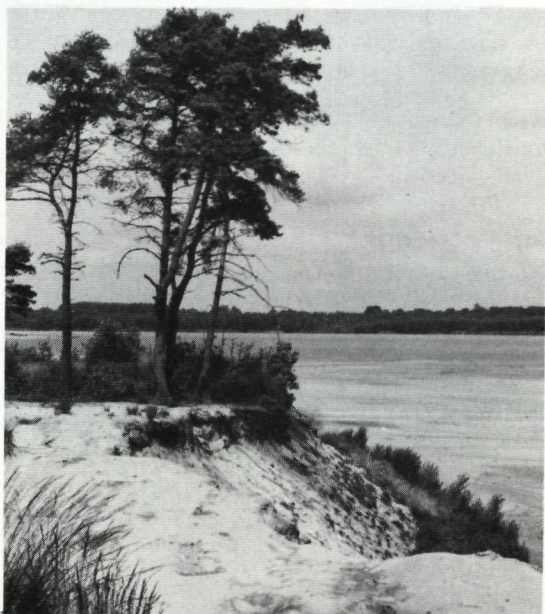
ontvangen op 4 februari 1981.

Geelpootmeeuwen, *Larus cachinnans*, in de Turnhoutse Kempen

door H. Meeus en M.-L. Meeus

Op 26, 28, 29 en 30 juli evenals op 4 augustus 1981 konden wij te Mol, in de Turnhoutse Kempen, langdurig één, doch meestal twee Geelpootmeeuwen (*Larus cachinnans*) observeren. Voor zover ons bekend zijn dit de eerste waarnemingen van deze soort zo oostelijk in het Belgische binnenland. De Geelpootmeeuw wordt de laatste jaren regelmatig en in opmerkelijk toenemende aantallen waargenomen in ons land aan de kust (R. Debruyne, pers. med.) en aan de Beneden-Schelde in het Antwerpse (J. de Ridder, pers. med.). Refererend naar een aantal recente reakties, gepubliceerd in *British Birds* 74 (1981): 349-353, omtrent veldterminatie van Geelpootmeeuwen en hun ondersoorten, vonden we het zinvol ook onze bevindingen kenbaar te maken.

Onze Geelpootmeeuwen te Mol werden steeds in de late namiddag aangetroffen, pleisterend op een van de slikken in de grote zandwinningsput aan de Schansheide. Ze bevonden zich meestal in gezelschap van enkele tientallen Kokmeeuwen (*Larus ridibundus*), waarvan de meeste reeds in winterkleed, enkele Zilvermeeuwen (*Larus argentatus*), waarvan de meeste eveneens reeds in winterkleed, enkele Stormmeeuwen (*Larus canus*), en een vijftien- tot twintigtal Kleine Mantelmeeuwen (*Larus fuscus*), waaronder enkele adulte en een groot aantal immature

De grote zandwinningsput aan de Schansheide
te Mol

Foto : H. Meeus

eksemplaren. De sterke bestandsuitbreiding van grote meeuwensoorten, in alle landen die konsumptiemaatschappijen met grote afvalproductie herbergen, is ook in het Turnhoutse merkbaar. Het laatste decennium werden in ongewoon toenemende mate Zilvermeeuwen in onze streek waargenomen, aanvankelijk vooral in het najaar en 's winters, doch geleidelijk aan in alle seizoenen. Alhoewel de laatste jaren eveneens geregeld Kleine Mantelmeeuwen in de Turnhoutse Kempen werden gezien, was het de eerste maal dat een zo groot aantal in deze periode van het jaar kon geobserveerd worden.

Herhaald waarnemen, gedurende geruime tijd, met goed optisch materiaal, en vanop eerder korte afstand (25 tot 50 meter), liet ons toe relatief nauwkeurige veldnotities van onze Geelpootmeeuwen te maken. Het ging om twee adulte eksemplaren. Beide vogels waren duidelijk groter dan de aanwezige Zilvermeeuwen en veel groter dan de eerder talrijk aanwezige Kleine Mantelmeeuwen. Ze leken hoger op de poten te staan dan de Zilvermeeuwen en namen een rechte houding aan. Ook de massieve snavel leek groter dan deze van de aanwezige Zilvermeeuwen en was diepgeel met een relatief grote en zeer opvallende rode gonysvlek. De egaal leigrijze mantels waren bij gelijke belichting duidelijk ietwat donkerder dan deze van de Zilvermeeuwen, doch echter heel wat lichter dan deze van de Kleine Mantelmeeuwen. De kop was bij beide eksemplaren helderwit zonder enige streping, evenals de nek en de onderdelen. De iris was bij beide geel, de oogring rood. De vleugelpunten vertoonden relatief veel zwart. De buitenste handpen had een duidelijke subterminale witte vlek, terwijl de tweede buitenste handpen een wat kleinere, doch eveneens in vlucht goed zichtbare soortgelijke vlek vertoonde. De poten waren opvallend diepgeel, veel meer uitgesproken dan deze van de aanwezige adulte Kleine Mantelmeeuwen. We konden meermaals de herhaalde, krachtige, sterk gutturale roep van een der Geelpootmeeuwen beluisteren.

De waargenomen kenmerken laten vermoeden dat het hoogst waarschijnlijk om Mediterrane Geelpootmeeuwen (*L. c. michahellis*) ging. De door ons genoteerde gegevens pleiten het meest voor mannelijke eksemplaren van deze ondersoort (De Heer 1981, Grant 1980, Isenmann 1973). Na de publikaties over de opmars naar het noorden en de snel evoluerende status van de Geelpootmeeuw met broedgevallen in Frankrijk (Nicolau-Guillaumet 1977) en in Zwitserland (Winkler 1980), en een toenemend aantal

waarnemingen langs de Franse Pas-de-Calais (Redman 1981) en de Nederlandse kust (De Heer *l.c.*) evenals in Zuid- en Midden-Engeland (Grant en Hume 1981, Hume 1978, Mallalieu en Hodge 1981, Vinicombe 1981), beantwoordt het steeds frekwenter verschijnen van deze meeuw in ons land feitelijk aan de verwachtingen.

Reeds eerder werd in dit tijdschrift gewezen op de moeilijkheden omtrent subspecifieke determinatie van Zilvermeeuwen (Debruyne 1980, Van den Steen 1975). De reeds langer bestaande tendens om de Geelpootmeeuw als een afzonderlijke soort te beschouwen (Kist 1961) lijkt meer en meer veld te winnen (Spaans 1980). Het feit dat aan de zuidelijke Franse Atlantische kust Geelpootmeeuwen en Zilvermeeuwen naast elkaar broeden zonder bastardering, en de resultaten van recent onderzoek in Frankrijk, ondersteunen dit. In de „Dutch Birding Association Checklist” (Oreel 1980) en de nieuwe naamlijst voor België en Nederland die onlangs in ons tijdschrift werd gepubliceerd (Becuwe en Oreel 1981) wordt de Geelpootmeeuw dan ook als afzonderlijke soort vermeld. De Mediterrane Geelpootmeeuw, dus de subspecies *michahellis*, werd in Nederland tweemaal met zekerheid vastgesteld: een vondst op het eiland Marken in 1965 van een in 1964 in Joegoslavië geringde pullus (Herroelen 1981, Stromar 1965) en een vondst te Oostvoorne in 1966 van een in 1965 bij Marseille in Frankrijk geringd exemplaar (Commissie voor de Nederlandse Avifauna 1970). De Heuglins Geelpootmeeuw (*L. c. heuglini*) evenals de Kaspische Geelpootmeeuw (*L. c. chachinnans*) werden waarschijnlijk ten onrechte op de Nederlandse lijst geplaatst (De Heer *l.c.*). Nochtans zijn er gevallen van de ssp *cachinnans* in Noordwest-Europa, namelijk een in september 1953 op Helgoland geschoten exemplaar dat enkele maanden voordien in de Krim was geringd (Goethe en Jungfer 1956), een vondst in mei 1960 aan de baai van de Somme (Frankrijk) en drie terugvangsten in Denemarken van aan de Zwarte Zee geringde pulli (Adelholt 1958, Nicolau-Guillaumet *l.c.*). Alle andere gegevens wijzen er echter op dat het de Mediterrane subspecies is die zich geleidelijk maar zeker noordwaarts naar onze streken uitbreidt, waardoor het overlappingsgebied met de Zilvermeeuw steeds groter wordt. Dat het hier en daar om hybride exemplaren van *L. argentatus* x *L. fuscus* zou gaan zoals door sommigen, o.a. Morley (1979) wordt gesuggereerd, kan bij de door ons te Mol geobserveerde exemplaren, op grond van wat Harris (1978) hierover schreef, vrijwel uitgesloten worden.

Bibliografie

Adelholt E., 1958. Gefangster i Danmark 1900-1955 af

- fugle ringmaerkede i udlandet. Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 52: 153-280.
- Becuwe M. en G.J. Oreel 1981. Naamlijst van in België en Nederland waargenomen of vastgestelde vogelsoorten en hun ondersoorten. Wielewaal 47: 363-376.
- Commissie voor de Nederlandse Avifauna. 1970. Avifauna van Nederland, Tweede druk. Leiden, E.J. Brill.
- Debruyne R. 1980. De ringvangst van een Geelpootzilvermeeuw *Larus argentatus* subsp. te Adinkerke-De Panne (West-Vlaanderen). Wielewaal 46: 378-382.
- De Heer P. 1981. Over herkenning van Geelpootmeeuw en voorkomen in Nederland. Dutch Birding 2: 131-139.
- Goethe F. en W. Jungfer. 1956. Fremde Silbermöwenformen an deutschen Küsten. Vogelwarte 18: 152-157.
- Grant P.J. 1980. Field identification of west Palearctic gulls, Part 3. British Birds 73: 113-158.
- Grant P.J. en R.A. Hume. 1981. Herring Gull with characters of Mediterranean race in Kent. British Birds 74: 350-351.
- Harris M.P., C. Morley en G.H. Green. 1978. Hybridization of Herring and Lesser Black-backed Gulls in Britain. Bird Study 25: 161-166.
- Herroelen P. 1981. Eerste ringvondst van een zuidelijke Geelpootzilvermeeuw *Larus cachinnans michahellis* in Nederland. Wielewaal 47: 129-130.
- Hume R.A. 1978. Variations in Herring Gulls at a Midland roost. British Birds 71: 338-345.
- Ismann P. 1973. Biometrische Untersuchungen an der Gelbfüßigen Silbermöwe (*Larus argentatus michahellis*) aus der Camargue. Vogelwarte 27: 16-24.
- Kist J. 1961. „Systematische” beschouwingen naar aanleiding van de waarneming van Heuglins Geelpootzilvermeeuw, *Larus cachinnans heuglini* Bree, in Nederland. Ardea 49: 1-50.
- Mallalieu M. en T.N. Hodge. 1981. Yellow-legged Herring Gulls in north Kent. British Birds 74: 351-352.
- Morley C. 1979. Variations in Herring Gulls. British Birds 72: 389-390.
- Nicolau-Guillaumet P. 1977. Mise au point et réflexions sur la répartition des Goélands argentés *Larus argentatus* de France. Alauda 45: 53-73.
- Oreel G.J. 1980 Dutch Birding Association Checklist: deel 2. Dutch Birding 2: 82-104.
- Redman P.S. 1981. Yellow-legged Herring Gulls in France and Britain. British Birds 74: 349-350.
- Spaans A.L. 1980. Verslag „First International Symposium on the Laridae”. Vogeljaar 28: 192-196.
- Stromar L. 1965. [Vierjährige Silbermöwenberingung, *Larus argentatus* Pontopp., auf den Inselchen Mrkan und Bobara in Dalmatien] Larus 19: 133-144.
- Van den Steen, J. 1975. De problematiek omtrent subspecifieke determinatie van Geelpootzilvermeeuwen (*Larus argentatus* subsp.). Wielewaal 41: 359-364.
- Vinicombe K. 1981. Yellow-legged Herring Gulls in Britain. British Birds 74: 352-353.
- Winkler R. 1980. *Larus argentatus*. In: A. Schifferli, P. Gèroutet en R. Winkler. Verbreitungsatlas der Brutvögel der Schweiz. Sempach, Schweizerische Vogelwarte.

Résumé

Du 26 juillet jusqu'au 4 août 1981, deux Goélands leucophées, probablement de la sous-espèce méditerranéenne „michahellis” (*Larus cachinnans michahellis*), ont été observés à Mol en Campine Turnhoutoise.

Summary

From 26 July until 4 August 1981 two Yellow-legged Herring Gulls, probably of the „michahellis” subspecies (*Larus cachinnans michahellis*) have been observed at Mol (Turnhoutian Campine) in the Belgian inland.

Dr. H. Meeus en M.-L. Meeus, Langvenstraat 25, B-2300 Turnhout.

Meeuwen met kleurmerken

door Paul Vandenbulcke

Regelmatig zien we meeuwen met kleurmerken, doch dikwijls weten we niet tot wie we ons moeten richten om inlichtingen over de waargenomen vogels te verkrijgen. Onlangs werd binnen de meeuwenwerkgroep in Engeland een zo compleet mogelijke lijst gepubliceerd van alle gebruikte kleurmerken. Hieronder vindt U een gekondenseerde lijst, welke U toelaat om van bepaalde waarnemingen iets meer te weten te komen. Beter ware het nog om alle waarnemingen van meeuwen met kleurmerken te coördineren via één persoon, die er dan voor zorgt dat de nodige inlichtingen verzameld worden. Deze

zouden dan geregeld gepubliceerd worden in „de Wielewaal”. Ik wil hier gerust voor instaan.

Ondanks de hiernavolgende tamelijk volledige lijst, zal het toch nog regelmatig voorkomen dat meeuwen met kleurmerken gezien worden, waarvan de oorsprong niet te achterhalen is. Indien U zelf met kleurmerken werkt, of U weet dat een ringgroep in binnen- of buitenland kleurringen (of vlaggen) gebruikt, en dit is niet vermeld in onderhavige lijst, gelieve me dit dan mede te delen zodat deze lijst kan aangevuld worden.

Enkele waarnemingen uit de kuststreek van meeuwen met merktekens.

1979

01/07 3de jaars Grote Mantelmeeuw	links metaal/rood	Blankenberge
22/07 adulte Kokmeeuw	blauwe (2 cm hoog) rechts metalen links	Blankenberge
22/07 adulte Kokmeeuw	rode (2 cm hoog) rechts metalen links	Blankenberge
29/07 adulte Kokmeeuw	witte (2 cm hoog) links metalen rechts	Blankenberge
29/07 adulte Zilvermeeuw	rechts blauw/groen links rood/metaal Geringd als 1ste jaars te Durham op 14/11/73 door Monaghan	
29/07 3de jaars Grote Mantelmeeuw	rode links metaal rechts boven knie	Blankenberge
02/09 adulte Grote Mantelmeeuw	links metaal rechts geel/metaal	Blankenberge
01/10 3de jaars Grote Mantelmeeuw	links metaal/rood	Zandvoorde

1980

30/04 adulte Zilvermeeuw	links metaal/groen	Maleveld
15/06 adulte Zilvermeeuw	links rood/metaal rechts blauw/groen Zelfde als op 29/07/79	Blankenberge
adulte Zilvermeeuw	rechts geel/metaal	Blankenberge
1ste zomer Kleine Mantelmeeuw	links metaal + rood	Blankenberge
17/06 adulte Zilvermeeuw	links metaal/zwart	Maleveld
27/06 adulte Zilvermeeuw	rechts metaal/zwart	Maleveld
30/06 adulte Zilvermeeuw	links zwart	Maleveld
adulte Kokmeeuw	links metaal/rood	Maleveld

06/07	adulte Zilvermeeuw	links rood/metaal rechts blauw/groen	Blankenberge
	Zelfde exemplaar als op 29/07/79 en 15/06/80		
	adulte Zilvermeeuw met gele poten	links metaal met lip links onder zwart met oranje tekens erop.	Blankenberge
23/08	2de zomer Zilvermeeuw	links brede gele ring rechts metaal	Blankenberge
07/09	1ste jaars Zilvermeeuw	links wit/bleekblauw rechts rood/wit	Blankenberge
22/12	adulte Zilvermeeuw	links metaal/groen	Maleveld
1981			
05/01	adulte Zilvermeeuw	links oranje/swart rechts rood/donkergroen	Maleveld
17/02	1ste winter Zilvermeeuw	links wit/bleekblauw rechts zwart/bleekblauw	Maleveld

LIJST VAN GEKLEURINGDE MEEUWEN.

(naar N. Duncan, 1981, Colour ring and tagging register, GSG Bulletin Nr. 3, p. 29-39).

Indien niet gespecificeerd dragen ze ook nog een metalen ring. Eerst staat de naam van de ringer, daarna de ringplaats en de kleurencombinaties en laatste de start- en einddatum.

DRIETEENMEEUW - *RISSA TRIDACTYLA*

BRITSE EILANDEN

Coulson, North Shields: 2 of 3 ringen met ingegrifte symbolen blauw, bruin, donker- en bleekgroen, rood, zwart, oranje, grijs, wit en geel. Start 1954, einde 1990.
Lloyd, Great Saltee Ireland: groene ring links. Start 1979.

Perrins, Skomer: 3 kleurringen bij volwassen vogels.
Stephenson, Landedon cliffs Kent: rode kleurring in 1977. Start 1977.

NEDERLAND

Swennen, Texel: 1 tot 3 kleurringen + metalen ring; rood, wit, en bleekgroen. (1972).

FRANKRIJK

Monnat: 3 kleurringen, wit, geel, oranje, rood, groen, zwart.

DWERMEEUW - *LARUS MINUTUS*

BRITSE EILANDEN

Lancashire Group, Liverpool: in functie van leeftijd, volwassenen kleurring rechts en juveniele links. Start 1978.

Roberts, N.E. England: blauwe kleurring. Start 1980.

KOKMEEUW - *LARUS RIDIBUNDUS*

BRITSE EILANDEN

Deans, Essex & Kent: rode, blauwe en groene ring. Start 1972/73 - einde 1975?

Jones, Manchester: wit, oranje, groen, geel en blauw. Start 1979 - einde 1981.

Ferns, Cardiff: gele vlag met Nr. A02, A03, A48, A95, B17, A39. Start 1974 en einde 1975.

Grant, Midlothian: vleugelvlag, groen, bruin en geel. Geëindigd 1969.

Maff, Z. Engeland: alle vogels geel gekleurd. 1973/74 met bleekgroene, 1974/75 met rood en 1975/76 gele ring.

NEDERLAND

Osieck, Amsterdam: 2 kleurringen + metalen ring; rood, wit, geel, zwart, bruin, bleekblauw en bleekgroen. Start 1977 en einde 1979.

Spaans, Den Haag: 1 tot 4 kleurringen waarvan maximum 3 per poot, + metalen ring; rood, zwart en geel. Start 1962 en einde 1964.

Van Rhen, Nederland: pulli met 6 mm ringen; donker- en bleekblauw, oranje, roos, wit, paars, zwart, geel, bleek- en donkergroen. 10 mm ringen; rood, wit, zwart, geel, bleekgroen en donkerblauw. Grote ringen; geel. Start 1977 en einde 1979?

BELGIE

Paulussen, Lichtaart: rood vleugelmerk met letter en cijfers + metalen ring K.B.I.N. + kleurring. Start 1978.

STORMMEEUW - *LARUS CANUS*

BRITSE EILANDEN

Booth, Orkney: niet gespecificeerde kleuren, ring 7 mm hoog. Start 1973 en einde 1978?

Deans, Foulness: rood, blauw, groen, geel, wit en zwart; 1 ring per vogel. Start 1972/73 en einde 1975, mogelijk vroeger.

Whilde, Ireland: 60 pulli met blauw rechts en 59 pulli met oranje rechts. BTO ring links. Start 1979.

Douse, Nairn/Grampian: geel vleugelmerk met nummer.
Jones, Manchester: wit, oranje, groen, geel en blauw. Start 1979 en einde 1982.

GROTE MANTELMEEUW - *LARUS MARINUS*

BRITSE EILANDEN

- Beaman, Orkney: combinatie van 3 ringen; geel, rood, wit, zwart, oranje, groen, bruin en grijs. Start 1974 en einde 1977.
- Coulson, Noord Engeland & Schotland: combinatie van 3 ringen; geel, rood, blauw, wit, oranje, bleek- en donkergroen, zwart en grijs (sommige met symbolen). Deans, details zoals bij Kokmeeuw. Start 1972 en einde 1975?
- Green, St. Margaret's Island: 1971 rood rechts, 1972 rood links, 1973 blauw links, 1974 blauw rechts, 1975 oranje rechts. Start 1971?

KLEINE MANTELMEEUW - *LARUS FUSCUS*

BRITSE EILANDEN

- Davis, Skokholm: geel met 2 zwarte letters of cijfers. Start? en einde 1972.
- Coulson, Schotse eilanden: nestjongen met in 1978 geel, 1979 rood, 1980 blauw, 1981 oranje, zwart en wit. Start 1978 en einde 1982.
- Duncan, Isle of May: 1974 oranje, 1975 rood, 1976 geel, 1977 bleekgroen. Start 1974 en einde 1977.
- Flegg, St. Kilda: wit.
- Galusha, Walney: geen metalen ring; 3 ringen combinatie van rood, wit en blauw.
- Monaghan, Strathclyde: 3 kleurringen waarvan 1 met de metalen ring, kleuren zoals bij Zilvermeeuw. Start 1979.
- Perrins, Skomer: 3 kleurringen bij adulte en 1 bij pulli.
- Porter, Walney: 4 kleurringen, rood, wit en blauw; geen geen metalen ring.
- Skokholm B.O.: Skokholm: 3 ringen; rood, wit, groen, zwart, oranje, rood, blauw, geel en bruin. Start 1963 en einde 1969.
- Spence, Lancashire storten: 4 ringen, zwart of wit + metaal links en 3 kleuren rechts. Start 1980.
- Stanley, Z. Engeland: 1973-74 bleekgroen, 1974-75 rood, 1975-76 geel. Vogels geel gekleurd.

ZILVERMEEUW - *LARUS ARGENTATUS*

BRITSE EILANDEN

- Coulson & Co, Scarborough-Blackpool: 4 kleurringen + BTO ring ook 3 kleurringkombinaties. Rood, blauw, geel, bleek- en donkergroen, bruin, wit, zwart, grijs en oranje. Sommige met symbolen. Sinds 1981 een kleurring rechts en 3 kleurringen + BTO ring links. Nestjongen met jaarkleurringen 1978 geel, 1979 rood, 1980 blauw, 1981 oranje. Start 1974 en einde 1990.

Davies, Skokholm: 1 kleurring met 2 letters of 2 cijfers meestal geel, soms blauw of rood. Start? en einde 1972.

Duncan, Isle of May: Nestjongen met jaarkleurring; 1974 oranje, 1975 rood, 1976 geel, 1977 bleekgroen. Start 1974 en einde 1977.

Flegg, St. Kilda: witte ring + BTO ring.

Hart, Walney: 3 en 4 kleurringen + vleugelmerken. Bleekgroengeel, oranje, met 2 cijfers of 1 letter. Sommige met BTO ring. Wit, rood, groen, grijs, zwart, blauw, oranje en geel. Start 1979 en einde 1981.

Parsons, Isle of May: Nestjongen met jaarkleurring + BTO ring 1966 rood, 1967 geel, 1968 blauw, 1969 zwart. Sommige adulte vogels met 3 kleurencombinatie + BTO ring.

Porter, Walney: zoals bij Kleine Mantelmeeuw.

Rock, Bristol: Kleurring + BTO ring. Start 1980?

Skokholm, Skokholm: 3 kleurencombinatie; rood, wit, groen, zwart, oranje, blauw, geel en bruin + BTO ring. Start 1963 en einde 1969.

Whiten, Isle of May: rood en geel gestreepte ring boven BTO ring links, 2 kleuren rechts. Start 1978 en einde 1982?

NOORWEGEN

Barrett, N. Noorwegen: 4 kleuren combinatie + Stavanger ring. Links geel/rood, rechts combinaties van zwart, wit, bleek- en donkergroen, geel, oranje, rood, blauw en grijs. Start 1981.

NEDERLAND

Braaksmas, Nederland: pulli met wit, blauw, groen, geel, rood en zwart + metalen ring. Start 1954 en einde 1961. Terschelling: 1 tot 4 kleurringen + metalen ring rood, zwart, blauw, geel, groen en wit. Start 1966 en einde 1969.

Wanders, Den Haag: 4 ringen (2/2); donker- en bleekblauw, oranje, rood, zwart en wit. Start 1980?

FRANKRIJK

Camberleni, Bretagne: 3 kleurringen + metalen ring; zwart, wit, rood, oranje, geel, groen en blauw. Start 1978 en einde?

SPANJE

Vilagrassa, Middellandse zee: subspecies *michahellis*: rechts 2 kleurringen met blauw en geel, groen en geel, zwart en geel. Metalen ring links. Start 1980 en einde?

MAROKKO

Beaubrum, Marokko: subspecies *michahellis*: pulli met rechts roos en links metalen ring. Start 1980 en einde?

P. Vandenbulcke, Bossuytlaan 78, 8320 Assebroek.

Bedenkingen bij de opening van de jacht in Vlaanderen

(seizoen 1981-1982)

De besluiten tot opening van de jacht zijn in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd.

- Wat de openings- en sluitingsdata betreft zijn er geen opmerkelijke verschillen waar te nemen ten opzichte van de voorgaande jaren. De opening van de jacht op patrijs vormt hierop een uitzondering. Patrijzen mogen dit jaar bejaagd worden vanaf 19 september en dit op uitdrukkelijk verzoek van talrijke jagersverenigingen en na advies van de Vlaamse Hoge Jachtraad. Aangezien de patrijs een standvogel is hebben de jagers er zelf alle belang bij om zelf het afschot te regelen en derwijze hun jachtveld voor de toekomst veilig te stellen.

- De houtsnip en de watersnip blijven verder beschermd.

Na overleg met de bevoegde Ministers of Staatssecretarissen van de drie Gewesten kon een éénvormig openingsbesluit opgesteld worden voor wat de jacht op waterwild betreft. Dit betekent dat voortaan de jacht op de watersnip ook in Wallonië en Brussel verboden is terwijl anderzijds de grauwe gans en de kolgans niet langer mogen bejaagd worden in Vlaanderen.

Het is verheugend vast te stellen dat de beslissing in verband met de houtsnip navolging heeft gevonden in Brussel.

Deze beslissing houdt tevens in dat er geen houtsnippen meer mogen verhandeld worden in Vlaanderen en in Brussel.

- Voor het eerst wordt de jacht niet toegelaten op hermelijn, wezel en bunzing. De bescherming van deze kleine roofdieren, behorende tot de materachtigen is ten volle verantwoord in het Vlaamse gewest rekening houdend met de beperkte verspreiding ervan.

Een aantal nieuwigheden vooral gericht op het bevorderen van de weidelijke jacht hebben te maken met de reglementering van de jachtmethoden.

Zo is het voortaan verboden :

- levende lokvogels te gebruiken;

- te jagen op moerassen, vijvers e.d. waarvan meer dan de helft van de oppervlakte met ijs is bedekt;

- te jagen op minder dan 200 m. van een voederplaats waarop granen zijn gestrooid;
- gebruik te maken van gifeieren en klemmen;
- te jagen met vuurwapens op minder dan 100 m. van bewoonde huizen.

- Op advies van de Vlaamse Hoge Jachtraad heeft Minister Galle tevens een paar maatregelen genomen die van kracht worden vanaf 1 januari 1982.

De minimumoppervlakte om op waterwild te jagen wordt vanaf dat ogenblik gebracht op 3 ha in plaats van 1 ha.

Tevens wordt er dan een regeling van kracht in verband met het uitzetten van wild.

Het afschieten van pas vrijgelaten fazanten of andere wildsoorten heeft inderdaad niets meer met jacht te maken en sluit daarenboven op hevig verzet van de dierenbescherming.

Het uitzetten van wild zal derhalve alleen nog gebeuren vóór de dertigste dag die de opening van de jacht op een bepaalde wildsoort voorafgaat.

- Tenslotte overweegt Minister Galle de herziening van de jachtwet door middel van een decreet op de jacht in Vlaanderen.

De jachtwet dateert van 1881, is niet overzichtelijk en dient dringend aangepast te worden aan een aantal internationale overeenkomsten.

Onder de belangrijkste en dringendste aanpassingen dienen vermeld de herziening van soorten die als jachtwild worden bestempeld en de loskoppeling van de opening van de jacht aan de handel in wild.

Een ontwerp van decreet is thans in voorbereiding en zal in het najaar voor advies voorgelegd worden aan de Vlaamse Hoge Jachtraad.

Overgenomen uit Info-Leefmilieu 1981/4

Ornitologisch Nieuws 1981/10

Indien niet anders vermeld, hebben alle waarnemingen betrekking op 1981.

De vermelde waarnemingen werden door ons niet op hun juistheid onderzocht en een aantal onder hen dient nog ter homologatie te worden voorgelegd.

De nummering van de vogels is deze die werd aangegeven in **De Wielewaal 47** (oktober 1981).

Gebruikte tekens:

* vondst

v ringvangst

BAHC: Van deze waarnemingen moet spontaan een gedetailleerd verslag worden overgemaakt aan de sekretaris van het Belgisch Avifaunistisch Homologatie Comité: P. Herroelen, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek.

00800. Kuifaalscholver (*Phalacrocorax aristotelis*) BAHC

6/4 Nazareth 6 eks. naar N (ROJ, ROJ); 12/4 Zeebrugge 1 eks. (VW Oostende); 14 en 15/5 Zeebrugge 1 juv. (DST, BOL.); 29/7 Zeebrugge 1 eks. (VIL.).

01080. Ralreiger (*Ardeola rallioides*) BAHC

11/4 Nazareth 1 eks. in practkleeft naar N (ROJ, ROJ); 5/6 Kalmthout 1 ad. pleisterend (DRF).

01210. Grote Zilverreiger (*Egretta alba*) BAHC

13/7 Wetteren 1 ad (VVT); 2/9 Zwijndrecht 1 eks. (VEI, DUV, JSL.).

01630. Sneeuwvangs (*Anser caerulescens*) BAHC

7/4 Zeebrugge 1 eks. naar NO over zee samen met 13 Grauwe Ganzen (VW Oostende).

01700. Nijlgans (*Alopochen aegyptiacus*) BAHC

mogelijk ontsnapte vogels.
15 tot 29/3 Snaaskerke 2 eks. (VW Oostende); 8/5 Mechelen 2 eks. ontsnapt (VBW); 11/5 Gottem 1 eks. (VVJ); 6/7 Mechelen 2 eks. ontsnapt (VBW).

02020. Witoozeend (*Aythya nyroca*) BAHC behalve ♂♂ 20 tot 25/2 Eke 1 ♂ (ROJ, ROJ, DUD, DUM) (zie ook O.N. 1981/4); 7 en 8/3 Nazareth-Kallemoeie 1 ♂ (ROJ, ROJ); 11/3 Nazareth-De Biezen 1 ♂ (ROJ, ROJ); 19/3 Nazareth-Kallemoeie 3 ♂♂ 1 ♀ (ROJ, ROJ).

02070. Koningseider (*Somateria spectabilis*) BAHC

17/12/80 Kruishoutem 1 ad ♂ (ROJ, ROJ). Eerste waarneming voor België!

05140. Breedbekstrandloper (*Limicola falcinellus*) BAHC

26/8 Zeebrugge - Dudzele 1 eks. (STC, JSL.).

05470. Poelruiter (*Tringa stagnatilis*) BAHC

25 en 26/8 Doel 1 eks. (JSL., STC); 6/9 Kallo ander eks. (VVP, STC, JSL.).

05550. Terekrutter (*Xenus cinereus*) BAHC

8/2 Deinze 1 eks. (ROJ, ROJ); 15/2 Deinze 1 eks. naar Z (ROJ, ROJ).

05570. Amerikaanse Oeverloper (*Actitis macularia*) BAHC

14/5 St-Jan-in-Eremo 1 eks. samen met 2 Oeverlopers (ANA, BOM, COC).

05660. Middelste Jager (*Stercorarius pomarinus*) BAHC

3/1 Nazaret 1 ad naar W-ZW (ROJ, ROJ).

05790. Vorkstaartmeeuw (*Larus sabini*) BAHC

17/12/80 Nazareth 1 ad met stookolie (ROJ, ROJ); 27/8 Nieuwpoort 1 ad (NIJ).

06060. Reuzenster (*Sterna caspia*) BAHC

11/8 Knokke-Zwin 1 eks. (BUG).

06260. Witwangster (*Chlidonias hybridus*) BAHC

8/5 Lokeren 2 eks. (SMI, BMG, VRA, DUJ).

10020. Grote Pieper (*Anthus novaeseelandiae*) BAHC

3/10 Lokeren 1 eks. (STC, JSL., KEP, DVD, VBT).

10170 b. Engelse Gele Kwikstaart (*Motacilla flava flavissima*) BAHC

28/3 Oostende 1 eks., 5/4 Oostende-Zwaanhoek 1 eks., 29/4 Bredene 1 ♂, 13/4 tot 1/5 Snaaskerke 1 paartje (broedpoging) (VW Oostende); 1/5 Nazareth 1 eks. (PAW).

10170 d. Balkan Gele Kwikstaart (*Motacilla flava feldegg*) BAHC

2/5 Deinze ♂♂ (ROJ, ROJ).

Lijst der waarnemers

ANA Anselin A.; BMG Braem G.; BOM Boone M.; BOL Bogaert F.; BUG Burggraef G.; COC Colpaert E.; DRF De Ridder J.; DST De Schuyter T.; DUD Duytschaever D.; DYJ De Beule J.; DUM Duytschaever M.; DUV Dupont V.; JSL Jansen L.; NIJ Niesz J.; PAW Packet W.; ROJ Royeaerd H.; ROJ Royeaerd J.; SMI Smessaert P.; STC Steeman C.; VBW Van den Bossche; VEI Vercammen D.; VIL Van Rie L.; VRA Verstraeten A.; VVJ Van de Ven J.; VVP Van de Vijver P.; VVT Vervaeke; VW Oostende; DVD De Vijlder D.; VBT Van den Bussche W.; KEP Keirsebilck P.

Lut Sagaert, Paul van Sanden, Valère Geers, Hilda Outtier, Ornitologische Centrale, Frank Baurstraat 49, 9000 Gent.

Gegevens voor het Ornitologisch Nieuws kan men steeds mededelen op het nummer 091/22 34 13.

BELGISCH AVIFAUNISTISCH HOMOLOGATIE COMITÉ

Lijst nr. 2 van gehomologeerde en niet aanvaarde gevallen 1981

Gehomologeerde gevallen

02430. Zeearend (*Haliaeetus albicilla*): 10 januari 1981 Zandvliet (Wielewaal 47: 135) en Kalmthout (S. Peten et al.).

06060. Reuzenster (*Sterna caspia*): 27 augustus 1981 Knokke (P. de Somer)

06260 Witwangster (*Chlidonias hybridus*): 8 mei 1981 Lokeren 2 eks. (G. Braem).

Niet aanvaard

03070. Roodpootvalk (*Falco vespertinus*): 5 mei 1981 Veerle (Wielewaal 47: 245); onvoldoende gedocumenteerd wegens de zeer korte waarnemingsperiode (10 seconden).

Vier gevallen van 1981 (Reuzezwartkopmeeuw, Noordse Nachtegaal, Orpheusspottvogel, Russische Kauw) dienen door het comité nog besproken.

De aandacht van de waarnemers en ringers wordt gevestigd op het feit dat het BAHC van **veertig gevallen van 1981** nog geen bijzonderheden heeft ontvangen! De vraag is dan ook waartoe de ingestelde spoedprocedure nog dient?

P. Herroelen, sekretaris BAHC.

Boekbesprekingen

M. Louette, 1981. The birds of Cameroon. An annotated check-list.

Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Wetenschappen 43, nr. 163.

Dr. M. Louette promoveerde in 1977 aan de Universiteit te Antwerpen met een tesis over de avifauna van Kameroen en haar zoögeografische interpretatie. De nu voorliggende studie werd in 1979 door de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België bekroond met de Schouteden-prijs. Gezien tot op heden van de avifauna van het gehele grondgebied van de huidige Republiek Kameroen nog slechts één soortenlijst werd gepubliceerd, namelijk in 1911 van de hand van A. Reichenow, betekent deze studie van M. Louette een belangrijke en welkome bijdrage tot de kennis van de ornitologische rijkdom van dit deel van Afrika. De auteur maakte als ornitoloog deel uit van meerdere Belgische expedities die van 1970 tot 1977 in Kameroen werden ondernomen. Bovendien kon hij een groot aantal Natuurhistorische Musea in de gehele wereld bezoeken waar materiaal van Kameroen bewaard wordt. Al deze informatie liet de auteur toe een historisch overzicht van de ornitologie in dit land te geven en vooral een inventaris van de recente vogels samen te stellen. De nieuwe lijst die wordt voorgesteld omvat niet minder dan 848 soorten, waaronder een aantal met meerdere ondersoorten voorkomt, zodat in totaal 955 vormen worden vermeld.

In het werk wordt sterk de nadruk gelegd op het verband tussen het voorkomen van de soorten en het natuurlijk milieu in de verschillende distrikten, en dit zowel voor de broedvogels als voor de trekvogels. Dit onderzoek heeft de auteur toegelaten een aantal zoögeografische hypotesen te toetsen en zelfs enkele nieuwe te formuleren.

Niet minder dan 66 kaarten die het voorkomen van een aantal soorten situeren in de verschillende vegetatiedistrikten, illustreren dit zeer waardevolle en voor iedere in Afrika geïnteresseerde ornitoloog onmisbare werk.

Het boek is te verkrijgen bij de N.V. Brepols I.G.P., Baron F. du Fourstraat 8, B-2300 Turnhout, tegen de prijs van 900 BF.

Dr. H. Meeus

André Lawalrée. Beschermde wilde planten in België. Meise, Nationale Plantentuin van België.

Door de Nationale Plantentuin van België te Meise werd dit jaar, als bijdrage tot de viering van 150 jaar België, een boekje uitgegeven over de wilde planten in ons land die sinds het K.B. van 16 februari 1976 een volledige of gedeeltelijke bescherming genieten. Auteur is André Lawalrée, terwijl Elmar Robbrecht de Nederlandse vertaling verzorgde.

In een eerste deel wordt, aan de hand van vergelijkingen tussen inventarissen uit de vorige eeuw enerzijds en recente gegevens anderzijds, de achteruitgang van onze wilde flora geschetst. Ook worden de redenen voor dit verdwijningsproces aangegeven.

Toch lijkt deze inleiding me te pessimistisch. De auteur heeft gelijk wanneer hij stelt dat de negatieve trend zich steeds verder zet. Nochtans zijn er een aantal positieve zaken op gang gekomen die niet alleen het uitstervings- en banaliseringsproces van onze flora willen afremmen, maar zelfs de situatie ten goede willen keren.

Enerzijds zijn er de algemene maatregelen die door de

wetgever werden uitgevaardigd, we denken hierbij aan:

1. de wet op de bedreigde planten zelf, waarover dit boekje handelt, alhoewel deze wet ook nog niet volmaakt is, o.a. om volgende redenen:

- een aantal zeldzame plantesoorten zijn niet opgenomen. We denken hierbij o.m. aan Beenbreek (*Narthecium ossifragum*), bremraap- (*Orobancha* sp.) blaasjeskruid- (*Utricularia* sp.), warkruid- (*Cuscuta* sp.), ratelaar- (*Rhinanthus* sp.) en kartelbladsoorten (*Pedicularis* sp.) en nog vele andere. Hopelijk worden deze opgenomen in een eventuele aanvulling van de bestaande lijst. De schrijver pleit terecht voor de bescherming van heel onze wilde flora hoewel dit o.i. wel moeilijk te verwezenlijken zal zijn, bv. voor planten die op akkers, in hooilanden e.d. groeien.

- andere soorten blijken onvoldoende beschermd. Een klein voorbeeld: het Duizendguldenkruid (*Centaurea erythraea*) mag niet geplukt worden voor handels- of industriële doeleinden, echter wel voor eigen gebruik. Als er in een streek nu maar enkele kleine groeiplaatsen zijn, die elk jaar weer „leeggeplukt” worden, resulteert dit uiteindelijk toch in de totale verdwijning van deze soort op die plaatsen. De huidige „kruidenrage” heeft dit gevaar nog doen toenemen.

- de planten zelf worden geheel of gedeeltelijk beschermd, maar de ervaring heeft uitgewezen dat de wet weinig houvast biedt wanneer het er om gaat de groeiplaats van die soorten te beschermen tegen ingrepen die van directe (wegschaven van een berm in het najaar) of indirecte aard (ontwateringen in de nabijheid van moerassen of schraallandjes) kunnen zijn.

2. de kaderwet op het natuurbewoud van 12 juli 1973.

3. het art. 44 van de wet op de stedenbouw (29 maart 1962 met aanvullingen) dat in § 1 het ontbossen, wijzigen van bodemreliëf, ontginnen of wijzigen van heiden en venen, enz. vergunningsplichtig maakt.

4. het opstellen van de gewestplannen, waardoor heel wat natuurgebieden in meerdere of mindere mate een beschermd statuut kregen. Een tekort hierbij is wel dat alleen de bestemming werd vastgelegd. Heiden, venen, rietvelden, schraallanden werden aangeduid als reservaat, maar vermits dit niet noodzakelijk beheerswerken impliceert, takelen deze steeds verder af.

Natuurlijk zijn dit in de eerste plaats „papieringrepen”, die in vele konkrete gevallen niet bij machte bleken die steun te geven waarop de natuurbescherming hoopte. Met name de gewestplannen, die bedoeld waren als een „muur” tegen de verdere willekeurige aantasting van onze landschappen, bleken dikwijls een „muur met meer achterpoortjes dan stenen” te zijn. Anderzijds zijn er de meer actieve ingrepen die wijzen op een verandering ten goede zoals:

- het toenemend aantal geklasseerde gebieden, waarbij het landschapsdecreet, nu voorgesteld door Minister Galle, heel wat nieuwe mogelijkheden zal scheppen, én voor een vlottere afwerking van de klasseringsprocedure, én voor een actiever beheer en behoud van speciale vegetaties in die landschappen.

- een uitbreiding van het aantal reservaten bij private organisaties en sinds enige tijd ook bij de staat. Hierbij is nog belangrijker dat steeds meer overgegaan wordt tot een actief beheer van deze terreinen wat o.a. resulteert in het terugkeren van interessante en zeldzame plantesoorten doordat de levensomstandigheden er voor hen weer gunstig worden.

- spontane regeneratie van gebieden die omwille van industrie of wegenbouw verknoeid werden. Zo blijken zich in en rond klei- en zandwinningsputten, na verloop van tijd, dikwijls heel interessante vegetaties te ontwikkelen, terwijl deze gebieden ook op faunistisch vlak waarde krijgen. Verschillende van die terreinen worden dan ook reservaat, zie bv. het nieuwe staatsreservaat van de kleiputten te Stuivenskerke/Pervijze.
- tenslotte kunnen we ook nog vermelden dat verschillende openbare instanties de laatste tijd een natuurvriendelijker houding aannemen inzake onderhoud van wegbermvegetaties, waardoor ook aan zeldzamere planten meer levenskansen geboden worden, daar deze bermen dikwijls hun laatste refugia zijn.

Dit zijn slechts enkele hoopgevende veranderingen, er zijn er nog meer te noemen. Indien deze er niet geweest waren, zou de situatie nu onmiskenbaar veel erger zijn. Het niet vermelden van deze facetten lijkt me een tekort te zijn in het boekje.

Wel wijst de auteur terecht op de noodzaak van zo gevarieerd mogelijke landschappen, dus met behoud van al die elementen en aksentjes zoals houtwallen, bomenrijen, weiplasjes, wegbermen, holle wegen, schraallandjes en andere overhoekjes. Deze verlenen nog enige charme en waarde aan de veelal monotone kultuurstrepen tot dewelke een groot deel van ons landbouwareaal verworpen is.

Vervolgens worden een aantal uittreksels van de kaderwet op het natuurbehoud gegeven, eigenlijk ten overvloede, waarna dan de eigenlijke tekst van het K.B. ter bescherming van bepaalde in het wild groeiende plantensoorten komt. Dan volgt een korte bespreking van elk van de soorten opgenomen in het K.B., met per taxon telkens een aantal gegevens m.n. de wetenschappelijke naam, het eventueel synoniem, en de benaming in onze drie landstalen, de klasse van bescherming

volgens het K.B., korte beschrijving van standplaats, het verspreidingsgebied globaal gezien, huidige verspreiding in België met vermelding van de distrikten waar de soort verdween, en aanduiding van de oorzaken van achteruitgang of verdwijning. Deze laatste gegevens worden niet bij alle soorten vermeld en is bij andere soms nogal summier. Hier en daar in de tekst valt ook een ongelukkige of verkeerde woordkeuze op, bv. „Zeverdonk” i.p.v. „Zevendonk”, „verdroging, inrichting” van vochtige gebieden i.p.v. „ontwatering”, „verwoesting” van heiden of venen i.p.v. „ontginning”, uitbreiding de „agglomeraties” i.p.v. „woonzone” (bij Blauwe Zeedistel). De vindplaats van Drijvende Egelskop (*Sparganium angustifolium*), enige tijd geleden in Midden-Limburg ontdekt, is nog niet vermeld.

Tot slot wordt het geheel afgerond met 64 kleurillustraties van soorten vermeld in het K.B. Deze zijn meestal van een erg goede kwaliteit, afgezien van de foto's van Krabbescheer (*Stratiotes aloides*) en Drijvende Egelskop (beeld van een hele populatie, te weinig gedetailleerd voor mensen die deze planten niet kennen) en van de Keveorchis (*Listera ovata*) waarvan de bloeistengel zich nog moet ontwikkelen.

Al met al is het een degelijk boekje dat de vergelijking met gelijkaardige brochures in andere Europese landen best doorstaat. Aan ieder die wat meer informatie wenst over onze bedreigde en beschermde inheemse flora kunnen we de aankoop ervan zeker aanraden.

Het boek kan besteld worden door storting van 250 F. op postrekening 000-0265524-35 t.n.v. Vermogen van de Nationale Plantentuin van België - 1860 Meise. Hier kunnen ook de 2 affiches met beschermde planten besteld worden, aan 150 F. per stel van 2. Telkens het gewenste vermelden.

G. Luyts

Foto: L. Kusters

AANWIJZINGEN VOOR DE AUTEURS

Het maandblad „De Wielewaal” publiceert in principe alle artikels waarvan de inhoud strookt met de doelstelling van de Vereniging De Wielewaal: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels. De redactie behoudt zich nochtans het recht voor te beslissen welke artikels of bijdragen worden geplaatst.

Kopij moet in drievoud in machineschrift worden ingeleverd bij de redaktiesekretaris. Uiterlijk twee maanden na het insturen van de kopij ontvangt de auteur bericht of zijn artikel al dan niet zal worden opgenomen. Eventueel kan de auteur gevraagd worden wenselijke veranderingen aan te brengen.

De auteurs zijn persoonlijk verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikels.

Elk artikel wordt gevolgd door het volledig adres van de auteur(s).

De redactie dringt er op aan om artikels en belangrijke bijdragen te doen volgen door een samenvatting in de Nederlandse, Franse en Engelse taal. Op verzoek van de auteur zal de „résumé” en „summary” door een redaktielid worden opgesteld.

In het maandblad wordt de progressieve spelling toegepast. Nederlandse vogelnamen beginnen steeds met een hoofdletter (bv. Witte Kwikstaart). Groepsnamen (bv. steltlopers) beginnen niet met een hoofdletter. Dezelfde schrijfwijze geldt voor namen van planten, insekten, enz... De eerste vermelding in een tekst van een soort wordt steeds gevolgd door de Latijnse geslachts- en soortnaam, onderstreept en door haakjes omgeven.

In datumvermeldingen dienen de namen van de maanden bij voorkeur voluit geschreven. Het gebruik van afkortingen dient vermeden te worden.

Referenties in de tekst worden aldus vermeld: (Segers, 1948) en verwijzen naar een alfabetisch gerangschikte bibliografie. Deze bibliografie wordt als volgt opgesteld:

- voor een artikel: Auteursnaam, initialen van de voornamen, jaar. Volledige titel. Naam van het tijdschrift, jaargang: eerste pagina van het artikel - laatste pagina.
bv. Grootaers, F., 1958. Glanskop (*Parus palustris*) en Matkop (*Parus atricapillus*). Wielewaal 24: 1 - 16.
- voor een boek: Auteursnaam, initialen van de voornamen, jaar. Volledige titel. Stad van uitgifte, naam van de uitgever.
bv. Segers, F., 1948. Broedvogels in de Kempen. Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel.

Als er meerdere auteurs zijn worden deze aldus vermeld: Segers, F., F. Grootaers. In de bibliografie worden geen titels vermeld die in de tekst niet genoemd worden. Alle literatuuraanhalingen moeten bij hun oorspronkelijke bron gecontroleerd worden.

Indien overnames uit plaatselijke bladen van Wielewaal-afdelingen overwogen worden zal hierover eerst met de auteur worden overlegd.

Ter illustratie van bijdragen kunnen in aanmerking komen: zwart-wit- en kleurfoto's, diapositieven, zwart-wit-tekeningen. Grafieken, tabellen en kaarten dienen met zwarte inkt op wit papier getekend.

Aan de auteur van een artikel (of aan één van hen indien er meerdere zijn) zullen 5 exemplaren van het maandblad worden verzonden. Meer exemplaren (tot maximum 30) kunnen bekomen worden, indien de redaktiesekretaris hierom verzocht wordt bij het inzenden van het artikel.

Elk lid van de redactie zal graag eventuele bijkomende inlichtingen of adviezen verstrekken aan mogelijke auteurs.

DE WIELEWAAL

JAARGANG 47 - NOVEMBER 1981

E. KUYKEN. Voorwoord bij de uitwerking van watervogeltellingen.	409
J. ROYEARD, J. DESMET, D. DRAULANS. Watervogels in Vlaanderen gedurende het winterhalfjaar 1980-1981	410
H. MEEUS. De Kleine Geelpootruiter (<i>Tringa flavipes</i>): een nieuwe soort voor België? ...	433
V. GEERS. Inventarisatie van de IJsvogel (<i>Alcedo atthis</i>) in de winter 1980-81.	436
H. DEVRIESE. Een bijzondere molluskenfauna in het Liedekerkebos.	438
A. VERMEYEN. Zeldzame planten in de Turnhoutse Kempen, aflevering 3.	441
F. ROBINET, W. VAN HOYWEGHEN, T. TEMMERMAN. Suksesvol broedgeval van de Zwarte Wouw (<i>Milvus migrans</i>) in 1980 te Bazel.	444
H. MEEUS, M.-L. MEEUS. Geelpootmeeuwen, <i>Larus cachinnans</i> , in de Turnhoutse Kempen.	488
P. VANDENBULCKE. Meeuwen met kleurmerken.	450
LUT SAGAERT, PAUL VAN SANDEN, VALERE GEERS, HILDA OUTTIER. Ornitologisch NIEUWS 1981/10	454
Boekbesprekingen	455

Titelblad: IJsvogel (*Alcedo atthis*) — Foto: R. Willockx

